

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

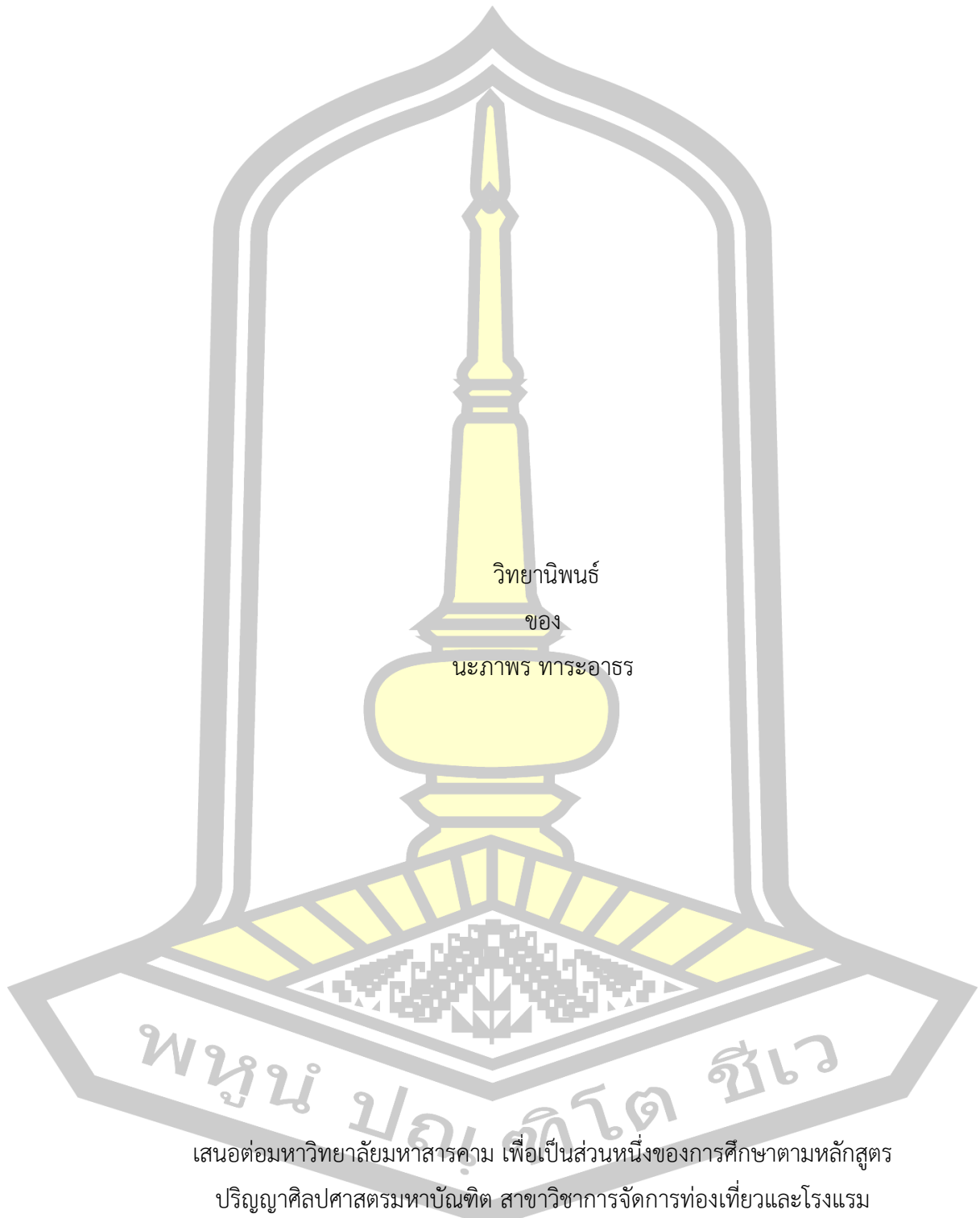
วิทยานิพนธ์
ของ
นภาพร ทาระอาธร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม

ธันวาคม 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

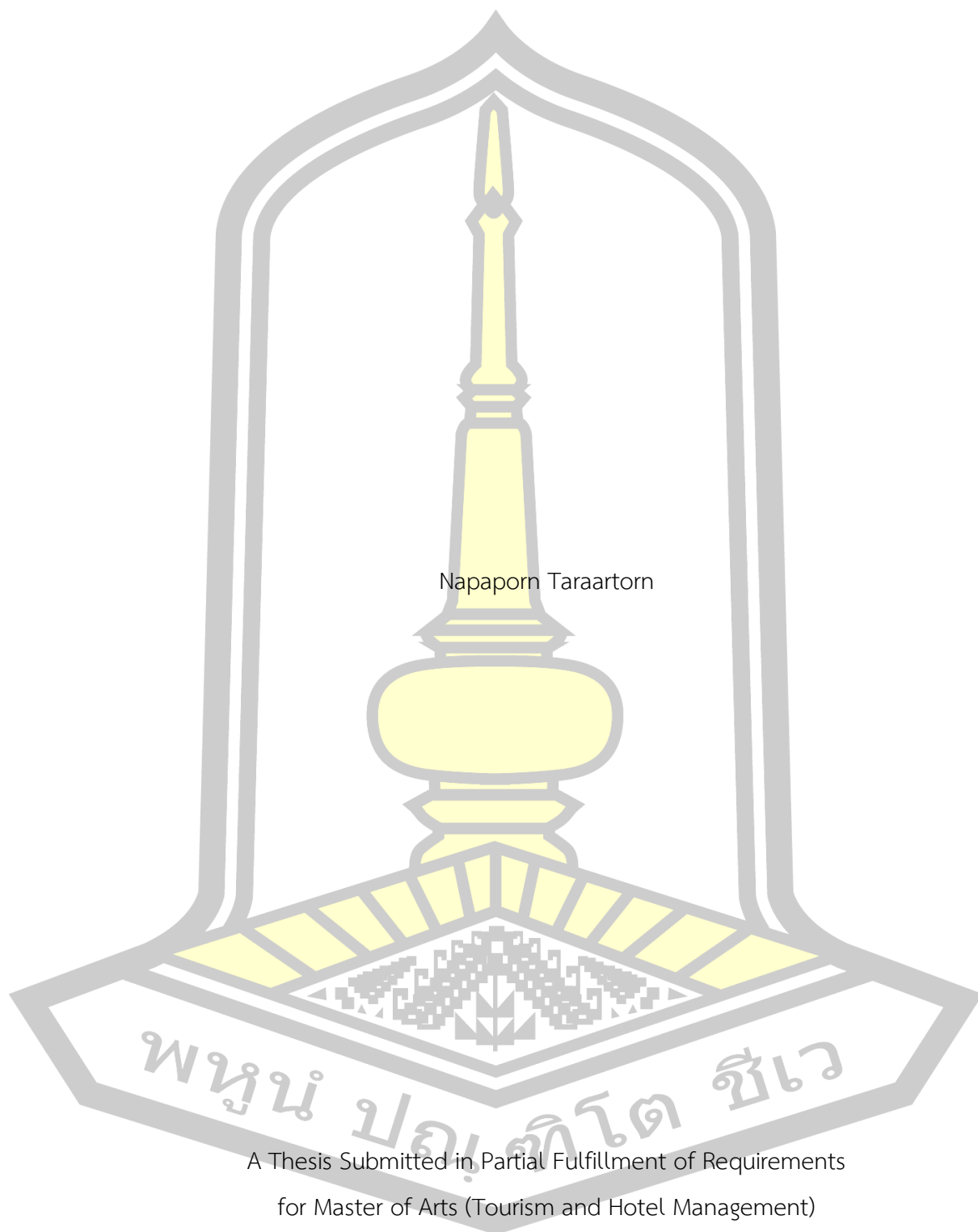
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม

ธันวาคม 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Guideline for Buddhist Tourism Development in Roi Et Province for Elderly Group

Napaporn Taraartorn

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Arts (Tourism and Hotel Management)

December 2020

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวนงภาพร ทาระอา
ธร แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(อ. ดร. โอชัยญา บัวธรรม)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อ. ดร. ศิริวรรณ กวางเพ็ง)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร. ลินจง โพชารี่)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ผศ. ดร. สุวภัทร ศรีจองแสง)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม ของมหาวิทยาลัย
มหาสารคาม

.....
(ศ. ดร. ปฐม หงษ์สุวรรณ)

.....
(รศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีคณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ		
ผู้วิจัย	นงภาพร ทาระอาธร		
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร. ศิริวรรณ กวงเพ็ง		
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชา	การจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2563

บทคัดย่อ

ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่ที่กำลังได้รับความสนใจ ด้วยเพราะในหลายๆ ประเทศทั่วโลกกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่มีพุทธสถานอันเลื่องชื่อบริเวณต่างๆ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจลักษณะพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ 2) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ดสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ โดยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม คือ การศึกษาเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จำนวน 400 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเชิงลึก (Semi-Structured In-depth Interview) กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดและกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 15 คน ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้สูงอายุที่เดินทางเยี่ยมชมพุทธสถานของจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 60-64 ปี สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ว่างงานหรือไม่ได้ประกอบอาชีพ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,001 บาท และมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอื่น เดินทางท่องเที่ยวกับสมาชิกในครอบครัวหรือกับเครือญาติ โดยใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทาง ช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวคือ วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งเลือกเดินทางท่องเที่ยวตามโอกาสที่สะดวกด้วยการเดินทางแบบไปเช้าเย็นกลับ ไม่มีการพักค้างคืน รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากบุคคลในครอบครัว ญาติหรือเพื่อนเป็นส่วนใหญ่ สถานที่ท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางไปเยี่ยมชม คือ เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงของจังหวัด

2. ปัจจัยผลัก (Push Factors) ที่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุเดินทางเยี่ยมชมพุทธสถาน คือ ต้องการใช้เวลากับครอบครัว เพื่อน หรือคนรัก ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) กลุ่มผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับ 1) สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว 2) ความสามารถในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว 3) กิจกรรมต่างๆ ณ แหล่งท่องเที่ยว 4) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และ 5) การบริการด้านที่พักตามลำดับ

3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในหัวไร่ย้อยเอ็ดสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้โดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อมต่อการรองรับกลุ่มผู้สูงอายุ ด้านการเข้าถึง ภาครัฐและเอกชนควรให้ความร่วมมือในการพัฒนาเส้นทาง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้สะดวกต่อการเดินทาง ด้านที่พัก ควรปรับปรุงและพัฒนาที่พักให้เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ และด้านกิจกรรม ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา, ผู้สูงอายุ, การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

TITLE	The Guideline for Buddhist Tourism Development in Roi Et Province for Elderly Group		
AUTHOR	Napaporn Taraartorn		
ADVISORS	Siriwan Ghuangpeng , Ph.D.		
DEGREE	Master of Arts	MAJOR	Tourism and Hotel Management
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2020

ABSTRACT

The elderly has become emerging tourism market as many countries across the globe are experiencing aging society. Roi Et province is well known as the home for Buddhism worship places where can be promoted for the elderly group. Thus, this research aimed to: 1) explore general characteristics of the elderly behavior when visiting Roi Et's the Buddhist tourism destinations 2) study the factors relating the elderly behavior at their destinations; 3) suggest guideline for future development of Roi Et province in becoming Buddhist tourism destination for elderly group. The mixed methods research design was employed in this research. For the quantitative research, a total of 400 questionnaires were collected with the elderly (60 years or older) who visited Roi Et's the Buddhist tourism destinations. The quantitative data was analyzed by using percentage, mean and standard deviation. For the qualitative research, the Semi-Structured In-depth interview was conducted with a total of fifteen representatives from the stakeholders of Roi Et's Buddhist tourism destination. The qualitative data was analyzed by using content analysis technique. The results concluded that:

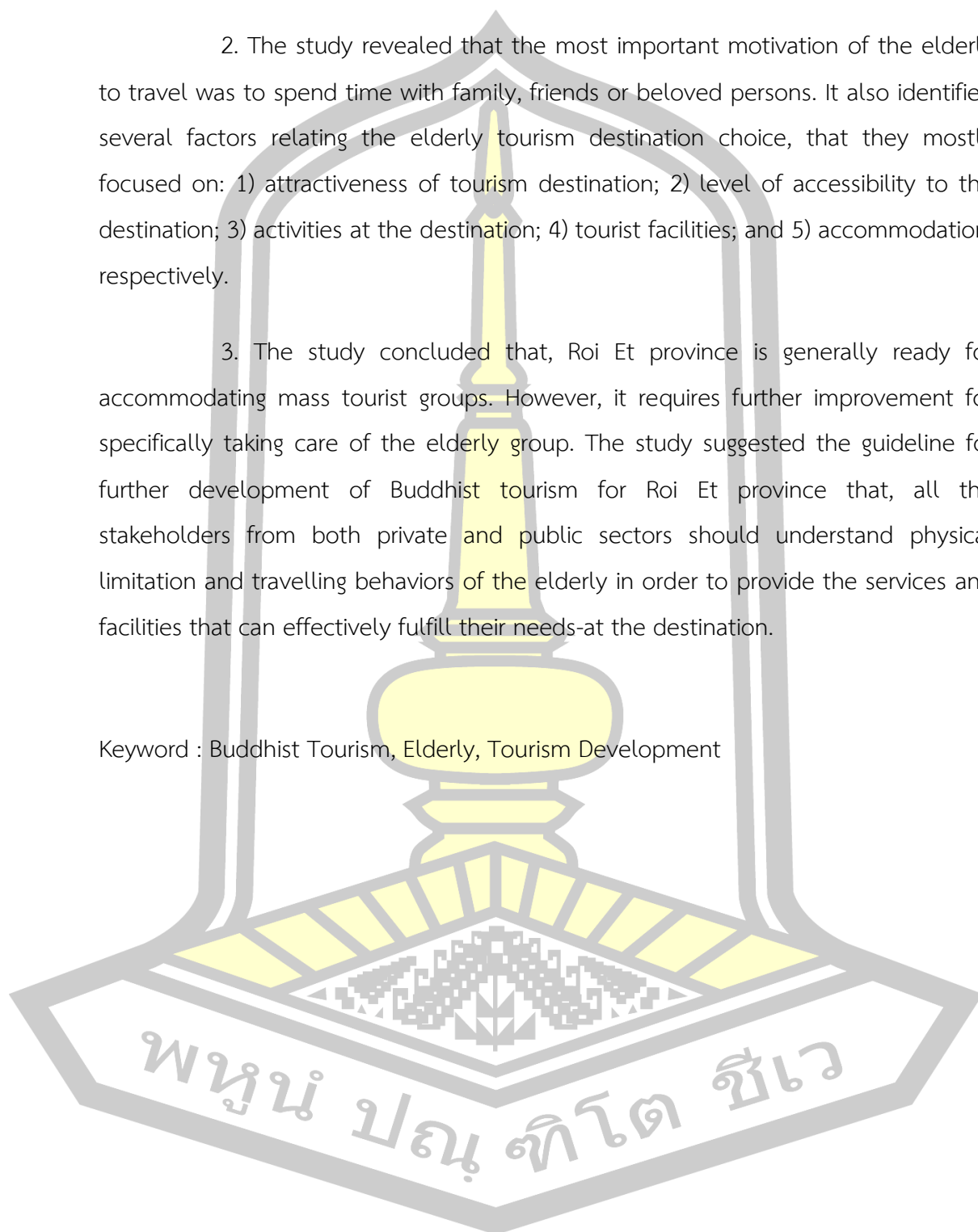
1. The majority of elderly travelling to Roi Et's Buddhist tourism destination were female; aged between 60 and 64 years old; having home outside Roi Et province; travelled with family members or relatives and used private car; travelled on weekend and on one-day-trip; and the elderly chose to visit Roi Et's

well-known Buddhism sites.

2. The study revealed that the most important motivation of the elderly to travel was to spend time with family, friends or beloved persons. It also identified several factors relating the elderly tourism destination choice, that they mostly focused on: 1) attractiveness of tourism destination; 2) level of accessibility to the destination; 3) activities at the destination; 4) tourist facilities; and 5) accommodation, respectively.

3. The study concluded that, Roi Et province is generally ready for accommodating mass tourist groups. However, it requires further improvement for specifically taking care of the elderly group. The study suggested the guideline for further development of Buddhist tourism for Roi Et province that, all the stakeholders from both private and public sectors should understand physical limitation and travelling behaviors of the elderly in order to provide the services and facilities that can effectively fulfill their needs-at the destination.

Keyword : Buddhist Tourism, Elderly, Tourism Development

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก อาจารย์ ดร.ศิริวรรณ กวงเพ็ง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก อาจารย์ ดร.เมษธาวิณ พลโยธี อาจารย์ ดร.โอชัยญา บัณฑิตธรรม ประธานกรรมการสอบ อาจารย์ ดร.จินณพัช ปทุมพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวภัทร ศรีจางแสง ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ลินจง โพชารี่ และอาจารย์ ดร. นันทนา อุ่นเจริญ กรรมการสอบ ที่กรุณาให้คำปรึกษา ชี้แนะ เสนอแนะ ตลอดจนตรวจสอบแก้ไข ข้อบกพร่องให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ได้ ประสิทธิ์ประสาทวิชาตลอดจนเจ้าของผลงาน ตำรา และเอกสารทางวิชาการที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษา จน ทำให้เกิดการวิจัยฉบับนี้และ คุณปิยะวรรณ จันทมาน เจ้าหน้าที่คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ คุณเทวีณู ถนอมพันธ์ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด คุณสำราญ รัตน พันธุ์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด คุณศักดิ์ศรี ไชยกุลิน ผู้อำนวยการกลุ่ม ประสานอำเภอ คุณรัฐศาสตร์ หลักทอง นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ คุณชูชาติ ราชจันทร์ วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด และคุณสมเกียรติ ชัยคนารักษ์กุล ประธานหอการค้าจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ให้ ความอนุเคราะห์และเสียสละเวลาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตลอดจน นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด

ขอขอบคุณ ครูณดล โตไทยะ ครูภรตพงษ์ นามนวนล ครูพริมาภา ยืนยง Mr. Kristian Mark Brown ครูกมลรัตน์ จันทระชิต ครูปรียาภัสสร พลายละหาร และ ครูณัดดาศิริ ไพโรศรี ที่ให้ความ ช่วยเหลือ สนับสนุน รวมทั้งคอยเป็นกำลังใจทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี

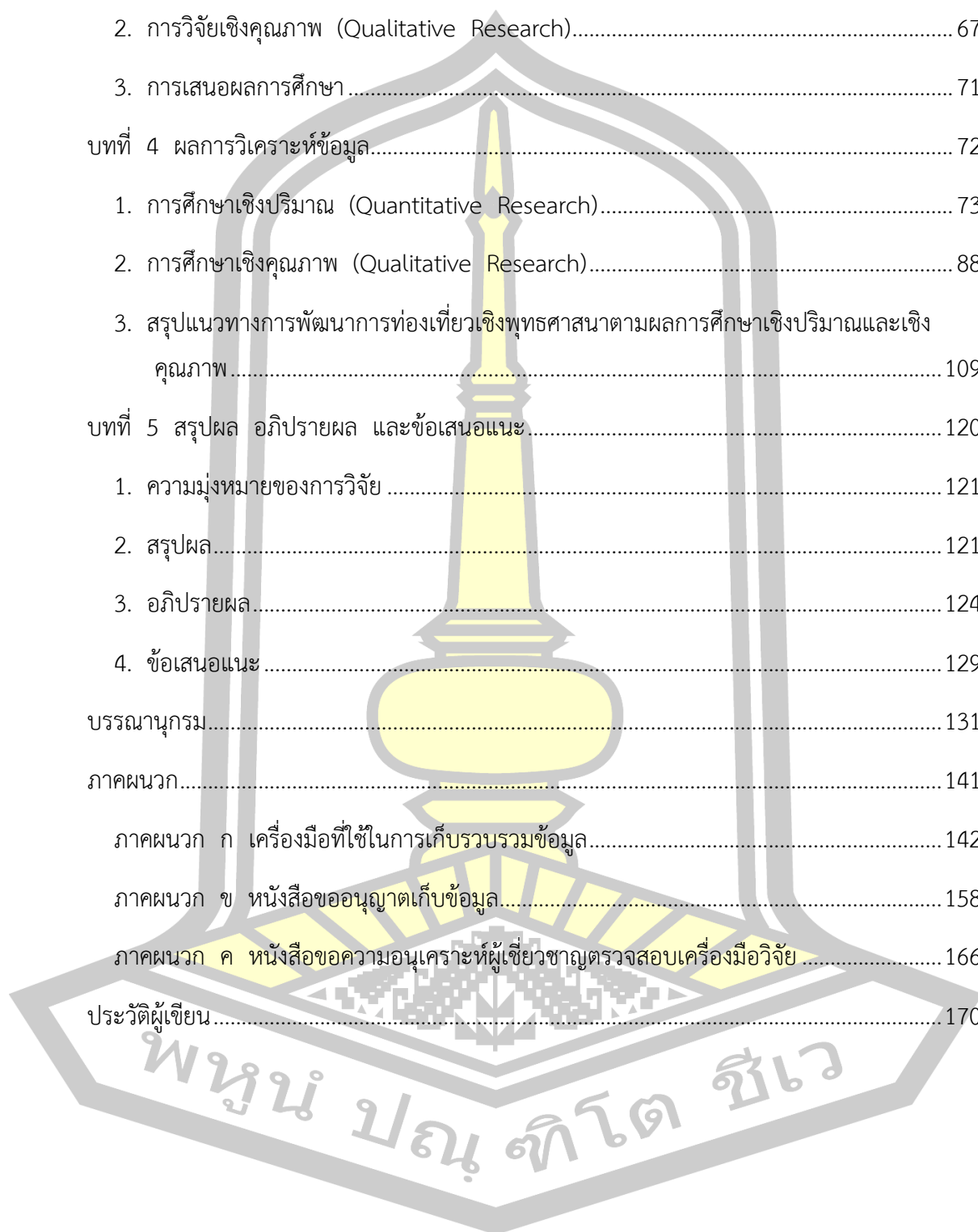
คุณค่าและประโยชน์ของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาพระคุณบิดา มารดา ตลอดจน บุรพจารย์ และผู้มีพระคุณที่เมตตาให้การอบรมสั่งสอน ประสิทธิ์ประสาทวิชา ผู้วิจัยจะนำคำแนะนำไป ใช้ในการพัฒนาการทำงานให้ดียิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคมต่อไป

นะภาพร ทาระอาธร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฅ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ภูมิหลัง.....	1
2. ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
3. ความสำคัญของการวิจัย.....	4
4. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	4
5. ขอบเขตของการวิจัย.....	6
6. นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	9
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ.....	18
3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา.....	28
4. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	37
5. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดร้อยเอ็ด.....	48
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	55
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	63

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research).....	63
2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research).....	67
3. การเสนอผลการศึกษา.....	71
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
1. การศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research).....	73
2. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research).....	88
3. สรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาตามผลการศึกษาเชิงปริมาณและเชิง คุณภาพ.....	109
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	120
1. ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	121
2. สรุปผล.....	121
3. อภิปรายผล.....	124
4. ข้อเสนอแนะ.....	129
บรรณานุกรม.....	131
ภาคผนวก.....	141
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	142
ภาคผนวก ข หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล.....	158
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	166
ประวัติผู้เขียน.....	170

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 การสุ่มตัวอย่างในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด.....	64
ตาราง 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจากศาสนสถานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง.....	67
ตาราง 3 ปัจจัยผลักดัน (Push Factors) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยว.....	82
ตาราง 4 ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions).....	83
ตาราง 5 ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities).....	84
ตาราง 6 ปัจจัยดึงดูดด้านการเข้าถึง (Access).....	85
ตาราง 7 ปัจจัยดึงดูดด้านที่พัก (Accommodation).....	85
ตาราง 8 ปัจจัยดึงดูดด้านกิจกรรม (Activities).....	86
ตาราง 9 กรอบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาสำหรับวัดบูรพาภิราม	109
ตาราง 10 กรอบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาสำหรับเจดีย์มงามงคลบัว.....	112
ตาราง 11 กรอบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาสำหรับวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์ วนาราม.....	114
ตาราง 12 กรอบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาสำหรับวัดประชาคมวนาราม ..	117

พจนัน ปณุกิตโต ชีวะ

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
ภาพประกอบ 2 วัดบูรพาภิราม.....	51
ภาพประกอบ 3 เจดีย์มัทมางคลบัว.....	52
ภาพประกอบ 4 วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม.....	53
ภาพประกอบ 5 วัดประชาคมวนาราม.....	55
ภาพประกอบ 6 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มผู้สูงอายุ จำแนกตามเพศ.....	73
ภาพประกอบ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุ.....	74
ภาพประกอบ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มผู้สูงอายุ จำแนกตามระดับการศึกษา.....	74
ภาพประกอบ 9 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพ.....	75
ภาพประกอบ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน.....	76
ภาพประกอบ 11 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มผู้สูงอายุ จำแนกตามภูมิลำเนา.....	76
ภาพประกอบ 12 แสดงผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว.....	77
ภาพประกอบ 13 แสดงยานพาหนะในการเดินทางท่องเที่ยว.....	77
ภาพประกอบ 14 แสดงการเลือกช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว.....	78
ภาพประกอบ 15 แสดงความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยว.....	78
ภาพประกอบ 16 แสดงระยะเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว.....	79
ภาพประกอบ 17 แสดงที่พักที่เลือกใช้บริการระหว่างเดินทางท่องเที่ยว.....	79
ภาพประกอบ 18 แสดงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว.....	80
ภาพประกอบ 19 แสดงรูปแบบของสถานที่ท่องเที่ยว.....	80
ภาพประกอบ 20 แสดงปัจจัยในการเลือกเดินทางไปที่ท่องเที่ยว.....	81
ภาพประกอบ 21 เจดีย์กลางน้ำ วัดประชาคมวนาราม.....	89

ภาพประกอบ 22	พระบรมสารีริกธาตุภายใน.....	90
ภาพประกอบ 23	เจดีย์มงามคัลบัว.....	90
ภาพประกอบ 24	พระพุทธรัตนมงคลมหามณี วัดบูรพาภิราม.....	91
ภาพประกอบ 25	พระมหาเจดีย์ชัยมงคล วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม.....	91
ภาพประกอบ 26	จุดชมวิว ยอดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล.....	92
ภาพประกอบ 27	การจัดเตรียมห้องน้ำบริการนักท่องเที่ยว เจดีย์มงามคัลบัว.....	93
ภาพประกอบ 28	ทางลาดเข้าห้องน้ำ วัดบูรพาภิราม.....	94
ภาพประกอบ 29	การจัดเตรียมรถเข็นบริการนักท่องเที่ยว วัดประชาคมวนาราม.....	94
ภาพประกอบ 30	ทางลาดสำหรับรถเข็นขึ้นบริเวณเจดีย์ วัดประชาคมวนาราม.....	95
ภาพประกอบ 31	บันไดทางขึ้นยอดเจดีย์ชัยมงคล วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม.....	95
ภาพประกอบ 32	การก่อสร้างภายในอาคาร พระมหาเจดีย์ชัยมงคล.....	96
ภาพประกอบ 33	สภาพเส้นทางไปยังวัดประชาคมวนาราม.....	97
ภาพประกอบ 34	การจัดเตรียมรถรางบริการนักท่องเที่ยว วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม.....	98
ภาพประกอบ 35	ป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว.....	98
ภาพประกอบ 36	ป้ายทางเข้าที่พักแรม.....	100
ภาพประกอบ 37	ป้ายทางเข้าที่พักแรม.....	100
ภาพประกอบ 38	ป้ายประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม วัดบูรพาภิราม.....	102
ภาพประกอบ 39	สรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ดสำหรับ กลุ่มผู้สูงอายุ.....	128

บทที่ 1

บทนำ

1. ภูมิหลัง

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และมีความสำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทย เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังรายงานของกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาที่พบว่า ตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสร้างรายได้เกินกว่า 1 ล้านล้านบาท มาโดยตลอด และในปี 2561 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยว 2.94 ล้านล้านบาท และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 ยังระบุว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยยังคงมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ด้วยความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อรรถศาสตร์ไมตรีของคนไทย ศักยภาพของทำเลที่ตั้ง จึงทำให้ประเทศไทยยังคงมีศักยภาพและโอกาสทางการท่องเที่ยวมากมาย (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) ซึ่งก่อให้เกิดผลดีทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เนื่องจากการเดินทางของนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงานและการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนท้องถิ่นและภูมิภาค ทำให้เศรษฐกิจมีการเติบโต และยังเกิดประโยชน์กับประชาชนและประเทศชาติ (กรวรรณ สังขกร และคณะ, 2554)

นอกจากการท่องเที่ยวจะมีความสำคัญด้านเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติของการตอบสนองความพึงพอใจของตนเอง การพักผ่อน การหลีกเลี่ยงจากวิถีชีวิตประจำวันที่จำเจ การท่องเที่ยวเพื่อลดความตึงเครียดจากการทำงาน การหาประสบการณ์ใหม่ๆ รวมถึงการเยี่ยมญาติหรือเพื่อน เป็นต้น ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมหลากหลายและมีอิสระในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวย่อมทำให้เกิดความผ่อนคลาย รู้สึกเพลิดเพลินมีความสุข และเมื่อมีความสุขจะก่อให้เกิดสุขภาวะอันเป็นมิติหนึ่งที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ทั้งยังเป็นหัวใจของการจัดการการท่องเที่ยวอีกด้วย (สวรค์นันท์ ต้นตือไชยกุล อัครวงศ์ และคณะ, 2562) โดยวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวนั้นแตกต่างกันไปตามลักษณะของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม เช่น นักท่องเที่ยวกลุ่มแบกเป้ กลุ่มครอบครัว นักท่องเที่ยวเชิงการศึกษา ตลอดจนนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ (Siriwong Phitak and Sengdaeng Phattama, 2011)

นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มตลาดที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากโครงสร้างของสังคมกำลังก้าวสู่สังคมของผู้สูงอายุ องค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2593 ทั่วโลกจะมีจำนวนผู้สูงอายุ 1,963 ล้านคน นอกจากนี้ รายงานสถิติผู้สูงอายุในประเทศไทยปี 2562 พบว่า ประเทศไทยมีประชากรทั้งสิ้น 66,558,935 คน เป็นผู้สูงอายุจำนวน 11,136,059 คน คิดเป็นร้อยละ 16.73 ของประชากรไทยทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มผ.มส), 2561) ถึงแม้ว่านักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุจะกลายเป็นกลุ่มที่น่าสนใจ แต่เนื่องจากการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุเป็นการท่องเที่ยวตลาดใหม่ที่มีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมุ่งเน้น เพราะเป็นตลาดที่มีคุณภาพ ดังนั้นจึงต้องคัดสรรสินค้าทางการท่องเที่ยวให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยวผู้สูงอายุและเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ (กรวรรณ สังขกร และคณะ, 2558) ซึ่งหากศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุจะพบว่ามีความแตกต่างจากนักท่องเที่ยวกลุ่มเยาวชนและกลุ่มทำงาน คือ มีเวลาว่างค่อนข้างมาก ให้ความสำคัญกับคุณภาพการท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพดี เน้นการซื้อด้วยเหตุผล ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจเป็นหลัก คำนึงถึงความปลอดภัย เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและสุขภาพ มีความละเอียดในการเลือกซื้อสินค้าและบริการ (จิราวดี รัตนไพฑูรย์ชัย, 2557) จึงเห็นได้ว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวมากขึ้น โดยในปัจจุบันมีการนำเสนอแนวคิดให้นักท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดความสนใจให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ซึ่งยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560 จัดให้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้น นักท่องเที่ยวมักใช้เวลาวันหยุดช่วงเทศกาล วันสำคัญทางศาสนาจะมีการถือศีลปฏิบัติธรรม วัดและสำนักปฏิบัติธรรมจึงเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกอีกประเภทหนึ่ง (จุฑาภรณ์ หินชูย และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์, 2557) ประกอบกับชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทยมีความผูกพันใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา จึงทำให้ผู้สูงอายุชอบเข้าวัดทำบุญทำทาน เพราะเชื่อในบาปกรรมมากกว่าคนรุ่นปัจจุบัน จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ (วราภรณ์ พูลสวัสดิ์, 2557) การศึกษาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา พบว่า เป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก ซึ่งในอดีตเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้วอาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่สำหรับในปัจจุบันการเดินทางลักษณะนี้มักจะรวมกิจกรรมอื่นๆ นอกเหนือจากกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เข้าอยู่ด้วย เช่น การเดินทางไปเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมหรือประวัติศาสตร์ การนมัสการเกจิอาจารย์ รวมถึงการปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนา การเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือประกอบพิธีกรรม

อย่างไรก็ดี สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาได้มีเพียงผู้ที่นับถือศาสนานั้นเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชม หากแต่นักท่องเที่ยวอื่นๆ ยังให้ความสนใจเข้าชมความงามหรือเข้าไปพักผ่อน สงบจิตใจ (ศุภลักษณ์ อัครางกูร, 2555) ซึ่งหากมองในมิติของการท่องเที่ยว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือว่าเป็นภูมิภาคที่มีความโดดเด่นทางศาสนาและอารยธรรมที่สามารถทำให้เป็นจุดขายของการท่องเที่ยวได้ (ฉลอง พันธุ์จันทร์, 2561)

จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวได้จำนวนมาก ดังคำขวัญที่ว่า “สิบเอ็ดประตูเมืองงาม เรืองนาม พระสูงใหญ่ ผ้าไหมสาเกต บุญผะเหวดประเพณี มหาเจดีย์ชัยมงคล งามน่ายลบึงพลาญชัย เขตกว้างไกลทุ่งกุลา โลกลือชาข้าวหอมมะลิ” แสดงให้เห็นว่า จังหวัดร้อยเอ็ดมีสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เช่น วัดบูรพาภิราม ซึ่งเป็นวัดที่มีพระพุทธรูปปางประทานพรที่สูงที่สุดในประเทศไทย คือ พระพุทธรัดนวมงคลมหายุณี หรือหลวงพ่อใหญ่ เป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดใกล้เคียง วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม เป็นวัดที่ประดิษฐานพระมหาเจดีย์ชัยมงคลที่มีความงดงามตระการตามากที่สุดองค์หนึ่งของประเทศ วัดประชาคมวนารามหรือวัดป่ากุง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีความสวยงามและยิ่งใหญ่ด้วยการสร้างเจดีย์หินทรายธรรมชาติแห่งแรกของประเทศไทย และเจดีย์มหาเมฆคลบัว ซึ่งมีจุดเด่นคือเจดีย์สีทองโดดเด่น สร้างเพื่ออนุสรณ์ของหลวงตามหาบัวญาณสัมปันโน จะเห็นได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและมีความสวยงามเป็นที่รู้จักในระดับประเทศ โดยสำนักงานสถิติจังหวัดร้อยเอ็ดได้รายงานไว้ในปี พ.ศ. 2561 มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 567,513 คน ดังนั้นจึงควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นเอกลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัด (สำนักงานสถิติจังหวัดร้อยเอ็ด, 2562) แต่จากการสำรวจพื้นที่และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมและการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อรองรับกลุ่มผู้สูงอายุยังไม่ได้มาตรฐานด้านความปลอดภัย เช่น ราวจับในห้องน้ำ ทางขึ้นรถเข็น พื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุ และการออกแบบอาคารและสถานที่ของแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ดังนั้นเพื่อให้จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สามารถรองรับกลุ่มผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุต่อไป

2. ความมุ่งหมายของการวิจัย

- 1) เพื่อสำรวจลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ดสำหรับผู้สูงอายุ

3. ความสำคัญของการวิจัย

- 1) สร้างความเข้าใจในพฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด อันจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาปัจจัยอื่นๆ เพื่ออำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- 2) ผลการวิจัยนี้ทำให้ได้ข้อมูลด้านปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด ให้เกิดประสิทธิภาพ
- 3) สามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด ในการรองรับกลุ่มผู้สูงอายุในอนาคต

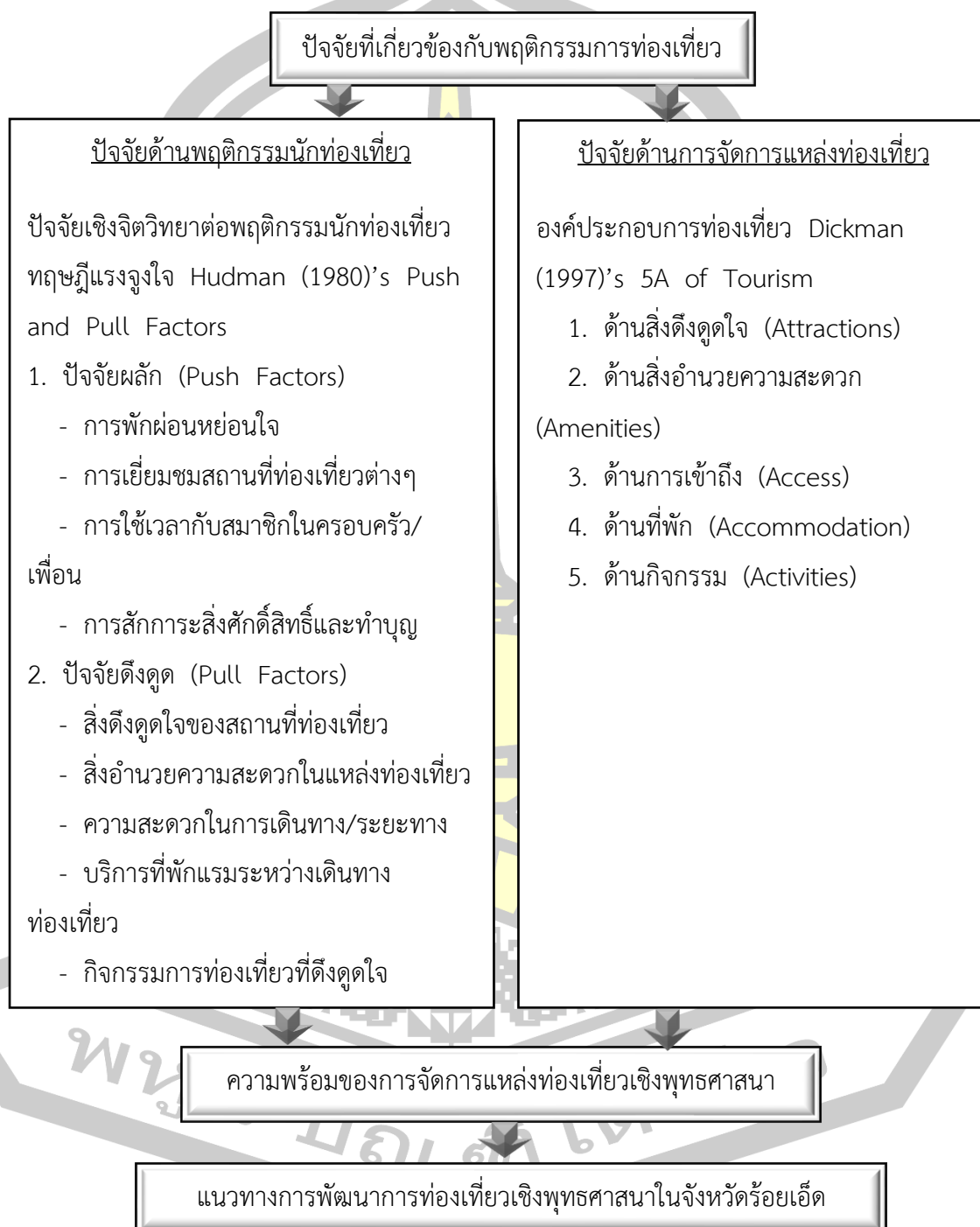
4. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมการท่องเที่ยวและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ การวิจัยนี้ได้นำทฤษฎีแรงจูงใจของ Hudman (1980) และทฤษฎีองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A ของ Dickman (1997) ดังนี้ (ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย)

- 1) ทฤษฎีแรงจูงใจของ Hudman (1980) ประกอบด้วย
 - (1) ปัจจัยผลัก (Push Factors)
 - (2) ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors)
- 2) ทฤษฎีองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A ของ Dickman (1997) ประกอบด้วย
 - (1) สิ่งดึงดูดใจ (Attractions)
 - (2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)
 - (3) การเข้าถึง (Access)

(4) ที่พัก (Accommodation)

(5) กิจกรรม (Activities)

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ มีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของผู้สูงอายุ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุตามทฤษฎีปัจจัยผลัก (Push Factors) ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) องค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A ความพร้อมของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด

5.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวหรือทำกิจกรรมในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 567,513 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดร้อยเอ็ด, 2562) และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) ผู้สูงอายุชาวไทย (อายุ 60 ปี ขึ้นไป) ที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 400 คน และ (2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจาก (1) พุทธสถานหรือวัด (2) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด (3) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด (4) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด (5) ท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด และ (6) ผู้สูงอายุ

5.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษา คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีความสำคัญและมีชื่อเสียงในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ วัดบูรพาภิราม เจดีย์มหารวมงคลบัว วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม และวัดประชาคมวนาราม

5.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยและเก็บข้อมูลในครั้งนี้อยู่ในช่วงระหว่าง มีนาคม 2562 ถึง ธันวาคม 2563

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

1) ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย ที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด

2) แรงจูงใจในการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยผลัก (Push Factors) เป็นแรงจูงใจหรือความต้องการภายในตัวบุคคลที่ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว และปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) เป็นแรงจูงใจภายนอกที่สามารถดึงดูดให้บุคคลเดินทางท่องเที่ยว

3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวรูปแบบของศาสนสถาน เช่น อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้นๆ ซึ่งได้แก่ วัด เจดีย์ สถูป ปราสาท พระธาตุ รวมไปถึงสถานปฏิบัติธรรมหรือสถานที่สำหรับปฏิบัติสมณวิปัสสนากรรมฐานให้เกิดความสงบตามแนวทางพระพุทธศาสนา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย , 2549)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดประเด็นไว้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
 - 1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว
 - 1.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยว
 - 1.3 รูปแบบของการท่องเที่ยว
 - 1.4 องค์ประกอบการท่องเที่ยว
2. แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจในการท่องเที่ยว
 - 2.1 ความหมายของแรงจูงใจ
 - 2.2 องค์ประกอบของแรงจูงใจ
 - 2.3 ความหมายของแรงจูงใจในการท่องเที่ยว
 - 2.4 องค์ประกอบของแรงจูงใจในการท่องเที่ยว
 - 2.5 ทฤษฎีปัจจัยผลัก (Push Factors) และปัจจัยดึงดูด (Pull Factors)
3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา
 - 3.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา
 - 3.2 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา
 - 3.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา
 - 3.4 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา
4. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
 - 4.1 สถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบัน
 - 4.2 ความหมายของผู้สูงอายุ
 - 4.3 ความต้องการและการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ
 - 4.4 การจัดการแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ
 - 4.5 ผู้สูงอายุกับการท่องเที่ยว
5. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดร้อยเอ็ด
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและนักวิชาการได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้แตกต่างกัน โดยในเบื้องต้นนั้นองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี ในปี พ.ศ. 2506 ซึ่งนำไปสู่การกำหนดนิยามที่เป็นสากลของการท่องเที่ยวว่าจะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขสามประการ คือ ประการแรกจะต้องเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว แต่ไม่ใช่ไปตั้งหลักแหล่งเป็นการถาวร ประการที่สองต้องเกิดจากความสมัครใจหรือความพึงพอใจของผู้เดินทาง และประการสุดท้ายต้องมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย แต่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ เช่น เดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อเยี่ยมเยือนญาติมิตร เพื่อความเบิกบาน บันเทิงเรีงรมย์ เพื่อเล่นกีฬาต่างๆ เพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้ และเพื่อติดต่อธุรกิจ เป็นต้น (กุลวดี แก้วกล้า, 2550)

สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of Official Travel Organization (IUOTO), 1947 อ้างถึงใน Goeldner, C.R. and Ritchie, 2006) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า ต้องเป็นการท่องเที่ยวภายใต้เงื่อนไขตามหลักสากล คือ (1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (Temporary) (2) เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ (Voluntary) และ (3) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่มีไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2546) ได้อ้างอิงองค์การท่องเที่ยวแห่งโลก (World Tourism Organization : WTO) ว่าการท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทาง (Travel) ที่มีเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1) การเดินทาง (Travel) หมายถึง การเดินทางที่ไม่ได้ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้าง โดยมีการวางแผนเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง และใช้ยานพาหนะไปเป็นระยะทางใกล้หรือระยะทางไกลก็ได้

2) จุดหมายปลายทาง (Destination) หมายถึง มีจุดหมายปลายทางที่จะไปอยู่เป็นการชั่วคราวแล้วต้องเดินทางกลับที่อยู่เดิมหรือภูมิลำเนาเดิมโดยเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไปเยือนและใช้ช่วงเวลาหนึ่งอยู่ ณ ที่นั้น ซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการที่เพียงพอสำหรับสนองความต้องการและความพอใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

3) ความมุ่งหมาย (Purpose) หมายถึง มีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ในการเดินทางแบบใดก็ได้ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ โดยมีความมุ่งหมายในการเดินทางมากกว่าหนึ่งอย่างก็ได้

นิศา ชัชกุล (2554) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง โดยนับจากจุดเริ่มต้นการเดินทางไปจนถึงปลายทาง ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ประการเป็นอย่างน้อย คือ การเดินทาง การพักผ่อน และการกินอาหารนอกบ้าน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้สรุปความหมายว่า การท่องเที่ยวเป็นเรื่องของการเดินทาง (Travel) ถ้าไม่มีการเดินทาง ก็ไม่มีการท่องเที่ยว แต่ต้องเป็นการเดินทางที่เป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจมิใช่การบังคับหรือเพื่อสินจ้าง แต่เพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน การศึกษา ศาสนา กีฬา เยี่ยมญาติมิตร ติดต่อธุรกิจ การประชุมสัมมนา เป็นต้น ซึ่งการเดินทางจะไม่ใช้การท่องเที่ยวหากอยู่ในเงื่อนไข 6 ประการดังต่อไปนี้

- 1) เป็นการเดินทางเพื่อประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจใดธุรกิจหนึ่งในประเทศที่เดินทางไป
- 2) เป็นการเดินทางโดยตั้งใจจะไปตั้งถิ่นฐานถาวรในประเทศที่เดินทางไป
- 3) เป็นการเดินทางเข้าไปประเทศใดประเทศหนึ่งเพื่อปฏิบัติงานด้านการทูตหรือองค์การระหว่างประเทศหรือเอกชนอื่นๆ โดยได้รับค่าจ้างตอบแทน
- 4) เป็นการเดินทางเข้าพรมแดนไปทำงานนอกประเทศทุกวันเป็นประจำ
- 5) เป็นการเดินทางผ่านโดยไม่แวะลง แม้ว่าการเดินทางจะอยู่ในอาณาเขตของประเทศหนึ่งประเทศใดเป็นเวลานานมากกว่า 24 ชั่วโมงก็ตาม
- 6) เป็นการเดินทางที่ถูกบังคับให้เดินทาง เช่น การนำกองทหารเคลื่อนย้ายจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เป็นต้น

จากการให้ความหมายของการท่องเที่ยวข้างต้น สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางจากที่พักอาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางแตกต่างกัน เช่น การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ การเดินทางเพื่อเยี่ยมเยียนญาติมิตร การเดินทางเพื่อประชุมสัมมนาหรือศึกษาหาความรู้ และการเดินทางเพื่อติดต่อธุรกิจ เป็นต้น ซึ่งความมุ่งหมายในการเดินทางแต่ละครั้งอาจมีมากกว่าหนึ่งอย่างก็ได้ แต่ต้องไม่ใช่การเดินทางเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ และในการเดินทางจะต้องเกิดจากความสมัครใจหรือความพึงพอใจของผู้เดินทาง

1.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และมีความสำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทย เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังรายงานของกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาที่พบว่า ตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสร้างรายได้เกินกว่า 1 ล้านล้านบาท มาโดยตลอด และในปี 2561 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยว 2.94 ล้านล้านบาท และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 ยังระบุว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยยังคงมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ด้วยความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อัญมณีไมตรีของคนไทย ศักยภาพของทำเลที่ตั้ง จึงทำให้ประเทศไทยยังคงมีศักยภาพและโอกาสทางการท่องเที่ยวมากมาย โดยในปี พ.ศ. 2562 World Economic Forum : WEF ได้จัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 31 ของโลก ซึ่งก่อให้เกิดผลดีทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เนื่องจากการเดินทางของนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงานและการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนท้องถิ่นและภูมิภาค ทำให้เศรษฐกิจมีการเติบโต เกิดประโยชน์ กับประชาชนและประเทศชาติ (สุรีย์ บุญญานุพงศ์ และกรวรรณ สังขกร, 2555)

พระครูวิมลศิลปะกิจ (เรืองฤทธิ์ ธนปญโญ), ฤทธิชัย แกมนาค และนเรศร์ บุญเลิศ (2555) กล่าวว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้า เสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการท่องเที่ยวกลายเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศที่สำคัญที่สุด และมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของนานาประเทศนอกจากนี้ในด้านสังคม การท่องเที่ยวยังเป็นการพักผ่อนที่ช่วยลดความตึงเครียดพร้อมๆ กับสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้มาเยือนและเจ้าของท้องถิ่น จึงเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

สรุคนันท์ ตันติอุโฆษกุล อัครวงษ์ และคณะ (2562) กล่าวว่า นอกจากการท่องเที่ยวจะมีความสำคัญด้านเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติของการตอบสนองความพึงพอใจของตนเอง การพักผ่อน การหลีกเลี่ยงจากวิถีชีวิตประจำวัน การท่องเที่ยวเพื่อลดความตึงเครียดจากการทำงาน การหาประสบการณ์ใหม่ๆ และการเยี่ยมญาติหรือเพื่อน เป็นต้น ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมหลากหลาย มีอิสระในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวช่วยทำให้เกิดความผ่อนคลาย รู้สึกเพลิดเพลินมีความสุข และเมื่อมีความสุขจะก่อให้เกิดสุขภาวะ อันเป็นมิติหนึ่งที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ทั้งยังเป็นหัวใจของการจัดการการท่องเที่ยวด้วย

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นพลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่มีบทบาทเด่นชัดเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจซึ่งนำไปสู่การจ้างงาน การสร้างอาชีพ การกระจายรายได้ สร้างความมั่งคั่งให้กับประชาชน และประเทศชาติ นอกจากนี้ยังสำคัญต่อการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตในด้านการตอบสนองความพึงพอใจของตนเอง

1.3 รูปแบบของการท่องเที่ยว

McIntosh and Goeldner (2002 อ้างถึงใน วาริชต์ มัชยมบุรุษ, 2552) กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวออกตามปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) ได้แก่

(1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

(2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเลอย่างมีความรับผิดชอบ และเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

(3) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีลักษณะเป็นหินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อย เพื่อชมความงามและศึกษาภูมิทัศน์ต่างๆ บนพื้นผิวโลกที่เกิดการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นหิน ดิน แร่ต่างๆ และฟอสซิล เพื่อให้เกิดความรู้และได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่บนพื้นฐานของจิตสำนึกในการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อการรักษาสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

(4) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่เกษตรกรรม ไร่ สวน ฟาร์มปศุสัตว์ สวนสมุนไพร เพื่อชมความงาม เกิดการเรียนรู้ และประสบการณ์ โดยมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่นั้นๆ

(5) การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมและศึกษาปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ เรียนรู้ระบบสุริยจักรวาล เช่น สุริยุปราคา ฝนดาวตก และการดูดาวจกกราซีให้เกิดความรู้ความประทับใจ ความทรงจำ และประสบการณ์โดยจะต้องมี

จิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกันอย่างยั่งยืน

2) การท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) ได้แก่

(1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชมความงามให้เกิดความเพลิดเพลินใจ และเพื่อเรียนรู้ให้เกิดเป็นประสบการณ์ โดยนักท่องเที่ยวจะต้องมีจิตสำนึกและรับผิดชอบต่อการรักษาผดุงทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวด้วย

(2) การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมและร่วมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นจัดขึ้นให้เกิดความเพลิดเพลิน ความทรงจำ และประสบการณ์ที่ตีรวมทั้งเพื่อเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พิธีกรรม และความเชื่อต่างๆ ด้วยการมีจิตสำนึกที่ดี มีความรับผิดชอบต่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่าโดยชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

(3) การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism/Village Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านตามชนบท เรียนรู้การสร้างสรรค์ผลงานซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น เพื่อให้เกิดความรู้ ประสบการณ์ ความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และเกิดความเพลิดเพลิน โดยจะมีชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) ได้แก่

(1) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน และเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายและใจในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมให้เกิดความเพลิดเพลิน และสุนทรีย์ภาพ ซึ่งอาจจัดอยู่ในรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความงาม (Health Beauty and Spa) โดยนักท่องเที่ยวจะต้องมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ จะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวด้วย

(2) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-meditation Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการทัศนศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ปรัชญาทางศาสนา สัจธรรมแห่งชีวิตด้วยการฝึกสมาธิ โดยจะได้รับประสบการณ์และความรู้ที่แปลกใหม่ และทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นต้องมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ให้การมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้จะมียุทธศาสตร์ที่มุ่งเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ไม่ว่าจะเป็นการทำอาหารไทย การนวดแผนไทย เป็นต้น

(3) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าต่างๆ เพื่อประสบการณ์และความรู้ใหม่ๆ ด้วยการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

(4) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเล่นกีฬาให้ได้รับความเพลิดเพลิน ความสนุกสนาน ความตื่นเต้นเร้าใจ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นการดำน้ำ ตกปลา กอล์ฟ สกีน้ำ กระดานโต้คลื่น เป็นต้น โดยจะต้องมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

(5) การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Travel) เป็นการท่องเที่ยวที่สนุกตื่นเต้น เร้าใจ ผจญภัยไปในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในแบบพิเศษ ซึ่งจะสร้างความทรงจำ ความประทับใจ และได้ประสบการณ์ใหม่ๆ จากการท่องเที่ยว

(6) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (Home & Farm Stay) เป็นการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับผู้ชอบใช้ชีวิตร่วมกับผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ แบบใกล้ชิดเพื่อที่จะเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรม รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้ยั่งยืน

(7) การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay) เป็นการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่ต้องการใช้ชีวิตในบั้นปลาย หรือผู้ที่ต้องการท่องเที่ยวในต่างแดนเป็นเวลานานอย่างน้อย 1 เดือน

(8) การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive Travel) เป็นการท่องเที่ยวที่ถูกจัดขึ้นเพื่อเป็นการสมนาคุณแก่ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำยอดขายได้ตามเป้าหมาย โดยกลุ่มผู้แทนบริษัทต่างๆ จะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พัก และค่าอาหารระหว่างการเดินทางในระยะเวลา 2-7 วัน ซึ่งจะเป็นการนำเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ หรืออาจมีการผสมผสานกับการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นๆ

(9) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE ย่อมาจาก M = Meeting, I = Incentive C = Conference, E = Exhibition) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อบริการให้กับผู้ที่เข้าร่วมประชุมที่มีการจัดรายการนำเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ทั่วประเทศ ซึ่งมีทั้งแบบเที่ยววันเดียวและแบบเที่ยวค้างแรม 2-4 วัน โดยมีการคิดราคาแบบเหมารวมค่าอาหารและบริการ โดยการนำเที่ยวจะมีก่อนประชุม (Pre-Tour) หรือ หลังประชุม (Post-Tour)

(10) การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้จัดรายการ นำเที่ยวได้คัดสรรรูปแบบการท่องเที่ยวมาอย่างดีแล้ว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่างจากการเดินทางท่องเที่ยวในระยะเวลาหลายวัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น รูปแบบของการท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวทางทะเล การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (2) การท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี และการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (3) การท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวแบบผจญภัย การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม และการท่องเที่ยวแบบผสมผสาน

1.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

นักวิชาการได้สรุปองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ดังนี้

Collier and Harraway (1997) กล่าวว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 3 ประการ หรือ 3 As ได้แก่

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ที่เกิดจากสถานที่ (Site) หรือเหตุการณ์ (Event) โดยสถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์ที่ประทับใจเกิดจากมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น

2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) หมายถึง บริเวณพื้นที่และโครงสร้างสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ที่สร้างขึ้นรองรับกิจกรรมของผู้มาเยือนและกิจกรรมในการบริหารจัดการพื้นที่สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว การก่อสร้างปัจจัยพื้นฐาน เช่น ระบบขนส่ง ระบบสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยว เพราะจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายและเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวด้วย

3) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ซึ่งจะต้องมีระบบขนส่งที่ประกอบด้วยเส้นทางยานพาหนะ และผู้ประกอบการขนส่งเพื่อลำเลียงคนและสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทาง

Cooper and Boniface (1998) กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่สำคัญที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องประกอบด้วย 4 As คือ

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) แหล่งท่องเที่ยวควรมีสิ่งดึงดูดใจความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ หรือมีลักษณะชวนใจ มีเสน่ห์เฉพาะตัว

2) การเข้าถึง (Accessibility) แหล่งท่องเที่ยวจะดึงดูดความสนใจได้มากหากมีความสะดวกในการเข้าถึง

3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) แหล่งท่องเที่ยวควรก่อให้เกิดความประทับใจ และซาบซึ้งในการเที่ยวชม

4) บริการเสริมที่คนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดหาขึ้นมาเอง (Ancillary Service) แหล่งท่องเที่ยวควรจัดสรรบริการด้านต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว หน่วยงานและภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่ออำนวยความสะดวกและดึงดูดนักท่องเที่ยวมายังสถานที่ท่องเที่ยว

Dickman (1997) กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ประการที่สำคัญ คือ

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) จัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นๆ เช่น สิ่งดึงดูดใจประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา ทะเล น้ำตก หาดทราย เป็นต้น สิ่งดึงดูดใจประเภทวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งสิ่งดึงดูดใจนี้หมายรวมถึง สิ่งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงหรือมีความโดดเด่นและเป็นที่น่าสนใจกว่าแหล่งอื่นๆ หรือสถานที่ที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ โดยทั่วไปสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมักจะมีสิ่งดึงดูดใจมากกว่าหนึ่งอย่าง

2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) หมายถึง สิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวและระบบสาธารณูปการ ซึ่งมีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถจะใช้ได้อย่างสะดวกสบาย เช่น ที่พักแรม ร้านอาหารและเครื่องดื่ม สถานเริงรมย์ สถานบริการอื่นๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล สถานีตำรวจ หรือระบบรักษาความปลอดภัย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะพิจารณาทั้งปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไปและถ้าหากในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวนั้นไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบถ้วน ก็จะพิจารณาถึงความสะดวกและความใกล้เคียงที่จะไปอาศัยใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกจากแหล่งชุมชนข้างเคียง ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ประเมินสิ่งอำนวยความสะดวกอาจพิจารณาได้จาก ระบบสาธารณูปโภค การให้บริการ บ้านพัก สถานบริการต่างๆ ระบบสื่อความหมายและระบบการจัดการ

3) การเข้าถึง (Access) สภาพการเข้าถึง (เส้นทางคมนาคม) หมายถึง สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ มีความสะดวกสบาย เหมาะต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใดนั้น พิจารณาจากระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวมาสู่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ระยะทางจากตัวเมือง ซึ่งจะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น เป็นต้น พิจารณาจากลักษณะการเดินทางว่าเป็นอย่างไร เช่น โดยรถยนต์เร็ว หรือการเดินทางเท้า สภาพของเส้นทางเอื้ออำนวยต่อการเดินทางมากน้อยเพียงใด มีสภาพเป็นถนนคอนกรีต ลาดยาง ลูกรัง หรือถนนดิน ถ้าเป็นแม่น้ำ ลำคลอง ต้องใช้เรือหรือแพมีสิ่งกีดขวางหรือไม่ และถ้าเป็นทางเท้า สภาพทางเดินดีหรือไม่ ระยะ

ทางเดินเหมาะกับนักท่องเที่ยวเพียงใด การจัดหาพาหนะสะดวกหรือยาก และคำว่าจ้างแพงหรือถูก เป็นต้น ดังนั้นตัวแปรที่ใช้ในการประเมินสภาพการเข้าถึง อาจพิจารณาได้จากความสะดวกอุปสรรคหรือสิ่งกีดขวางการเดินทาง ลักษณะการเดินทางและสภาพถนน

4) ที่พัก (Accommodation) สถานที่ท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคา การบริการ ความเหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและมีความปลอดภัยของที่พักในแหล่งท่องเที่ยว

5) กิจกรรม (Activities) สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดให้มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นๆ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของการท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยว กิจกรรมต่างๆ ควรมีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย

Buhalis (2000) อธิบายองค์ประกอบของการท่องเที่ยวที่ประกอบไปด้วย 6 ประการ หรือ 6A ดังนี้

1) แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น

2) การเข้าถึง (Accessibility) คือ ระบบการคมนาคม สถานีขนส่งผู้โดยสาร และยานพาหนะ

3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) คือ ร้านอาหาร การจัดเลี้ยง การบริการ การท่องเที่ยว ถูกเตรียมโดยคนกลางระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน

4) ที่พัก (Accommodation) คือ ที่พักที่จัดเตรียมไว้บริการให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมพื้นที่

5) กิจกรรม (Activities) คือ กิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างที่นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่

6) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Services) ได้แก่ ธนาคาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ และโทรคมนาคม

จากการศึกษาองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดของ Dickman (1997) ที่อธิบายว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยว มี 5 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก และกิจกรรม ซึ่งมีความครอบคลุมและเหมาะสมในการนำมาประกอบการศึกษาปัจจัยด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

2.1 ความหมายของแรงจูงใจ

วีรพงศ์ ชูวงษ์वाल (2560) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งเร้า หรือแรงกระตุ้น ที่ทำให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามความต้องการ ด้วยการอาศัยสภาวะ สภาพแวดล้อม และบุคคลรอบข้างเป็นองค์ประกอบในการทำให้สำเร็จ และมีเป้าหมายในการกระทำที่ชัดเจน

ปฐมวงศ์ สีหาเสนา (2557) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดจากพื้นฐานการรับรู้ ค่านิยม และประสบการณ์ที่แต่ละคนได้รับ ซึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลนั้นได้ และระดับความพอใจของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันไป

สุชาติ สุขบำรุงศิลป์ (2553) กล่าวว่า แรงจูงใจ คือ สิ่งที่อยู่ภายในตัวบุคคล เป็นแรงขับของแต่ละคนที่ทำให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจนสำเร็จ โดยมีกระบวนการเกิดจากการที่มนุษย์ทุกคนมีความคาดหวัง ความต้องการ และเป้าหมายในชีวิตทำให้เกิดแรงขับ เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย ดังนั้นแรงจูงใจจึงมีอิทธิพลในการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกและรักษาพฤติกรรมนั้นไว้เพื่อให้ตนเองนั้นได้สิ่งที่คาดหวังหรือต้องการ

เจนจิรา บรรจงนิกร (2555) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง สภาวะใดๆ ที่กระตุ้นหรือปลุกเร้าให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา โดยมีจุดมุ่งหมายต่างๆ และดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น ซึ่งแต่ละคนจะมีแรงจูงใจที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การเรียนรู้ รวมไปถึงทัศนคติของบุคคลนั้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า แรงจูงใจ คือ สิ่งเร้า แรงกระตุ้น หรือแรงผลักดันที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลทำให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาเพื่อให้ได้สิ่งที่คาดหวังหรือต้องการ ซึ่งการกระทำนั้นมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับพื้นฐานการรับรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม และทัศนคติของแต่ละบุคคล

พูน ปรณ ทิโต ชีเว

2.2 องค์ประกอบของแรงจูงใจ

Uysal and Hagan (1993) กล่าวว่าองค์ประกอบสำคัญของแรงจูงใจแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ

1) แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ที่เป็นแรงที่ผลึกจากภายในตัวบุคคล ซึ่งอาจเกิดจากความคิด ทักษะคติ ความสนใจ ความต้องการ ความตั้งใจ ความพึงพอใจ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มักจะยึดติดค่อนข้างถาวรและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม เกิดจากการหล่อหลอมทางสังคม ตั้งแต่ในวัยเด็ก

2) แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) เป็นแรงที่ผลึกต้นจากภายนอกตัวบุคคลที่กระตุ้นให้เกิดเป็นพฤติกรรม อาจจะเป็นการได้รางวัล คำชม หรือได้รับการยกย่อง เป็นต้น แรงจูงใจนี้ไม่ส่งผลโดยถาวรต่อพฤติกรรม อยากกระทำเมื่อต้องการ บุคคลนั้นจะแสดงออกทางพฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อแรงจูงใจดังกล่าว และจะกระทำเมื่อได้รับแรงกระตุ้นจากสิ่งนั้นเท่านั้น

พรหมทิพย์ กาลธียนันท์ (2543 อ้างถึงใน วิคิเนียร์ มาयर, 2555) กล่าวว่า องค์ประกอบของแรงจูงใจมี 3 องค์ประกอบ คือ

1) ความต้องการ (Needs) ความต้องการของมนุษย์เกิดจากการขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งในตัวของบุคคล ทั้งการขาดดุลทางร่างกายและสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งความต้องการของคนมีหลายระดับ ประกอบด้วย ความต้องการทางด้านกายภาพ (Physiological Needs) เป็นแรงผลักดันที่เกิดขึ้นผสมกับความต้องการที่จะมีชีวิตและการดำรงชีวิต ได้แก่ ความหิว ความต้องการอุณหภูมิที่เหมาะสม การหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ความต้องการพักผ่อนนอนหลับ ความต้องการอากาศที่บริสุทธิ์ และความต้องการทางจิตใจและสังคม (Psychological and Social Needs) เป็นความต้องการที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน เกิดขึ้นจากสภาพของสังคม วัฒนธรรม การเรียนรู้และประสบการณ์ที่บุคคลนั้นได้รับ ได้แก่ ความต้องการที่เกิดจากสังคม และความต้องการทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้

2) แรงขับ (Drive) เป็นแรงผลักดันที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีความต้องการ ถ้าความต้องการมีพลังสูง แรงขับก็จะสูง ทำให้บุคคลเกิดความพยายามอย่างแรงกล้าที่จะกระทำการต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งประกอบด้วย (1) แรงขับปฐมภูมิ (Primary Drive) เป็นแรงขับที่เกิดขึ้นพร้อมกับวุฒิภาวะของคนโดยไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ ประกอบด้วยแรงขับทางด้านสรีระ เช่น ความหิว ความกระหาย ความเจ็บปวด ความอบอุ่น และแรงขับทั่วไป เช่น ความอยากรู้อยากเห็น ความกลัว และ (2) แรงขับทุติยภูมิ (Secondary Drive) เป็นแรงขับที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้ หรือบางทีเรียกว่า “แรงกระตุ้นทางสังคม” เช่น การยอมรับทางสังคม สถานะทางสังคม หรือความผูกพันกับผู้อื่น อาชีพ ตำแหน่งหน้าที่การงาน เกียรติยศชื่อเสียงและอำนาจ

3) เป้าหมาย (Goals) เป็นจุดหมายของพฤติกรรม ซึ่งเมื่อบรรลุเป้าหมายแล้วจะทำให้บุคคลรู้สึกพึงพอใจ (ลดแรงขับและลดความต้องการ) หรือรู้สึกไม่พอใจ (เพิ่มแรงขับและเพิ่มความต้องการ)

กล่าวได้ว่า องค์ประกอบของแรงจูงใจ ประกอบด้วย แรงจูงใจภายใน คือ แรงผลักดันที่เกิดจากภายในตัวบุคคล เป็นแรงจูงใจที่เปลี่ยนแปลงได้ยากและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม และแรงจูงใจภายนอก ซึ่งเป็นแรงผลักดันจากภายนอกตัวบุคคลที่กระตุ้นให้เกิดเป็นพฤติกรรม และจะกระทำเมื่อได้รับแรงกระตุ้นจากสิ่งต่างๆ เท่านั้น

2.3 ความหมายของแรงจูงใจในการท่องเที่ยว

วีระเวคิน จิระวรชยาภกุล (2560) ให้ความหมายของแรงจูงใจในการท่องเที่ยวว่า หมายถึง พฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นแนวคิดทางด้านจิตวิทยา คือ ความต้องการทำสิ่งต่างๆ ของนักท่องเที่ยว เช่น อยากว่ายน้ำ อยากปีนเขาพลั่ง และสังคมวิทยา คือ ความอยากมีหน้ามีตาในสังคม อยากทันสมัย อยากดูมีระดับ

ชิตวร ประดิษฐ์รอด (2557) กล่าวว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยว หมายถึง ความต้องการที่เกิดขึ้นจากการถูกกระตุ้นความต้องการที่เกิดขึ้นจากสภาวะภายในที่ต้องการอยากเดินทางท่องเที่ยว อันเป็นชนวนความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยว ส่วนการตัดสินใจในการเลือกเดินทางไปยังที่ใดนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไป ณ จุดหมายปลายทางเหล่านั้น เพื่อตอบสนองความต้องการที่เกิดขึ้น

แสงเดือน รตินธร (2555) กล่าวว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยว คือ สิ่งที่กระตุ้นให้บุคคลหนึ่งที่ต้องการแสวงหาความพอใจด้วยพฤติกรรมที่มีเป้าหมาย โดยการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อหลีกเลี่ยงวิถีชีวิตแบบเดิม รวมถึงการเดินทางไปเยี่ยมญาติหรือเพื่อนฝูง

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2550) ให้ความหมายของแรงจูงใจในการท่องเที่ยวว่า หมายถึง การผสมผสานของแรงผลักดันที่เกิดจากความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ และวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของบุคคลอย่างต่อเนื่อง จนสามารถกระตุ้นให้แสดงค่านิยม พฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการการท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์ ณ จุดหมายปลายทาง ซึ่งคาดว่าจะสามารถตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวผู้นั้นได้ แรงจูงใจเหล่านี้ทำให้รูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวมีความแตกต่างกัน

Fridger (1991) กล่าวว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยว หมายถึง แรงขับเคลื่อนภายในส่วนบุคคลที่มีพฤติกรรมให้เกิดการท่องเที่ยว เพื่อเติมเต็มความต้องการทางชีววิทยาและจิตวิทยา

McIntosh and Goeldner (1986) กล่าวว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวออกเดินทาง เพื่อสนองความต้องการของตนเอง

จากการศึกษาความหมายของแรงจูงใจในการท่องเที่ยวข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยว คือ แรงผลักดันที่ผสมผสานระหว่างความต้องการภายในของตัวบุคคลเองกับสิ่งที่มากระตุ้นจากภายนอกที่ทำให้เกิดการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งคาดว่าจะสามารถตอบสนองความพึงพอใจของตนเองได้

2.4 องค์ประกอบของแรงจูงใจในการท่องเที่ยว

วิกิเนียร์ มายอร์ (2555) กล่าวว่า องค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญด้านการท่องเที่ยวมี 4 ประการ คือ

1) สิ่งที่ตั้งจุดด้านการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

(1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือ พื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สวยงาม ประทับใจ ซึ่งเกิดจากลักษณะของธรรมชาติ สภาพภูมิอากาศและความสวยงามตามธรรมชาติ ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวเกิดขึ้นได้ 2 ประการ คือ สถานที่น่าสนใจ (Place) และเหตุการณ์สนใจ (Event) ซึ่งส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางมากขึ้น

(2) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของคนในเขตพื้นที่นั้นๆ อาจมีความเหมือนกันหรือแตกต่างกัน วัฒนธรรมสามารถแสดงออกในรูปแบบศาสนาสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของประชาชนหรือจารีตประเพณี

(3) ชาติพันธุ์ เหตุผลในการเดินทางของคนบางกลุ่ม คือ ต้องการเยี่ยมญาติหรือเพื่อน และคนมีความต้องการที่จะกลับไปเยี่ยมแผ่นดินเดิมของตน

(4) แหล่งบันเทิง หมายถึง สถานที่เรีงรมย์ยามราตรี รวมถึงสวนสัตว์ สนามกีฬา สวนสาธารณะ เป็นต้น

2) สิ่งอำนวยความสะดวก นักท่องเที่ยวต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญในการท่องเที่ยว 4 ประการ ดังนี้

(1) ที่พัก เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญในการเดินทางของนักท่องเที่ยวในระหว่างการเดินทาง

(2) ร้านอาหารและเครื่องดื่มเพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว

(3) สถานบริการ เช่น ร้านขายของที่ระลึก ร้านซักรีด สถานที่นั่งพักการ

(4) ปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ระบบสื่อสาร การคมนาคม สาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยว มีความสำคัญอย่างยิ่ง ปัจจัยพื้นฐานดังกล่าว นอกจากอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวแล้ว ยังทำให้ได้รับความสะดวกสบายขึ้น เนื่องจากการพัฒนาระบบสื่อสาร การคมนาคม และสาธารณูปโภคดังกล่าว

3) การขนส่ง เป็นสิ่งสำคัญในการนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว สะดวกสบายและปลอดภัย ซึ่งการเดินทางแต่ละครั้งไม่ได้วัดในรูปแบบของระยะทางแต่วัดด้วยเวลาของการเดินทาง ถึงแม้ระยะทางจะไกลแต่ถ้าประหยัดเวลาในการเดินทาง คนก็พร้อมที่จะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น การปรับปรุงยานพาหนะ ถนนและระบบการจราจรให้ดีขึ้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวนี้

4) การต้อนรับ เป็นสิ่งที่สำคัญมากเพราะนักท่องเที่ยวที่ต้องการกลับไปยังสถานที่เดิมเกิดจากความประทับใจการต้อนรับของประชาชน หรือพนักงานบริการในพื้นที่มากกว่าสภาพธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ในการกลับกันถ้าหากว่านักท่องเที่ยวได้รับการต้อนรับที่ไม่ดีหรือไม่เหมาะสม นอกจากจะไม่รู้สึกประทับใจแล้วโอกาสที่จะกลับมาท่องเที่ยวที่เดิมจะมีน้อยมาก

สุรรัตน์ เตชาทวีวรรณ (2545 อ้างถึงใน ศรีนทร์ทิพย์ คาวาโนเบะ, 2555) กล่าวว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการคือ

1) สิ่งกระตุ้นความต้องการในการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งจูงใจต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยวหรือช่วงเวลาที่ยังใจให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจไปเที่ยวได้

2) สิ่งกีดขวางความต้องการคือสิ่งต่างๆ ที่ทำให้ความต้องการถูกระงับไปหรือทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกต่อการเดินทางลดน้อยลง เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา

3) สิ่งกระทบ หมายถึง ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อมจากแหล่งข้อมูลหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมการขาย ซึ่งส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดพฤติกรรมทางการเรียนรู้ ทักษะคิด และมองภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกันออกไป

4) บทบาทของนักท่องเที่ยว หมายถึง สถานภาพของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันในสถานการณ์หรือช่วงเวลาที่แตกต่างกันและส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการตัดสินใจหรือรูปแบบการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันออกไป เช่น นักท่องเที่ยว นักศึกษา นักท่องเที่ยวหัวหน้าครอบครัว

Swarbrooke and Horner (1991 อ้างถึงใน ชนินทร์ เก่งกล้า และธิตี มีปลื้ม, 2555) กล่าวว่าองค์ประกอบของแรงจูงใจในการท่องเที่ยวมี 6 ประเภทด้วยกัน คือ

1) ปัจจัยส่วนตัว ได้แก่ การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมเยียนญาติ เพื่อน หรือเพื่อเอาใจผู้อื่น
2) เพื่อพัฒนาตนเอง เป็นการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาความสามารถ ทักษะและเพื่อหาความรู้ใหม่ๆ

3) ปัจจัยด้านอารมณ์ คือ การท่องเที่ยวเพื่อต้องการความรู้สึก เช่น ความตื่นเต้นท้าทาย สนุกสนาน และการรำลึกหาอดีต เป็นต้น

4) สถานภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความต้องการความเด่น สมัยนิยม สังคม

5) วัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ๆ รวมถึงการเรียนรู้วิถีชีวิตในแต่ละสังคมที่ต่างออกไป

6) กายภาพ เช่น การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ การพักผ่อน เป็นต้น

Pearce, Morrison and Rutledge (1998) กล่าวว่าแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวมีองค์ประกอบ 10 ประการ ดังนี้

1) แรงจูงใจที่จะได้สัมผัสสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันความสนใจที่จะได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมมีมากขึ้น โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมมรดกโลก (World Heritage) เช่น สิ่งแวดล้อมสีน้ำเงินหรือสิ่งแวดล้อมทางทะเล และสิ่งแวดล้อมสีเขียวหรือสิ่งแวดล้อมประเภทป่า ภูเขา น้ำตก

2) แรงจูงใจที่จะได้พบปะกับคนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวประเภทนี้มักเดินทางแบบสะพายเป้

3) แรงจูงใจที่จะเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นและประเทศเจ้าบ้าน การได้ดูวัฒนธรรมอื่นเป็นที่น่าสนใจสำหรับนักเดินทางชาวเอเชีย โดยเฉพาะชาวจีนและชาวเกาหลี ซึ่งเมื่อก่อนไม่มีโอกาสได้สัมผัสกับวัฒนธรรมต่างชาติ

4) แรงจูงใจที่จะสร้างเสริมสัมพันธภาพภายในครอบครัว แนวโน้มนี้เห็นได้จากแหล่งท่องเที่ยวประเภท Theme Park และที่พักประเภทรีสอร์ตที่จัดไว้สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเป็นครอบครัว

5) แรงจูงใจที่จะได้พักผ่อนในสภาพแวดล้อมที่น่าสบาย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมก็เป็นแรงจูงใจที่ให้นักเดินทางได้พักผ่อนในสิ่งแวดล้อมที่น่าสบาย เช่น ชมปะการังหรือการเดินป่าดูนก เป็นต้น

6) แรงจูงใจที่จะได้ทำกิจกรรมที่สนใจและฝึกทักษะ เช่น การดำน้ำ ตกปลา ติกอล์ฟ เป็นการท่องเที่ยวที่เพิ่มพูนทักษะ

7) แรงจูงใจที่จะมีสุขภาพดี ซึ่งปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะเดินทางเพื่อเข้ารับการบำบัดในศูนย์สปาต่างๆ การเข้าคอร์สลดน้ำหนัก เป็นต้น

8) แรงจูงใจที่จะได้รับการคุ้มกันและความปลอดภัย นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปท่องเที่ยวในประเทศที่มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของตัวนักท่องเที่ยวเอง โดยจะหลีกเลี่ยงไม่ไปในประเทศที่มีปัญหาความไม่สงบทางการเมือง

9) แรงจูงใจที่จะได้รับการยอมรับนับถือและได้รับสถานภาพทางสังคม ความสนใจสภาพสังคมเป็นองค์ประกอบหลักอย่างหนึ่งของแรงจูงใจของมนุษย์ ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวสามารถสร้างภาพพจน์ให้กับบุคคลได้

10) แรงจูงใจที่จะให้รางวัลแก่ตัวเอง การให้รางวัลตนเองในรูปแบบของการแสวงหาความสุข เช่น การกิน การดื่มหรือการหาความสุขทางเพศ การซื้อของล้นสะเทือนถึงการให้รางวัลตัวเองเพื่อฉลองความสำเร็จหรือชดเชยต่อสิ่งที่ขาดหายไป

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจเป็นแรงจูงใจที่เกิดจากความต้องการของบุคคลนั้น เช่น ปัจจัยส่วนตัว แรงจูงใจที่ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ แรงจูงใจในการเดินทางเพื่อศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ และแรงจูงใจเพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น หรือเป็นแรงจูงใจที่เกิดจากสิ่งกระตุ้นภายนอก เช่น สิ่งดึงดูดใจต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร การคมนาคมหรือกิจกรรมที่น่าสนใจระหว่างเดินทางท่องเที่ยว เป็นต้น

2.5 ทฤษฎีปัจจัยผลัก (Push Factors) และปัจจัยดึงดูด (Pull Factors)

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2537 อ้างถึงใน นรพล เกตุทัต, 2557) กล่าวว่า แรงจูงใจผลักดัน (Push Factors) และแรงจูงใจดึงดูด (Pull Factors) ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ โดยแรงจูงใจผลักดัน (Push Factors) เป็นปัจจัยที่เกิดจากตัวบุคคล เป็นความต้องการภายในของบุคคลในเรื่องต่างๆ ที่ทำให้มีความต้องการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ได้แก่

1) ลักษณะทางสรีระวิทยาของบุคคล หมายถึง การที่บุคคลมีลักษณะทางสรีระวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเดินทางท่องเที่ยว เช่น มีร่างกายที่เคลื่อนไหวไปมาได้ มองเห็นสิ่งต่างๆ รอบตัวได้อย่างสวยงาม หรือมีสองสำหรับคิดและเก็บความทรงจำ เมื่อเดินทางไปพบเห็นสิ่งต่างๆ ก็เกิดการจดจำเหตุการณ์หรือประสบการณ์ ซึ่งสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่จะกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว

2) สัญชาตญาณและความต้องการของบุคคล เนื่องจากบุคคลมีความต้องการเดินทางท่องเที่ยวมาแต่กำเนิด เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เช่น ความอยากรู้อยากเห็น การต้องการผจญภัย การเสาะแสวงหาสิ่งแปลกใหม่รอบตัว ความต้องการพักผ่อน สนุกสนาน เพลิดเพลิน หรือความต้องการเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่าง เป็นต้น

3) ทักษะและค่านิยมที่มีต่อจุดหมายปลายทาง ความต้องการเดินทางท่องเที่ยวมีผลมาจากทักษะและค่านิยมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อจุดหมายปลายทางที่ต้องการไปเยี่ยมชม เช่น นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ต้องการมาเยี่ยมชมประเทศไทย เนื่องจากทัศนคติที่ดีต่อเมืองไทยว่าเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์ มีวัฒนธรรมที่โดดเด่น มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและหลากหลาย อาหารการกินสมบูรณ์ รวมทั้งคนไทยมีอุปนิสัยใจคอที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว

4) การมีเวลาว่างมากขึ้นของบุคคล การมีเวลาว่างและการใช้เวลาว่างเพื่อการพักผ่อน อาจเกิดได้ใน 3 ลักษณะ คือ

(1) เวลาว่างระยะสั้น อาจเป็นการเดินทางท่องเที่ยวในระยะเวลาสั้นๆ เช่น การไปเที่ยวสวนสนุก หรือสวนสัตว์ เป็นต้น

(2) เวลาว่างในวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ จุดประสงค์ในการท่องเที่ยว คือ การพักผ่อนหรือเดินทางที่ไม่ไกลมากนัก แต่อาจมีเวลาท่องเที่ยวได้นานขึ้น หรือมีการพักผ่อน เช่น การเดินทางไปท่องเที่ยวต่างจังหวัด

(3) เวลาว่างจากการหยุดพักร้อน หรือวันหยุดพักผ่อนประจำปี ซึ่งเวลาว่างจากการพักผ่อนทำให้เกิดอุปสงค์การท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน และสามารถทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวได้ไกลและนานขึ้น

5) สุขภาพร่างกาย ปัจจุบันความก้าวหน้าทางการแพทย์และเทคโนโลยีมีมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ไม่มีปัญหาในการเดินทางมากเหมือนในอดีต ส่งผลให้สามารถเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น ในปัจจุบันกลุ่มผู้สูงอายุจัดเป็นกลุ่มท่องเที่ยวเป้าหมายหลักของปลายประเทศ รวมถึงประเทศไทยด้วย

6) การศึกษา การขยายตัวทางการศึกษามีส่วนช่วยผลักดันให้บุคคลมีความรู้มากขึ้น มีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น ทำให้มีความต้องการที่จะเรียนรู้และศึกษาหาประสบการณ์ในโลกกว้าง ทำให้บุคคลมีความต้องการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ มากขึ้น

ในส่วนของแรงจูงใจดึงดูด (Pull Factors) เป็นปัจจัยที่เกิดจากตัวกระตุ้นภายนอกหรือสิ่งเร้ารอบข้างของบุคคล ที่มีส่วนทำให้บุคคลต้องการเดินทางออกไปสัมผัส หรือมีประสบการณ์ชีวิตในด้านต่างๆ ได้แก่

1) การค้นพบแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ เช่น หมู่เกาะ ถ้ำ ทะเล แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เป็นต้น

2) การสร้างหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น สวนผลไม้ สวนสนุก สถานบันเทิงหรือการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อรองรับการท่องเที่ยว

3) ความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว หรือมีความโดดเด่นที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชม เช่น ภูเขา ชายทะเล หมู่เกาะ อุทยานแห่งชาติ หรือสิ่งมหัศจรรย์ของโลก

4) สื่อมวลชน บทบาทของสื่อมวลชนมีความสำคัญอย่างมากในโลกข่าวสารปัจจุบัน เนื่องจากนักท่องเที่ยวเริ่มให้ความสนใจกับการรับข้อมูลข่าวสารประจำวันมากขึ้น รวมทั้งข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งการเผยแพร่ข้อมูลของสื่อมวลชนมีผลทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักสถานที่ท่องเที่ยวและเกิดความสนใจในกิจกรรมท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

5) การขยายตัวของผู้ประกอบการทางธุรกิจ เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมยามว่างส่วนหนึ่งของมนุษย์ ประกอบกับปัจจุบันเป็นโลกแห่งเทคโนโลยี ส่งผลให้การเดินทางท่องเที่ยวมีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ทำให้บุคคลต้องการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น ธุรกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจึงสร้างปัจจัยดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยว เช่น ศูนย์บันเทิงขนาดใหญ่ โรงแรมที่พัก ศูนย์การค้า เรือสำราญข้ามทวีป เป็นต้น

6) การพัฒนาสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังสถานที่แห่งนั้น สิ่งดึงดูดใจอาจมาจากสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา ทะเล ชายหาด น้ำตก เป็นต้น หรืออาจจะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น วัด โบราณสถาน พระราชวัง ปราสาท ศูนย์การค้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงกิจกรรม วัฒนธรรมประเพณี และเทศกาลต่างๆ ที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ เช่น งานสงกรานต์ งานลอยกระทง เทศกาลดนตรี หรือการแข่งขันกีฬา เป็นต้น

7) การคมนาคมขนส่งที่มีประสิทธิภาพ ระบบการขนส่งและการคมนาคมในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้า โดยการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพมากขึ้น ทั้งการขนส่งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ส่งผลให้การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ มีความสะดวกและรวดเร็วขึ้น

8) ระบบการตลาดที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาด้านการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวมีความสำคัญต่ออุปสงค์ในการเดินทาง เนื่องจากทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมากขึ้น ซึ่งกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ธุรกิจจำหน่ายสินค้าหรือบริการได้มากขึ้น โดยกระตุ้นหรือจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการในผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและตัดสินใจซื้อในที่สุด เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการตลาดในรูปแบบของการลด แลก แจก แถม เป็นต้น

9) ความร่วมมือระหว่างประเทศ ในการอำนวยความสะดวกในการเดินทางของนักท่องเที่ยวมีส่วนทำให้การเดินทางระหว่างประเทศมีเพิ่มมากขึ้น เช่น การผ่อนผันวีซ่าในการออกตรวจอนุญาตเข้าประเทศ หรือวีซ่าให้กับนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอีกประเทศหนึ่งในระยะเวลาที่กำหนด โดยไม่ต้องดำเนินการขอวีซ่า

10) นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้ประชาชนเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลสามารถดำเนินการได้ 2 วิธี คือ

(1) การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางตรง เช่น การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เพื่อรองรับการท่องเที่ยว การออกกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว และการสนับสนุนการลงทุนของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เป็นต้น

(2) การสนับสนุนการท่องเที่ยวทางอ้อม อาจทำได้โดยการกำหนดกฎหมายเกี่ยวข้องกับการกำหนดให้มีวันหยุดพักผ่อนแก่พนักงานหรือลูกจ้าง การกำหนดวันหยุดราชการ

ประจำปี หรือวันหยุดพิเศษต่อเนื่องนานเพิ่มขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้มีเวลาพักผ่อนและเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐบางแห่งอาจมีการมอบส่วนลดพิเศษให้กับประชาชนบางกลุ่ม เช่น เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ซึ่งถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้ประชาชนต้องการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น

Pearce, Morrison and Rutledge (1998) กล่าวถึงแรงจูงใจในการท่องเที่ยวว่าเกิดจากปัจจัยผลัก (Push Factors) และปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) สองปัจจัยนี้เป็นแรงหลักที่ก่อให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวของบุคคลขึ้น

1) ปัจจัยผลัก (Push Factors) เป็นความอยากจากภายในตัวบุคคล หรือเป็นชนวนที่ทำให้เกิดความอยากที่จะออกเดินทางท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย

- (1) ทางกายภาพ เช่น ร่างกายที่ต้องการการพักผ่อน
- (2) หลีกหนีจากบรรยากาศเดิม หรือการออกจากชีวิตที่จำเจ
- (3) ได้เจอสิ่งใหม่ เช่น พบเจอสิ่งแปลกใหม่ ประสบการณ์ที่ไม่เคยพบเจอ ได้ไปเยือนสถานที่ที่แตกต่างจากที่เคยพบเห็นมาก่อน
- (4) ความภูมิใจที่ได้ไปยังที่ใหม่ๆ
- (5) ความอยากไปเรียนรู้ ไปศึกษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่าง
- (6) ไปพบปะผู้คน ไปเข้าสังคมและรู้จักคนเพิ่มขึ้น

2) ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) คือ สิ่งดึงดูดที่ทำให้ตัดสินใจเดินทางไปท่องเที่ยวสถานที่นั้นๆ ประกอบไปด้วยปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่ช่วยในการตัดสินใจหรือดึงดูดใจ เช่น ความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว เทศกาลงานสำคัญ การตลาดและการประชาสัมพันธ์ขององค์กรที่เกี่ยวข้อง ราคาค่าเดินทางหรือที่พัก

3) มูลเหตุจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยว คือ มูลเหตุที่มาจากทั้งแรงผลักและแรงดึงดูด ได้แก่ การหนีความจำเจ การกระทำตามๆ กัน การไปสัมผัสภูมิอากาศที่แตกต่าง การจับจ่ายใช้สอยของผู้มีรายได้สูง การผจญภัย ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความอยากไปเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ ความสะดวกของการจองที่พักหรือการเดินทาง การจองผ่านบริษัทนำเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จ การไปร่วมกิจกรรมกีฬาหรือกิจกรรมทางดนตรี การศึกษา การประชุมสัมมนา เป็นต้น

4) ประสบการณ์ที่ได้จากการท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านบวก คือ ความรู้สึกพอใจและประทับใจ ส่วนด้านลบ คือ ส่วนที่ได้ประสบแล้วไม่พอใจ หรือต่างจากที่คาดหวังไว้

Hudman (1980) ได้อธิบายไว้ว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเกิดจากทั้งแรงผลักและแรงดึงดูดซึ่งเป็นปัจจัยหลัก โดยสองปัจจัยนี้ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญด้านจิตวิทยา โดยมีความสัมพันธ์กันเนื่องจากแต่ละตัวจะเสริมกำลังให้กันและกัน ดังนี้

1) ปัจจัยผลัก (Push Factors) คือ ความอยากไปเที่ยว เป็นแรงผลักดันและเป็นเหตุผลของการไปเที่ยว การมีความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องที่ตนยังไม่รู้ เช่น เพื่อเก็บข้อมูลในการไปถ่ายทอดต่อ เพื่อศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ หรือเพื่อความพึงพอใจส่วนตัว เช่น เพื่อพักผ่อน เพื่อไปทำบุญ เพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ เพื่อธุรกิจ และเพื่อแข่งขันกีฬา เป็นต้น

2) ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) เป็นตัวที่ทำให้บุคคลเลือกที่จะไปยังสถานที่นั้น โดยเป็นการท่องเที่ยวในเชิงต่างๆ เช่น เชิงวัฒนธรรม เชิงกายภาพ หรือภูมิประเทศ ชมธรรมชาติ โดยมีองค์ประกอบ คือ ความมีชื่อเสียงของสถานที่ การคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เดิม ความงามผลิตภัณฑ์หรือของที่ระลึก ความปลอดภัย และค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เป็นต้น

จากทฤษฎีแรงจูงใจ Push and Pull Factors ข้างต้น สรุปได้ว่า แรงจูงใจผลัก (Push Factors) คือ แรงจูงใจหรือความต้องการภายในตัวบุคคล อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว และแรงจูงใจดึงดูด (Pull Factors) คือ แรงจูงใจภายนอกที่สามารถดึงดูดให้บุคคลเดินทางท่องเที่ยว หรือกล่าวได้ว่า เป็นแรงจูงใจที่ชี้้นำให้แต่ละคนตัดสินใจเลือกจุดหมายปลายทางนั่นเอง ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจของ Hudman (1980) มาใช้เป็นกรอบงานวิจัยและการทำเครื่องมือวิจัยด้านแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว

3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

3.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2549) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังศาสนาสถาน เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและครูบาอาจารย์ รวมถึงการทำกิจกรรมด้านศาสนา เช่น การปฏิบัติกรรมฐาน การศึกษาประวัติความเป็นมาของศาสนสถานต่างๆ และสามารถประยุกต์หลักธรรมคำสอนไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้โดยแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) แหล่งท่องเที่ยวประเภท ศาสนสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้นๆ ซึ่งประเภทของศาสนสถานอาจแตกต่างกันไปตามแต่ละศาสนา เช่น ศาสนาพุทธ ได้แก่ วัด เจตีย์ สถูป ปรางค์ พระธาตุ ศาสนาอิสลาม ได้แก่ มัสยิดหรือสุเหร่า ศาสนาคริสต์ ได้แก่ โบสถ์คริสต์ (2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานปฏิบัติธรรม หมายถึง สถานที่สำหรับปฏิบัติสมถวิปัสสนากรรมฐานให้เกิดความสงบตามแนวทางพระพุทธศาสนา เช่น เสถียรธรรมสถาน สำนักปฏิบัติวิปัสสนาวัดอัมมน้อย

โสภณ สุขสำอางค์ (2554) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา หมายถึง การเดินทางไปยังวัดต่างๆ เพื่อการทำบุญและปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนา ก่อให้เกิดความสงบทางกายและทางใจ อีกทั้งยังช่วยสืบทอดศาสนาให้ดำรงอยู่ต่อไป

พระครูวิมลศิลป์กิจ (เรื่องฤทธิ์ ธนปณฺโญ), ฤทธิ์ชัย แกมนาคน และนเรศร์ บุญเลิศ (2555) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาไว้ 3 ลักษณะ คือ (1) เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี (2) เป็นการท่องเที่ยวที่เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา (3) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และป็นผลประโยชน์ต่างๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งชุมชนต่างๆ ที่วัดตั้งอยู่ ทำให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เช่น ร้านขายของ ธุรกิจปล่อยเต่า ปล่อยปลา ขายอาหารปลา ตลอดจนการขายสินค้าผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในท้องถิ่น เป็นต้น

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอฺุณ) และคณะ (2556) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแนวพุทธว่า เป็นการเดินทางที่ควบคู่ไปกับการศึกษาและแสวงหาความรู้ การพัฒนาจิตใจของผู้เดินทาง การศึกษาหาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องโดยไม่เป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อีกทั้งต้องก่อประโยชน์เกื้อกูลกันระหว่างผู้เดินทางท่องเที่ยวและผู้ให้บริการบริการอันจะนำมาซึ่งความสงบสุขและสันติภาพแก่มวลมนุษย

ศุภลักษณ์ อัครางกูร (2555) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงศาสนาว่า เป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก โดยผู้ที่นับถือศาสนาต่างๆ จะมีความเชื่อในการทำกิจกรรมทางศาสนา เช่น การเดินทางไปประกอบพิธีทางศาสนา การไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ การไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น ซึ่งในยุคแรกๆ ไม่มีการเดินทางท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้องแต่ในปัจจุบันการเดินทาง ลักษณะนี้มักจะมีกิจกรรมอื่นๆ นอกเหนือจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเข้ามาร่วมด้วย เนื่องจากจำนวนผู้นับถือศาสนาและความเชื่อลดลงประกอบกับสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาไม่ได้มีเพียงผู้นับถือศาสนาเท่านั้นที่เข้าไปเยี่ยมชม หากแต่เป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นๆ ที่สนใจเข้าไปเยี่ยมชมความงามหรือเข้าไปพักผ่อน

ภัทรสุภา ลีลานภาพรรณ (2551) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง การเดินทางไปยังพุทธศาสนสถานใดๆ โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้

- 1) เป็นการเดินทางไปเพื่อการบำเพ็ญบุญ กุศล 10 อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ
 - (1) ทานมัย ทำบุญด้วยการให้
 - (2) ศีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีล ประพฤติดี
 - (3) ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา
 - (4) อปจายนมัย ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม
 - (5) เวชยาวัจจมัย ทำบุญด้วยการช่วยขวนขวายรับใช้
 - (6) ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น

(7) ปัตตานโมทนาภัย ทำบุญด้วยความยินดีของผู้อื่น

(8) ธรรมัสสวณภัย ทำบุญด้วยการฟังธรรม

(9) ธรรมเทศนาภัย ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม

(10) ทิฏฐุกัมม ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง

2) เป็นการเดินทางไปเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และปฏิบัติธรรม ณ พุทธศาสนสถาน แห่งใดแห่งหนึ่ง

3) เป็นการเดินทางไปเพื่อเข้าร่วมศาสนพิธี งานเทศกาลประเพณีต่างๆ เช่น การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ตักบาตรดอกไม้ แห่เทียนพรรษา เป็นต้น

ชฎิล มาตรา (2559) ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมทางพุทธศาสนาเป็นมูลเหตุจูงใจหลัก เพื่อการบำบัดจิตใจตามหลักพุทธศาสนา หรือการบำบัดจิตใจโดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและการทำวิปัสสนากรรมฐานเพื่อผ่อนคลาย ลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน การไปเยี่ยมชมสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การร่วมปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาตามโอกาสสำคัญ การนั่งวิปัสสนากรรมฐาน การนั่งสมาธิทำจิตใจให้สงบ นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังให้ความสนใจเข้าชมความงามและทำบุญงานเทศกาล ประเพณีต่างๆ เช่น การไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ตักบาตรดอกไม้ แห่เทียนพรรษา

พระครูสันติธรรมาภีรัต (บุญชัย สนติกโร) (2557) กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและคุณค่าทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านเกจิอาจารย์ ด้านรูปเคารพและวัตถุมงคล ด้านสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม และด้านสถานที่ปฏิบัติธรรม

Dallen and Daniel (2006) ได้สรุปการท่องเที่ยวในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และศาสนาว่า เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีจุดเด่นคือเรื่องราวความเป็นมาและประวัติศาสตร์ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น โดยเฉพาะสิ่งที่ทำให้เกิดความเชื่อหรือสิ่งที่เป็นไปได้ยาก ในปัจจุบันการท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่น โบสถ์โบราณในคริสต์ศาสนา พุทธสถานในศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ประกอบด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่มีมาช้านาน รวมถึงสถาปัตยกรรมที่เป็นสิ่งสนับสนุนความสมจริงให้กับสถานที่ประเภทนี้ จึงเป็นสถานที่ที่ผู้คนให้ความสนใจมากยิ่งขึ้น รวมถึงวิธีการเผยแพร่เรื่องราวต่างๆ ก็สามารถทำได้ง่ายขึ้นโดยอาศัยวิธีการของการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ยิ่งทำให้เรื่องราวของสถานที่แพร่กระจายออกไปได้รวดเร็ว สถานที่ท่องเที่ยวประเภทนี้หากมีความสะดวกสบายน้อยและสามารถเข้าถึงได้ยากย่อมได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากขึ้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังศาสนสถาน โดยมีมูลเหตุจูงใจทางด้านศาสนาเป็นหลัก เช่น การทำบุญ การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่แต่ละบุคคลเคารพนับถือ การปฏิบัติธรรม การร่วมกิจกรรมทางศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสงบสุขทางกายและจิตใจ

3.2 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

จากความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ทำให้เห็นว่าลักษณะการท่องเที่ยวเชิงพุทธมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไป คือ วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวไม่ใช่เพื่อชื่นชมความงดงามของศาสนสถานเท่านั้น หากแต่เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาและแสวงหาความรู้การพัฒนาจิตใจหรือการเข้าถึงนามธรรมที่เป็นองค์รวมของสรรพสิ่งทั้งปวง และการปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้อง ซึ่งพระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ (อบอูน) และคณะ (2556) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาไว้ดังนี้

- 1) เพื่อการศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนา
- 2) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของผู้เดินทางให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง
- 3) เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม
- 4) เพื่อเป็นการสร้างประโยชน์ ความสงบสุข สันติภาพ ต่อมวลมนุษยชาติและต่อสรรพสิ่งอย่างเกื้อกูล

3.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมือง (2553) ได้แบ่งเป็นกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

- 1) กิจกรรมการเข้าร่วมพิธีกรรม เป็นกิจกรรมการเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆะบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันวิสาขบูชา
- 2) กิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นพลวัติกรรมกรเข้าร่วมกิจกรรมสันทนาการ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ โดยเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในบริเวณวัดเป็นสำคัญ เช่น งานประจำปี งานวัดในเทศกาลต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง วันขึ้นปีใหม่
- 3) กิจกรรมการปฏิบัติธรรม เป็นการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการขึ้นภายในวัดอาจจะจัดในรูปของโปรแกรมการปฏิบัติธรรมซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวิธีการของผู้จัด เช่น การสมาทานศีล 5 การฟังธรรมเทศนา

4) กิจกรรมการสืบทอดพระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา เช่น งานเกี่ยวกับการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานต่างๆ ของวัด งานกฐิน งานผ้าป่า งานบวชนาค

5) กิจกรรมการเป็นที่พึ่งทางใจ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นตามความประสงค์ส่วนตัว โดยในประเทศไทยนั้นประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ การดำเนินกิจกรรมทางศาสนาจึงนับว่าเป็นที่พึ่งทางใจของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป เช่น การถวายดอกไม้ธูปเทียนเพื่อใช้บูชาพระและการทำบุญตักบาตร

6) กิจกรรมการเช่าวัดถ่มงคค เป็นกิจกรรมที่วัดได้จัดทำขึ้นเพื่อหาเงินรายได้เข้าวัดเพื่อนำไปทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา หรือปฏิสังขรณ์ภายในบริเวณวัด และจัดให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้เข้าไปบูชาตามกำลังศรัทธา

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอูน) (2552) ได้ศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า รูปแบบและกระบวนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร ที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธนั้น มีรูปแบบและกิจกรรมที่เหมาะสม 4 ประการ คือ

1) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเที่ยวชมสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และการเที่ยวชมบริเวณวัดที่อาศัยความงดงามทางด้านศิลปกรรม ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ความเป็นเอกลักษณ์และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

2) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธ เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะของการไหว้พระ การท่องเที่ยวตามเทศกาลและวันสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีของไทย และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปกรรมที่มีอยู่ภายในวัด ที่อาศัยความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี ความต่อเนื่องของการสืบสานประเพณี ความเป็นมาของประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องดึงดูดใจในการเที่ยวชม

3) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาความรู้ เป็นการท่องเที่ยวของผู้ที่สนใจในลักษณะของการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ของบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรม เช่น พุทธศิลป์ สถาปัตยกรรมที่อาศัยประวัติศาสตร์ ความเป็นเอกลักษณ์ องค์ความรู้ และกระบวนการสร้างสรรค์ที่อยู่ภายในวัดหรือศิลปกรรมนั้นๆ เป็นเครื่องดึงดูดใจ

4) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวและการศึกษาเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาในเชิงลึก โดยเป็นการศึกษาถึงหลักพุทธธรรม การปฏิบัติ

สมาธิวิปัสสนา การไหว้พระ สวดมนต์ ที่อาศัยความสนใจเฉพาะของนักท่องเที่ยวในด้าน พระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของชาวพุทธเป็นเครื่องดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในปัจจุบันมีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม การพักผ่อนหย่อนใจ การปฏิบัติธรรม การสืบทอดพระพุทธศาสนา การมีที่พึ่งทางใจ และการเข้าร่วมกิจกรรม เป็นต้น

3.4 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

3.4.1 ความสำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

วัดหรือศาสนสถานในปัจจุบันกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เป็นเหตุให้วัดหรือศาสนสถานหลายแห่งได้ปรับบทบาทใหม่ คือ ปรับจากสถานที่ปฏิบัติกิจของสงฆ์และสถานที่ในการประกอบศาสนพิธีของชาวบ้าน หรือเป็นที่ร่วมกันของผู้คนในชุมชนจนกลายเป็นสถานที่รองรับนักท่องเที่ยว โดยอาศัยคุณสมบัติของวัดหรือศาสนสถานเป็นแรงจูงใจ กรมการศาสนาได้สนับสนุนให้นำทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นมาเป็นแหล่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ซึ่งบางแห่งกลายเป็นมรดกของชุมชน ประกอบกับประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา จึงผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและศิลปวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่มีมิติของการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปพร้อมกับส่งเสริมความเป็นไทย อีกทั้งยังเป็นการสืบสานศาสนาและศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของไทยให้เป็นที่ดำรงอยู่คู่ประเทศชาติ (กรรณิกา คำดี, 2558)

จากความสำคัญของวัดที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่วัดจะต้องพัฒนาด้านต่างๆ ให้มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

3.4.2 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

กรมศาสนา (2557) ได้เสนอกรอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เพื่อให้วัดสามารถพัฒนาสถานที่ในการรองรับนักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ โดยแบ่งเป็น 7 ด้าน ได้แก่

1) ด้านสถานที่ ต้องมีการจัดบริเวณให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เรียบง่าย มีสภาพแวดล้อมที่เงียบสงบ สะอาด ร่มรื่น และงดงามตามธรรมชาติ รวมทั้งจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานไว้บริการนักท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ ที่จอดรถ ถังขยะ ป้ายประชาสัมพันธ์ จัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว แผ่นผังแสดงแหล่งท่องเที่ยวหรือแผนที่แสดงเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อแสดงจุดที่น่าสนใจ

2) ด้านบุคลากร วัดควรมีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรทุกฝ่ายของวัดเพื่อให้การต้อนรับและอำนวยความสะดวก โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รวมทั้งจัดให้มีบุคลากรประจำศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ในการทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์แจ้งการจัดกิจกรรมทางศาสนาในเทศกาลต่างๆ และแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวภายในวัด

3) ด้านการจัดกิจกรรม วัดควรจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ การนั่งสมาธิ เจริญจิตภาวนา เทศนาธรรม หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว อาจเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตดั้งเดิมของพื้นที่นั้นๆ เป็นกิจกรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น แสดงถึงประเพณี วัฒนธรรมที่สวยงาม มีเอกลักษณ์โดดเด่น สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาชื่นชมและเกิดการกลับมาเที่ยวซ้ำ

4) ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว วัดควรนำกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีอยู่โดยเน้นจุดสนใจของสถานที่เป็นหลัก อาจแบ่งเส้นทางให้ชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการและมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและระยะเวลาที่ใช้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยวในการวางแผนมาท่องเที่ยวที่วัดตามช่วงเวลาที่มิ

5) ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยดำเนินการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ

6) ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว วัดที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น ไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ แต่ต้องประสานแผนการพัฒนากับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหลายส่วนเพื่อเป็นการขอความรู้ ข้อมูลต่างๆ รวมทั้งการขอรับความช่วยเหลือในด้านงบประมาณ ด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของจังหวัด ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัด สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กรมศิลปากร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. หรือ เทศบาล) ตลอดจนสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เป็นต้น ซึ่งจะต้องให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาของสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาจังหวัด เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวของวัดจะมีศักยภาพเพิ่มขึ้น

7) ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว วัดควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในวัด ด้วยการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว การร่วมกำหนดทิศทางและเป้าหมายในการจัดการการท่องเที่ยว

จากการศึกษาแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาทั้ง 7 ด้าน สรุปได้ว่าควรมีการจัดบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานไว้รองรับนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของบุคลากรภายในหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน หน่วยงานจากสถาบันการศึกษา ตลอดจนชุมชน นอกจากนี้ควรดึงดูดเด่นภายในแหล่งท่องเที่ยวมาเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ด้วยการจัดโปรแกรมนำ

เที่ยวหรือจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยว และร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อช่วยในการประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวในการรองรับนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

3.4.3 การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

ณัฐพงษ์ ถือดำ และสมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์ (2550) ได้กล่าวถึงระบบการจัดการศาสนสถานเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ดังนี้

- 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ควรมีสถานที่จอดรถที่เพียงพอ มีห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอที่จะให้บริการ มีที่นั่งพักด้านนอกอาคารให้กับนักท่องเที่ยว
- 2) ด้านบุคลากร ควรมีจัดบุคลากรที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ให้คำแนะนำกับนักท่องเที่ยว
- 3) ด้านการบริหารองค์กร เจ้าอาวาสควรให้ประชาชนในท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการวัด ตั้งคณะกรรมการวัดเป็นวาระสองปี
- 4) ด้านภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ควรประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปตัดหญ้าให้เดือนละครั้ง
- 5) ด้านหัวใจของแหล่งท่องเที่ยว ควรนำเสนอให้ชัดเจนว่าศาสนมงคลใดเป็นหัวใจหลักของศาสนสถานของแต่ละแห่ง
- 6) ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรทำเอกสารประชาสัมพันธ์เป็นสองภาษาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติและควรมีเว็บไซต์ของวัดเพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
- 7) ด้านการให้บริการ ควรมีที่สำหรับกราบกราบนมัสการพระ สันทนาธรรมและประพรหมน้ำพุทธมนต์ให้เป็นสัดส่วน พร้อมทั้งมีเอกสารแนะนำการใช้ภาษาเฉพาะในการสนทนา
- 8) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักพระพุทธศาสนาจังหวัด และองค์การบริหารส่วนจังหวัดร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ควรกำหนดกิจกรรมเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมร่วมกับศาสนสถาน

อารีย์ นัยพินิจ, รัฐชญา มณีเนตร, ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และภัทรพงษ์ เกริกสกุล (2556) ได้ให้แนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอันประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ให้ความรู้สึทางจิตใจในด้านบวก และมีสิ่งดึงดูดใจในด้านต่างๆ เช่น ความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว ด้านเอกลักษณ์และคุณค่าทางศาสนา

2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ การเดินทางต้องมีความสะดวกไม่ว่าจะเดินทางมาด้วยรถส่วนตัวหรือเดินทางด้วยรถประจำทาง มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน สามารถเดินทางได้ง่าย ถนนในการสัญจรเรียบ ไม่ขรุขระ และมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารต่างๆของวัดให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้

3) ด้านความปลอดภัย ควรมีมาตรการเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยในด้านต่างๆ เช่น ความปลอดภัยในการใช้รถ ความปลอดภัยในการใช้เส้นทางในการเดินทาง ความปลอดภัยในการให้บริการ ความพร้อมของอุปกรณ์ป้องกันอัคคีภัยในแหล่งท่องเที่ยว ความสะอาดของอาหารและเครื่องดื่ม

4) ด้านการสนับสนุน ได้แก่ การจัดกิจกรรมตลอดในทุกๆ ปี เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาทำบุญและมีการให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ มีหน่วยงานเข้ามาให้การสนับสนุน เป็นต้น

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา นอกจากต้องพัฒนาให้สามารถสนองประโยชน์ใช้สอยตามบริบทของวัด เช่น การประกอบกิจกรรมทางศาสนาและประเพณี กิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวและกิจกรรมของชุมชนแล้ว ต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม แหล่งที่ตั้ง รวมไปถึงสภาพแวดล้อมด้วย ซึ่งหากพิจารณาจากผังของวัดแล้วจะประกอบด้วยกลุ่มการใช้พื้นที่ในวัดตามกิจกรรมต่างๆ เช่น บริเวณพุทธาวาส สังฆาวาส บริเวณที่ใช้เป็นสาธารณประโยชน์ บริเวณที่จัดหาผลประโยชน์ และพื้นที่โล่งโดยรอบ ทางสัญจรประเภทต่างๆ รวมทั้งสถาปัตยกรรมที่ประณีตภายในวัด ดังนั้น การพัฒนาอาจจะต้องแยกออกเป็น 3 ระดับ คือ (1) การพัฒนาผังกายภาพของวัดตามลักษณะของกลุ่มกิจกรรม (2) พัฒนาสภาพแวดล้อมโดยรอบวัด ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาผังกายภาพของวัด และ (3) การพัฒนาขอบเขตความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนและเมือง รวมถึงทัศนวิสัยโดยรอบ ชุมชนใกล้เคียงและหมู่บ้าน เป็นต้น (พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ่น) และคณะ, 2556)

พหุ อนุ ทิโต ชีเว

4. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

4.1 สถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบัน

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2561) รายงานการสูงวัยของประชากรที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลกในปี พ.ศ. 2559 ว่าปัจจุบันมีประชากรทั้งหมดประมาณ 7,433 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 929 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.5 ของประชากรทั้งหมด สำหรับประชาคมอาเซียนซึ่งมีสมาชิก 10 ประเทศ ประชากรของอาเซียนก็กำลังมีอายุสูงขึ้นเช่นเดียวกัน ซึ่งในปี พ.ศ. 2559 มีประเทศสมาชิก 3 ประเทศได้กลายเป็นสังคมสูงอายุแล้ว ได้แก่ สิงคโปร์ ร้อยละ 18.7 ไทย ร้อยละ 16.5 และเวียดนาม ร้อยละ 10.7 ประเทศที่กำลังจะเข้าสู่สังคมสูงอายุในอีก 2-3 ปีข้างหน้า ได้แก่ มาเลเซีย ร้อยละ 9.5 เมียนมา ร้อยละ 9.2 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประเทศต่างๆ กลายเป็นสังคมสูงอายุ ด้วยระบบสาธารณสุขและเทคโนโลยีทางการแพทย์มีการพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้อัตราการตายลดต่ำลง คนมีอายุยืนยาวมากยิ่งขึ้น พร้อมกันนั้นการคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพยังส่งผลให้อัตราการเกิดลดลงอีกด้วย

ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ประชากร ผู้สูงอายุคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.4 ของประชากรในประเทศ อันเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายด้านประชากรและการวางแผนครอบครัว ความก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุข ความก้าวหน้าในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย และคนไทยมีความรู้ในการดูแลสุขภาพจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้มีอายุยืนยาวขึ้น (ชมพูนุช พรหมภักดี, 2556)

4.2 ความหมายของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Elderly หรือ Aging เป็นคำที่บัญญัติขึ้นในการประชุมสมัชชาผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2506 ที่เห็นว่าบุคคลไม่ว่าแก่ หนุ่ม หรือชรา ไม่สมควรให้ใช้คำว่า ผู้ชรา เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกหดหู่ จึงได้กำหนดให้ใช้คำว่าผู้สูงอายุตั้งแต่นั้นมา (สุพัตรา สุภาพ, 2536 อ้างถึงใน อรุณกมล ศุขเนก, 2554) ซึ่งคำจำกัดความหรือคำนิยามของผู้สูงอายุได้เกิดขึ้นเมื่อประเทศต่างๆ ทั่วโลกเริ่มมีการพัฒนาระบบสวัสดิการ สิทธิประโยชน์สำหรับกลุ่มประชากรวัยสูงอายุ ภายใต้แนวความคิดที่ว่า เมื่อประชากรเข้าสู่วัยสูงอายุจะมีความเสื่อมถอยทางด้านร่างกาย จิตใจความสามารถในการทำงานลดลง จึงสมควรได้รับสวัสดิการจากรัฐ คำนิยามของผู้สูงอายุสำหรับประเทศที่พัฒนาแล้ว รวมถึงประเทศไทยและอีกหลายประเทศในภูมิภาคเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้ จึงหมายถึง วัยหลังเกษียณจากการทำงาน หรืออายุที่บุคคลทั่วไปหยุดทำงาน โดยเฉลี่ยอยู่ที่อายุ 60 ปี ขึ้นไป (รศรินทร์ เกรย์ และคณะ, 2556)

ผู้สูงอายุหรือบางครั้งถูกเรียกว่า ผู้สูงวัย เป็นคำที่บ่งบอกถึงตัวเลขของอายุว่ามีอายุมาก โดยนิยามนับตามอายุตั้งแต่แรกเกิด หรือทั่วไปเรียกว่า คนแก่ หรือ คนชรา ทั้งนี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำว่า คนแก่ คือ มีอายุมาก หรือ อยู่ในวัยชรา และให้ความหมายของคำว่า ชรา คือ แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม นอกจากนั้นยังมีการเรียกผู้สูงอายุว่า ราษฎรออาวุโส ในขณะที่พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กำหนดว่า “ผู้สูงอายุ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย ในทำนองเดียวกัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ระบุในมาตรา 53 ว่า “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิ์ได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรีและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ” แสดงนัยว่าผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ (รศรินทร์ เกรย์ และคณะ, 2556)

อรุณกมล ศุขเอนก (2554) ให้คำจำกัดความของผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็นผู้ที่ผ่านช่วงชีวิตมาจนถึงช่วงอายุระยะสุดท้ายของชีวิต เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม นอกจากนี้ยังเป็นผู้นำและเป็นผู้ทำประโยชน์ให้กับสังคม สามารถ ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้กับคนรุ่นหลังอีกด้วย ในด้านของ ปรรณดา ศิริเบ็ญนรัต (2553) ให้ความหมายที่สอดคล้องกันโดยอธิบายความหมายของผู้สูงอายุว่า หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ หน้าที่การงาน และสังคม โดยแต่ละคนจะปรากฏอาการเสื่อมที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับพันธุกรรม สิ่งแวดล้อม ภาวะโภชนาการ และโรคภัยของแต่ละบุคคล อีกทั้งเป็นผู้ที่ควรได้รับการช่วยเหลือดูแลอุปการะจากคนในครอบครัวและสังคมเพื่อให้มีความสุข

ภทิตรา ศิริมานนท์ (2551) ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่า หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจไปในทางที่เสื่อมลง เป็นวัยที่ต้องปรับตัวในด้านต่างๆ ตามที่ควรเป็น เพื่อจะได้ดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างภาคภูมิใจและมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี ส่วนในด้านของ บรรลุ ศิริพาณิชย์ (2550) ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่า หมายถึง บุคคลที่อยู่ในช่วงวัยสุดท้าย โดยเรียกบุคคลที่มีอายุที่สูงขึ้นตามปีปฏิทิน ซึ่งแสดงระยะเวลาจำนวนปีที่บุคคลนั้นมีชีวิตมาตั้งแต่เกิดว่า “ผู้สูงอายุ” เรียกบุคคลตามสภาวะของชีววิทยาและกายภาพของร่างกาย เช่น ผิวหนังเหี่ยวย่น ผมหงอก หลังค่อมว่า “คนแก่หรือคนชรา” และเรียกบุคคลตามสภาพสังคมว่า “อาวุโส” โดยมากใช้ในราชการว่าผู้ที่ทำงานมาก่อนถือเป็นผู้อาวุโส

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้คำนิยามว่า “ผู้สูงอายุ” คือ ประชากรทั้งเพศชายเพศหญิง ซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป โดยนับตามอายุเกิด ส่วนองค์การอนามัยโลกยังไม่มีการให้คำ

นิยามผู้สูงอายุ โดยให้เหตุผลว่าประเทศต่างๆ ทั่วโลกให้คำนิยามของผู้สูงอายุต่างกัน ทั้งนี้ตามอายุเกิด ตามสังคม วัฒนธรรม และสภาพร่างกาย เช่น ในประเทศที่เจริญแล้วมักจัดผู้สูงอายุโดยนับจากอายุ 65 ปีขึ้นไป หรือบางประเทศนิยามผู้สูงอายุตามอายุกำหนดให้เกษียณ (อายุ 50 หรือ 60 หรือ 65 ปี) หรือนิยามตามสภาพร่างกาย โดยผู้หญิงอยู่ในช่วงอายุ 45-55 ปี ผู้ชายอยู่ในช่วงอายุ 55-75 ปี (ชมพูนุช พรหมภักดี, 2556)

จากการศึกษาคำนิยามและความหมายของผู้สูงอายุที่มีผู้ให้ความหมายไว้ข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งอยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต โดยมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอาการเสื่อมที่ปรากฏขึ้นในแต่ละบุคคล

4.3 ความต้องการและการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุแต่ละคนมีความต้องการที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำความเข้าใจพื้นฐานชีวิตของผู้สูงอายุที่อยู่ในความดูแล ดังนั้น ครอบครัวควรให้การตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ดังนี้ (บังอร ธรรมศิริ, 2549 อ้างถึงใน สุทธิพงษ์ บุญผดุง, 2555)

1) ด้านร่างกาย

เป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการอาหาร การพักผ่อนนอนหลับ การขับถ่าย การมีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย การมีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสมตามฤดูกาล และต้องการการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย

การตอบสนองความต้องการ ควรดูแลเอาใจใส่เรื่องการรับประทานอาหาร การพักผ่อนนอนหลับ จัดที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมปลอดภัย จัดหาเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มให้เหมาะสมตามฤดูกาล แบ่งเบาภาระเรื่องงานในบ้าน พาผู้สูงอายุไปรับการตรวจสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ จัดหาอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุ เช่น แวนตา ไม้เท้า เครื่องช่วยฟัง เป็นต้น

2) ด้านจิตใจ

ผู้สูงอายุต้องการความรัก การดูแลเอาใจใส่ การเห็นอกเห็นใจและการให้อภัย การเข้าใจ และการยอมรับนับถือ

การตอบสนองความต้องการ ควรเอาใจใส่พูดคุยอย่างสม่ำเสมอ ให้ความรัก ความเคารพยกย่อง ยอมรับนับถือ ฟังผู้สูงอายุเล่าประสบการณ์ชีวิต ให้มีความสำคัญกับผู้สูงอายุ เช่น การพาผู้สูงอายุไปท่องเที่ยวตามโอกาสและสถานที่ที่เหมาะสม การจัดงานวันเกิด การแสดงให้เห็นความสำคัญของวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นวันผู้สูงอายุแห่งชาติ

3) ด้านสังคม

ผู้สูงอายุยังต้องการมีกิจกรรมทางสังคม เช่น การพบปะเพื่อน การร่วมกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น

การตอบสนองความต้องการ ควรแสดงความยินดีที่จะพาผู้สูงอายุไปร่วมกิจกรรมทางสังคมที่เหมาะสมตามผู้สูงอายุต้องการ และพยายามสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและสังคมที่เหมาะสมตามกำลังความสามารถที่จะทำได้ เช่น เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

4) ด้านเศรษฐกิจ

ผู้สูงอายุจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับตนเอง ช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคมและทำบุญ รวมทั้งเป็นค่ารักษาพยาบาลเมื่อยามเจ็บป่วย

การตอบสนองความต้องการ ควรรับภาระค่าใช้จ่าย การดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือในด้านการเงินอย่างเพียงพอและสม่ำเสมอ ไม่ควรให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาในการหาเงินเพื่อเลี้ยงชีพตนเอง รวมทั้งบุตรหลานหรือครอบครัวไม่ควรเบียดเบียนด้านการเงินกับผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีความจำกัดด้านการเงิน

กล่าวโดยสรุปคือ ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีความต้องการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคมเป็นพื้นฐาน แต่อาจมีความแตกต่างในแต่ละบุคคล ดังนั้นหากความต้องการพื้นฐานของผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองจากบุคคลในครอบครัวอย่างเต็มที่ก็จะสามารถทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขในการดำรงชีวิตในช่วงวัยสุดท้ายโดยไม่รู้สึกลำบากใจ มีกำลังใจที่จะใช้ชีวิตและร่วมทำกิจกรรมทางสังคมได้ ซึ่งกิจกรรมที่สามารถจัดให้กับผู้สูงอายุสามารถจำแนกได้ดังนี้ (พลตินันท์ เหลืองไพบุลย์, 2530 อ้างถึงใน อรุณกมล ศุขอนก, 2554)

1) กิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย เช่น การตรวจสุขภาพ การทดสอบสมรรถภาพของร่างกาย การตรวจความต้องการของการปฏิบัติตนให้พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเบื้องต้น ความรู้เกี่ยวกับโรคของผู้สูงอายุและการป้องกัน ตลอดจนการให้ความรู้ในเรื่องของการอยู่ร่วมกันในครอบครัวระหว่างเครือญาติ และการเตรียมใจให้พร้อมกับความเปลี่ยนแปลงของร่างกายในด้านต่างๆ เป็นต้น

2) กิจกรรมด้านการศึกษาตามความสนใจและความถนัด กิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การศึกษาในเรื่องพระพุทธศาสนา การศึกษาเรื่องพระพุทธรูป พระเครื่องหรือศิลปะหลากหลายชนิดในยุคสมัยต่างๆ การศึกษาเกี่ยวกับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานที่ตนเองเคยทำอยู่ในอดีต และการศึกษาในลักษณะของงานวิชาชีพในกรณีที่มีความสามารถในด้านนั้นๆ อยู่ก่อนแล้ว เช่น ช่างไม้ การตัดเย็บเสื้อผ้า งานหัตถกรรมต่างๆ เป็นต้น

3) กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความพร้อมของร่างกายในด้านต่างๆ ตามวัยของผู้สูงอายุ เช่น การเล่นดนตรี การเล่นเกม การร้องรำทำเพลง บริการกีฬาในร่มและกลางแจ้ง การเล่นเกมต่างๆ เป็นต้น

4) กิจกรรมด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การจัดให้มีงานมหรสพในโอกาสต่างๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีการผ่อนคลายอารมณ์และได้มีโอกาสสนุกรื่นเริงเหมือนบุคคลกลุ่มอื่น ตลอดจนทำให้เกิดความรู้สึกว่าสังคมยังต้องการตนเอง

5) กิจกรรมด้านศาสนา ได้แก่ การจัดให้มีการทำบุญ การปฏิบัติธรรมประจำวันพระ หรือเนื่องในวันสำคัญของชาติ การประกอบพิธีทางศาสนาโดยเสรี เช่น จัดให้มีการนิมนต์พระมาเทศน์ การบำเพ็ญกุศลในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันออกพรรษา วันวิสาขบูชา เป็นต้น

6) กิจกรรมด้านการเผยแพร่ความรู้ ได้แก่ การเผยแพร่ในเรื่องข้อมูลข่าวสารเรื่องสุขภาพอนามัยอันเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ การจัดให้มีการบรรยายและสัมมนาเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ โดยการเชิญวิทยากรที่มีคุณวุฒิจากภายนอกมาบรรยายเป็นครั้งคราว เป็นต้น

7) กิจกรรมด้านการพัฒนาสังคม ได้แก่ การจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาทในการพัฒนาสังคม เช่น การจัดให้มีการทำความสะอาดวัดและศาสนสถานในโอกาสวันสำคัญต่างๆ ของชาติ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันฉัตรมงคล หรือการรณรงค์ตบหูหรือในวันพระ การนำของขวัญ ไปเยี่ยมทหารที่ได้รับบาดเจ็บอยู่ตามโรงพยาบาลต่างๆ เป็นต้น

8) การทัศนศึกษาออกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมการทำบุญทอดผ้าป่าสามัคคีตามวัดในต่างจังหวัด การไปสักการบูชาตามวัดอันเป็นที่เคารพนับถือ หรือการจัดนำเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวและโบราณสถานที่สำคัญต่างๆ ในต่างจังหวัด ซึ่งทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี และความสนุกสนานรื่นเริงระหว่างสมาชิกด้วยกัน

พรชูลี นิลวิเศษ (2550) กล่าวว่า กิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุเป็นการกระทำกิจกรรมยามว่าง เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความบันเทิง โดยอาจกระทำคนเดียวหรือเป็นหมู่คณะก็ได้เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งร่างกายและจิตใจ แต่เนื่องจากผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงของระบบการทำงานในร่างกาย ดังนั้นกิจกรรมนันทนาการที่จะจัดขึ้นสำหรับผู้สูงอายุจึงควรคำนึงถึงการให้โอกาสผู้สูงอายุมีส่วนร่วมให้มากที่สุด เพื่อช่วยให้ร่างกายมีความแข็งแรงสมบูรณ์อยู่ตลอดเวลาและยืดอายุการเจ็บป่วยออกไป โดยกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุควรเป็นกิจกรรมเบาๆ ที่ผู้สูงอายุเลือกทำตามความต้องการ กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่

1) กิจกรรมทางสังคม ได้แก่ การร่วมงานบุญ งานประเพณี งานเทศกาล และงานของเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นกิจกรรมภายในชุมชนที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังเข้าร่วมอยู่ นอกจากนั้นผู้สูงอายุบางส่วนยังเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่ม เช่น ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มศาสนา ซึ่งผู้สูงอายุเองเห็น

ด้วยว่ามีความจำเป็นที่ผู้สูงอายุควรเข้าสังคมพบปะกับบุคคลต่างๆ ในสังคมบ้าง โดยเฉพาะการพบปะพูดคุยกับลูกหลาน ญาติ เพื่อนฝูง ตลอดจนการดูโทรทัศน์กับครอบครัว ศึกษาปฏิบัติธรรม และปลูกต้นไม้กับครอบครัวหรือเพื่อนร่วมวัยเดียวกัน

2) กิจกรรมการออกกำลังกาย เป็นสิ่งที่มีประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ ซึ่งมีการเปลี่ยนของร่างกายจากความเสื่อม จึงจำเป็นต้องออกกำลังกายเพื่อป้องกันการเสื่อมสภาพและพิการของอวัยวะต่างๆ เช่น กล้ามเนื้อและข้อ ปอด หัวใจ เป็นต้น การออกกำลังกายยังช่วยให้ร่างกายเกิดความคล่องตัว ไม่หกล้มง่าย และไม่อ้วนเกินไป ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการเป็นโรคเบาหวาน ไขมันในเลือดสูง หรือความดันโลหิตสูง นอกจากนั้น ยังช่วยให้ผู้สูงอายุได้ลดความเครียดและทำให้สมรรถภาพทางเพศดีขึ้น

3) กิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ การเดินทางไกลในโลกกว้าง การท่องเที่ยวในเมืองไทยทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด การเป็นมัคคุเทศก์หรือไกด์บรรยายในการท่องเที่ยว การเขียนหนังสือคู่มือการท่องเที่ยว เป็นต้น การเดินทางท่องเที่ยวเป็นการส่งเสริมสุขภาพ เสริมสร้างความคิดให้ก้าวไกล ทำให้ชีวิตไม่ต้องอยู่กับที่ตลอดเวลา มองดูเปลี่ยนแปลงตั้งคนหนุ่มสาวอยู่เสมอ ชีวิตมีความสุขสนุกสนานไปอีกรูปแบบหนึ่ง แม้ว่าจะเหน็ดเหนื่อยกับการเดินทางบ้างก็ตาม แต่ก็เป็นสร้างเสริมความสนุกสนานรื่นเริงบันเทิงใจได้เป็นอย่างดี กิจกรรมการท่องเที่ยวอาจเป็นการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ วัดวาอาราม พระราชวัง อุทยานประวัติศาสตร์ อุทยานธรรมชาติ การท่องเที่ยวแบบร่วมอาศัยที่บ้านเดียวกันกับคนในท้องถิ่นหรือโฮมสเตย์ การท่องเที่ยวแบบวิถีสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งให้ผู้สูงอายุเข้าชมโดยไม่เก็บค่าเข้าชม หรืออาจเก็บครึ่งราคา นอกจากนั้นยังมีบริการรถนั่งเข็น รถกระเช้าไว้บริการแก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งค่าโดยสารรถไฟ รถประจำทาง รถปรับอากาศ ลดราคาให้กับผู้สูงอายุด้วย

4) กิจกรรมงานอดิเรก เช่น การทำงานฝีมือ งานเย็บปักถักร้อย ทำอาหารคาวหวาน ทอผ้า ทำหุ่น งานวาดภาพ ฟ้อนรำหรือเต้นรำ ร้องเพลง งานช่างไม้ การจัดสวน เป็นต้น กิจกรรมงานอดิเรกนี้เป็นการทำงานที่ตนรักและประสงค์ที่จะทำต่อไปเพื่อความผ่อนคลายให้ความบันเทิงกับชีวิตตนเอง บางครั้งรู้สึกอิ่มเอมและพึงพอใจกับผลงานที่ได้รับ เช่น งานฝีมือต่างๆ และยิ่งเป็นสุขใจมากยิ่งขึ้นเมื่อได้มอบสิ่งที่เป็นงานฝีมือเหล่านั้นแก่ลูกหลาน ญาติพี่น้อง และเพื่อนฝูง ซึ่งงานอดิเรกนี้บางครั้งทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เช่น การเป็นอาสาสมัคร เป็นวิทยากร ในการอบรมวิชาการและวิชาชีพแก่สังคม เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากคนรุ่นหนึ่งสู่รุ่นต่อไป ทำให้มีการดำรงสืบทอดศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติสืบไป

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า กิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุควรเป็นกิจกรรมที่เน้นให้เกิดความสนุกสนานรื่นเริง ผ่อนคลาย เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งร่างกายและจิตใจ แต่ลักษณะของกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับผู้สูงอายุ ควรคำนึงถึงสภาพร่างกายที่จำกัดและให้โอกาสผู้สูงอายุมีส่วนร่วม

ให้มากที่สุด เพื่อให้รู้สึกว่าคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข ไม่ถูกมองว่าเป็นภาระทางสังคม

4.4 การจัดการแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีข้อจำกัดทางด้านสภาพร่างกายที่เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางท่องเที่ยว เช่น สุขภาพที่ไม่สมบูรณ์แข็งแรง อาการเจ็บปวดตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย สายตาพร่ามัว ดังนั้น การจัดการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุจึงควรคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นหลัก ซึ่งการจัดการแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุมีลักษณะ ดังนี้ (กรวรรณ สังขกร และคณะ, 2562)

1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวก ซึ่งอาจพิจารณาจากสิ่งต่างๆ ดังนี้

(1) แหล่งท่องเที่ยวไม่ควรตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองซึ่งเป็นศูนย์กลางสิ่งบริการมากนัก เนื่องจากผู้สูงอายุอาจมีอาการปวดเมื่อยหากต้องนั่งรถเป็นเวลานาน

(2) ถนนที่ไปสู่แหล่งท่องเที่ยวควรเป็นถนนที่มีผิวจราจรเรียบ ไม่ขรุขระหรือเป็นหลุม เป็นบ่อ หรือฝุ่น ไม่คดเคี้ยวหรือมีความลาดชันสูง เนื่องจากอาจทำให้ผู้สูงอายุเวียนศีรษะ

(3) เส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวควรมีรถโดยสารสาธารณะให้บริการ ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะใช้รถยนต์ส่วนตัว รถเช่าหรือรถของบริษัทนำเที่ยว แต่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุบางกลุ่มอาจใช้รถโดยสารสาธารณะ อีกทั้งถนนที่มีรถโดยสารสาธารณะให้บริการจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกไม่โดดเดี่ยว มีปัญหาที่ขอความช่วยเหลือได้

(4) ป้ายบอกทางและระยะทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่ขับรถมาเองเป็นครั้งแรก ป้ายบอกทางและระยะทางมีส่วนช่วยในการเดินทางอย่างมาก ทำให้ไม่หลงทาง และประมาณเวลาที่ต้องใช้ในการเดินทางได้

(5) สิ่งบริการบนเส้นทาง เช่น สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ห้องสุขา ร้านขายอาหารเครื่องดื่ม ร้านขายสินค้าทั่วไป ตู้โทรศัพท์สาธารณะ มีส่วนทำให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเดินทางได้อย่างสะดวกและไม่กังวล

(6) จุดแวะพักบนเส้นทางสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ห่างไกล จุดชมวิว แหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บนเส้นทางจะช่วยให้นักท่องเที่ยวที่มีแวะพัก เปลี่ยนอิริยาบถได้

2) การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ให้เหมาะสม สามารถทำได้ ดังนี้

(1) มีพื้นที่สำหรับจอดรถอย่างเพียงพอ แยกประเภทรถ ดีช่องสำหรับจอดรถควรมีที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการใกล้จุดให้บริการ

(2) มีทางเท้าเชื่อมโยงจากที่จอดรถไปยังสิ่งบริการและสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ทางเท้าควรมีขนาดกว้างขวางสำหรับผู้สูงอายุ ไม่กีดขวางคนอื่น เนื่องจากผู้สูงอายุเดินช้า อาจถูกชนผิวทางเท้าต้องไม่ลื่น ไม่สะดุด ระหว่างทางควรมีที่นั่งให้พัก และมีร่มเงาบังแดดบังฝน

(3) มีศูนย์บริการข้อมูล ห้องแสดงนิทรรศการ มีเอกสารแจก หรือมีป้ายให้ข้อมูล ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่อ่านสะดวก ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และมีตัวอักษรขนาดใหญ่ให้ผู้สูงอายุอ่านได้ชัดเจน

(4) มีป้ายสำหรับเตือนและให้ข้อมูลในตำแหน่งที่เหมาะสม เห็นได้ชัดเจน

(5) หากในแหล่งท่องเที่ยวมีถนนให้รถยนต์หรือรถจักรยานเข้าถึง ควรแยกจากทางเท้าอย่างชัดเจน มีทางม้าลายให้คนข้ามถนน มีป้ายเตือนผู้ใช้รถใช้ถนน และมีการติดตั้งอุปกรณ์ควบคุมความเร็วของรถเพื่อความปลอดภัยของผู้สูงอายุ

(6) ลานกิจกรรมที่ใช้จัดแสดงกิจกรรมต่างๆ และควรจัดให้มีลานเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ

(7) จัดให้มีที่นั่งพักอย่างพอเพียง ใต้ร่มเงาในตำแหน่งที่สะดวก พร้อมสิ่งบริการ เช่น ถังขยะอยู่ใกล้ๆ

(8) มีห้องสุขากระจายอยู่หลายแห่ง มีป้ายบอกทางชัดเจน พื้นปูด้วยวัสดุ ไม่ลื่น ในห้องสุขาควรมีราวสำหรับจับเพื่อพยุงตัวและควรมีห้องสุขาเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ

(9) มีห้องปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่มีอุปกรณ์ที่จำเป็น พร้อมบุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรม

(10) มีการรักษาความปลอดภัยด้วยการจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำในตำแหน่งที่เหมาะสม เพื่อให้การช่วยเหลือเมื่อมีเหตุฉุกเฉิน

(11) มีที่พักแรมไว้บริการนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในแหล่งท่องเที่ยวหรือใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว

3) สิ่งบริการรองรับการท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง ควรมีดังนี้

(1) มีที่พักแรมหลายรูปแบบและราคาให้เลือกใช้บริการในบริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนักท่องเที่ยวจะได้ใช้เวลาอยู่ในบริเวณนั้นนานๆ และไม่ต้องรีบ

(2) สถานพยาบาลในบริเวณใกล้เคียงที่ผู้สูงอายุอาจจำเป็นต้องใช้บริการในเวลาฉุกเฉิน

(3) ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และร้านขายสินค้าทั่วไป ควรมีอยู่ในบริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้บริการแก่ผู้สูงอายุ

4) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่า ดังนี้

(1) นักท่องเที่ยวได้พักผ่อนและชื่นชมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม

(2) นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า

(3) นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้หรือเข้าร่วมกับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

(4) ในแหล่งท่องเที่ยวควรมีสิ่งที่มีคุณค่าน่าสนใจหลากหลายให้นักท่องเที่ยวได้ชม

(5) นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องที่มีประโยชน์ต่างๆ เช่น การรักษาสุขภาพ การอนุรักษ์ธรรมชาติ การอนุรักษ์สถานที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม

การศึกษาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ สามารถนำมาวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด ความพร้อมของการบริการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ ตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยว 5A

4.5 ผู้สูงอายุกับการท่องเที่ยว

เกศรา สุขเพชร และวรัชต์ มัชฌิมบุรุษ (2555) กล่าวว่า ในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุมีลักษณะ ดังนี้

1) ผู้สูงอายุต้องการความสะดวกสบายในการเดินทางในสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งการเดินทางด้วยทางเท้าและทางรถยนต์ เนื่องจากสภาพทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ

2) ต้องการบริการที่ดีจากผู้ให้บริการ ผู้สูงอายุยินดีจ่ายเงินมากกว่าปกติเพื่อแลกกับการบริการที่สูงขึ้น หรือคู่มือมากกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น โดยเน้นความสะดวกสบายมากกว่าความหรูหรา

3) ต้องการได้รับข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวที่ลึกกว่าปกติ แต่ไม่ถึงขั้นมีความเป็นวิชาการ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวส่วนมากนักท่องเที่ยวเคยเดินทางมาท่องเที่ยวแล้ว

4) การเดินทางในสถานที่ท่องเที่ยว นิยมการท่องเที่ยวที่มีผู้นำทางหรือมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงลึก หากไม่มีมัคคุเทศก์ ควรมีป้ายบอกทางและป้ายข้อมูลการท่องเที่ยว ป้ายแนะนำแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจนและตลอดเวลา ตลอดเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยว อีกทั้งระยะเวลาในการเดินทางไม่ควรเกินครึ่งชั่วโมงต่อรอบ เนื่องจากปัญหาด้านสภาพร่างกายของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

5) เส้นทางในการเดินทางในแหล่งท่องเที่ยว ควรมีความลาดชันน้อย และควรมีราวจับตลอดเส้นทางเดินท่องเที่ยว พื้นของเส้นทางเรียบ และสามารถใช้รถเข็นได้

6) นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุต้องการสถานที่จำหน่ายสินค้าที่ระลึก และต้องการสินค้าที่ราคาไม่แพง แต่ดูดีเพื่อให้เป็นของที่ระลึกแก่บุคคลอื่น ซึ่งควรเป็นสินค้าที่ผลิตโดยชุมชนหรือสะท้อนให้เห็นถึงสถานที่ท่องเที่ยว

7) นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุต้องการห้องพยาบาล หรือจุดบริการด้านสุขภาพในสถานที่ท่องเที่ยวมากกว่าการมีรถฉุกเฉิน เนื่องจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีความรู้สึกไม่ดีในการท่องเที่ยวที่มีโอกาสเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย ซึ่งนักท่องเที่ยวมักจะคิดว่าปัญหาทางด้านสุขภาพไม่ใช่ปัญหาในการท่องเที่ยว

8) นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุไม่ชอบสถานที่ที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เนื่องจากข้อจำกัดด้านสุขภาพ และไม่สามารถเดินทางไปได้รวดเร็วเหมือนนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ซึ่งจะทำให้การเดินทางล่าช้าได้ แต่ยังคงมีความนิยมเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถซึมซับความรู้สึกได้ยาวนานเหมือนการท่องเที่ยวที่เนิบช้า (Slow Tourism)

9) ระยะเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละจุดไม่ควรเกิน 30 นาที แต่หากพิจารณาภาพรวมของการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวควรจะอยู่ในช่วง 08.00-14.00 น. หรือไม่เกิน 6 ชั่วโมง (รวมช่วงที่รับประทานอาหารกลางวัน) ส่วนเวลาที่เหลือนักท่องเที่ยวมีความต้องการพักผ่อนในสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งการเดินทางในแหล่งท่องเที่ยวควรอยู่ระหว่าง 2 วัน 1 คืน หรือ 1 วัน 1 คืน เท่านั้น

กวิน วงศ์ลีตี (2554) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความสุข รู้สึกผ่อนคลาย และเกิดความสบายใจ และในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุนั้นจะเน้นการท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพ คุ่มค่า มีความปลอดภัย ความเหมาะสมของกิจกรรม การให้บริการเกี่ยวกับข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว และความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งในปัจจุบันการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุโดยเฉพาะกลุ่มเกษียณกลายเป็นตลาดกลุ่มใหญ่ของการท่องเที่ยวที่มีการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวสูงกว่า Gen X และ Millennial ถึง 1.5 และ 3 เท่าตามลำดับ เนื่องจากนักท่องเที่ยววัยเกษียณให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงสันตนาการ นิยมท่องเที่ยวนอกฤดูกาล เพื่อหลีกเลี่ยงความแออัด เน้นการเดินทางที่สะดวกสบาย ที่พักสะอาดปลอดภัย ได้สัมผัสวิถีธรรมชาติของคนท้องถิ่นอย่างไม่เร่งรีบ ทำให้การใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวกระจายรายได้สู่ประชาชนในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งโปรโมชั่นทางการท่องเที่ยวต่างๆ ไม่มีผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ (ธนาคารไทยพาณิชย์, 2560)

จิราวดี รัตนไพฑูรย์ชัย (2557) กล่าวว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีรูปแบบและพฤติกรรม ท่องเที่ยวที่แตกต่างจากนักท่องเที่ยวทั่วไป คือ เน้นการท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพดี คุ่มค่า เน้นการซื้อด้วยเหตุผลไม่ใช่อารมณ์ ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจเป็นหลัก มีการพำนักเป็นระยะเวลานาน การใช้จ่ายสูง มีความสามารถในการซื้อบริการในราคาสูง เนื่องจากมีเงินเก็บจากการทำงานหนักมาทั้งชีวิต จึงมีศักยภาพสูงในการบริโภค มักจะคำนึงถึงความมั่นใจด้านความปลอดภัย ความมั่นใจด้านบริการ ใส่ใจดูแลสุขภาพที่ดี เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและ

สุขภาพ ดังนั้น การเตรียมความพร้อมในการรองรับตลาดกลุ่มนี้จึงต้องมีการศึกษาในรายละเอียดค่อนข้างมากและควรมีการเตรียมการที่ดี

Kotler and Armstrong (2006) กล่าวว่า ผู้สูงอายุมักจะเดินทางท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ การพักผ่อนหย่อนใจ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจะมีกำลังซื้อสูง ไม่กังวลในเรื่องค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยว และด้วยประสบการณ์ในการใช้ชีวิตจึงทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความละเอียดรอบคอบในการเลือกซื้อสินค้าและบริการ ดังนั้น รูปแบบและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวสูงอายุจึงมีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ เน้นการท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพดี คำนึงถึงความคุ้มค่าในการซื้อบริการทางการท่องเที่ยว ต้องการความมั่นใจในด้านความปลอดภัย ด้านการบริการดูแลสภาพที่ดี และต้องการกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและสุขภาพ

พงศ์เสวก อนนกิจานงศ์พร (2558) ได้ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของประชากรรุ่นเบบี้บูมในกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชากรรุ่นเบบี้บูมในกรุงเทพมหานครนิยมท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนและเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เดินทางเป็นแบบกลุ่มหรือคณะ มีการจัดการเดินทางด้วยตนเอง มีครอบครัวหรือญาติเป็นผู้ร่วมทางและตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยว และเป็นการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ โดยท่องเที่ยวในวันเสาร์-อาทิตย์ และใช้เวลาท่องเที่ยว 1-2 วัน

Sherrie Wei and Hein Ruys (2001) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ได้แก่ ระดับรายได้ สุขภาพร่างกาย และเพื่อนร่วมเดินทาง สำหรับปัจจัยจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ การเรียนรู้สิ่งใหม่ การได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่ การได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน การท่องเที่ยวร่วมกับผู้อื่น การผ่อนคลายความตึงเครียด การเข้าถึงธรรมชาติ การเรียนรู้วัฒนธรรม เป็นต้น รูปแบบและพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ ได้แก่ การเดินทางท่องเที่ยวช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว เนื่องจากมีเวลามาก นิยมท่องเที่ยวครั้งละ 1 หรือ 2 เมืองมากกว่าหลายเมืองในครั้งเดียวกัน

ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมทางการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุจะทำให้เข้าใจปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ตลอดจนเข้าใจลักษณะและพฤติกรรมโดยทั่วไปของผู้สูงอายุ เพื่อนำมาจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุมากที่สุด

5. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดร้อยเอ็ด

5.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดร้อยเอ็ด

เมืองร้อยเอ็ด (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด, 2561) แต่เดิมเคยเป็นเมืองใหญ่เจริญรุ่งเรืองมาก เรียกว่า เมืองสาเกตนครหรืออาณาจักรกุลนทนคร มีประตูเข้า 11 ประตู มีเมืองขึ้นทั้งสิ้น 11 เมือง ตามตำนานอุรังคธาตุได้เล่าว่ามินครใหญ่แห่งหนึ่งชื่อ อาณาจักรกุลนทนคร มีเมืองหลวงชื่อ สาเกตุ เจริญรุ่งเรืองเป็นปึกแผ่น เจ้าผู้ครองนครชื่อ พระเจ้า“กุลนทนะ” มีกษัตริย์ปกครองที่ชาญฉลาด โดยให้ขุดคูน้ำทำคันดินเป็นกำแพงสูงรอบเมืองเจาะช่องทางเข้าเมืองจำนวน 11 ประตู ตามจำนวนเมืองขึ้น 11 เมือง (เดิมเขียน 10, 1 หรือ สิบหนึ่ง) กำหนดรหัสเข้าเมืองอย่างรัดกุม เมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นให้เป่าปี่ชวา (ปี่ 20 วา) เป็นสัญญาณและใช้ม้าเร็วชื่อ แม่แล แจ้งเหตุนั้นๆ การปกครองมีความร่มเย็นเป็นสุขจนถึงสมัยพระเจ้าสุริยวงษา ธรรมมิกราช ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากถูกพวกขอมคุกคาม จึงพาไพร่พลอพยพไปอยู่แห่งใหม่ หัวเมืองขึ้นเกิดการกระด้างกระเดื่องจนถึงการวิบัติ ในที่สุดปี 2256 พระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร เจ้าผู้ครองเมืองจำปาศักดิ์ ได้มอบหมายให้ อาจารย์แก้ว คุมไพร่พลมาสร้างเมืองชื่อว่าเมืองทุ่ง (อำเภอสุวรรณภูมิ) ให้อาจารย์แก้ว เป็นเจ้าเมืองขึ้นตรงต่อนครจำปาศักดิ์ เมื่ออาจารย์แก้วถึงแก่กรรม ท้าวमित บุตรคนโตของอาจารย์แก้วได้เป็นเจ้าเมือง และท้าวทนต์น้องชายเป็นอุปราช เมื่อท้าวमितถึงแก่กรรมท้าวทนต์ได้ขึ้นเป็นเจ้าเมืองแทน สร้างความไม่พอใจแก่ท้าวเชียงและท้าวศุณย์ บุตรชายท้าวमितเป็นอันมาก ท้าวเชียงกับท้าวศุณย์ได้แต่งเครื่องบรรณาการไปขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระเจ้าเอกทัศแห่งกรุงศรีอยุธยา ให้ส่งคนมาเจรจาขอคืนอำนาจจากท้าวทนต์จนสำเร็จ เมื่อท้าวทนต์สละตำแหน่งให้แก่หลานทั้งสอง ก็ได้รวมไพร่พลกลุ่มหนึ่งอพยพมาสร้างเมืองใหม่ที่บริเวณบ้านกุ่มร้าง หรือเมืองสาเกตุเดิม (เมืองร้อยเอ็ดปัจจุบัน) และมีใบบอกไปยังกรุงธนบุรีขอพระราชทานอนุญาตตั้งบ้านกุ่มร้างขึ้นเป็น เมืองร้อยเอ็ด

เมืองร้อยเอ็ด ได้ปกครองตนเองมาด้วยความร่มเย็นเป็นสุขจนกระทั่งปี พ.ศ. 2445 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้จัดการปกครองขึ้นใหม่โดยแบ่งภาคอีสานออกเป็นสองมณฑล คือ มณฑลลาวพวนกับมณฑลลาวท้าว ตั้งเมืองร้อยเอ็ดเป็นศูนย์กลางการบริหารภาคอีสานตอนกลางและล่าง ต่อมาในปี พ.ศ. 2453 ได้แยกมณฑลลาวท้าวออกเป็นสองมณฑล คือ มณฑลอุบลและมณฑลร้อยเอ็ด จนกระทั่งหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 มณฑลร้อยเอ็ดจึงถูกเปลี่ยนแปลงมาเป็น จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบันภายใต้คำขวัญ “สิบเอ็ดประตูเมืองงาม เรืองนามพระสูงใหญ่ ผ้าไหมสาเกต บุญผะเหวดประเพณี มหาเจดีย์ชัยมงคล งามน่ายลบึงพลาญชัย เขตกว้างไกลทุ่งกุลา โลกลือชาข้าวหอมมะลิ”

ตราประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วยสัญลักษณ์รูปบึงปลาญชัยศาลหลักเมือง พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตัวเลข 101 และรวงข้าวหอมมะลิ ปลาญชัย เป็นบึงน้ำใสสะอาดตั้งอยู่กลางเมือง บ่งบอกว่าประชาชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ดมีน้ำใจโอบอ้อมอารี รักความสงบและมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รวมทั้งเป็นแหล่งอาหารที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีศาลหลักเมืองเป็นที่เคารพสักการะและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด พระมหาเจดีย์ชัยมงคลบ่งบอกความเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรือง ส่วนตัวเลข 101 แสดงถึงเป็นเมืองใหญ่ในอดีตที่ชื่อสาเกตนครและเป็นจังหวัดเดียวที่สามารถเขียนชื่อเมืองเป็นตัวเลขได้ รวงข้าวหอมมะลิ เป็นผลิตผลทางการเกษตรชั้นเลิศที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลกจากทุ่งกุลาร้องไห้จังหวัดร้อยเอ็ด

จังหวัดร้อยเอ็ด มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ธรรมชาติ วิถีชีวิตผู้คน โดยมีสถานที่ที่น่าสนใจหลายแห่ง เช่น อนุสาวรีย์พระขัติยะวงษา (ทน) วัดบูรพาภิราม ฝาน้ำย้อย (พุทธอุทยานอีสาน) วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม ปรากฏ์ หรือปราสาทหนองกู่ กู่พระโกนา บึงปลาญชัย วัดประชาคมวนาราม เจดีย์มงามคลบัว บึงเกลือ ทุ่งกุลาร้องไห้ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติร้อยเอ็ด และสวนพฤกษศาสตร์วรรณคดี เป็นต้น

5.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด

“ร้อยเอ็ด” เป็นจังหวัดในภาคอีสานที่มีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา มาอย่างยาวนาน ปัจจุบันยังเห็นร่องรอยความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในพื้นที่เมืองร้อยเอ็ด และมีวัดวาอารามที่มีชื่อเสียงสำคัญ 4 แห่ง ได้แก่ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด, 2561)

5.2.1 วัดบูรพาภิราม

“วัดบูรพาภิราม” ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด มีเนื้อที่ทั้งหมด 29 ไร่ 3 งาน 97 ตารางวา เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย สร้างขึ้นในปีพ.ศ. 2456 เดิมชื่อ วัดหัวรอ เนื่องจากในสมัยนั้นที่วัดแห่งนี้ ได้ใช้เป็นสถานที่สำหรับพักค้างแรมของ พ่อค้าและประชาชนที่อาศัยการเดินทางเข้าเป็นหลัก วัดหัวรอจึงเป็นจุดเริ่มของการพักแรมในคืนแรกของการเดินทางและมักเป็นจุดนัดพบกัน ต่อมาพระอธิการหล้า อินทวิโส ได้ขยายวัดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และได้เรียกชื่อวัดใหม่ว่า “วัดบูรพา” เนื่องจากตั้งอยู่ในทิศตะวันออกของเมือง แต่ในเวลาต่อมาได้เปลี่ยนชื่อวัดใหม่เพื่อความเหมาะสมว่า “วัดบูรพาภิราม” ซึ่งมีพระพุทธรูปปางประทานพรที่สูงที่สุดในประเทศไทย คือ พระพุทธรัตนมงกหลมาหามณี หรือหลวงพ่อใหญ่ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2516 ด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ลักษณะของพระพุทธรูปเป็นแบบประทับ ยืนเด่นเป็นสง่ามองเห็นได้จาก ระยะไกล และเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของชาวร้อยเอ็ดเป็นอย่างมาก ความสูงขององค์พระวัดจากพระบาทถึงยอดเกศ 59 เมตร 20 เซนติเมตร และมีความสูงทั้งหมด 67 เมตร 85 เซนติเมตร ฐานพระพุทธรูปองค์นี้เป็นห้องพิพิธภัณฑสถานหลายห้อง นอกจากนี้หลวงพ่อใหญ่ยังเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดและปรากฏอยู่ในคำขวัญของเมืองร้อยเอ็ด ด้วยด้านทิศตะวันออกของบริเวณวัดอยู่ติดกับคูรอบเมืองสมัยเก่า ซึ่งเป็นที่สร้างศาลาศาลเจ้าพ่อมเหศักดานุภาพ ซึ่งชาวเมืองร้อยเอ็ดเคารพนับถือมาก ชาวร้อยเอ็ดเชื่อว่า พระเจ้าใหญ่เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองที่คอยปกป้องคุ้มครองให้มีชีวิตอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขและด้วยความสูงของพระองค์ทำให้มีความเชื่อว่าหากได้มากราบไหว้จะได้อันสูงส่งสูงเทียมเมฆเทียมฟ้าจะทำการสิ่งใดก็สำเร็จด้วยประการทั้งปวง

พูน ปณ ทิโต ชเว

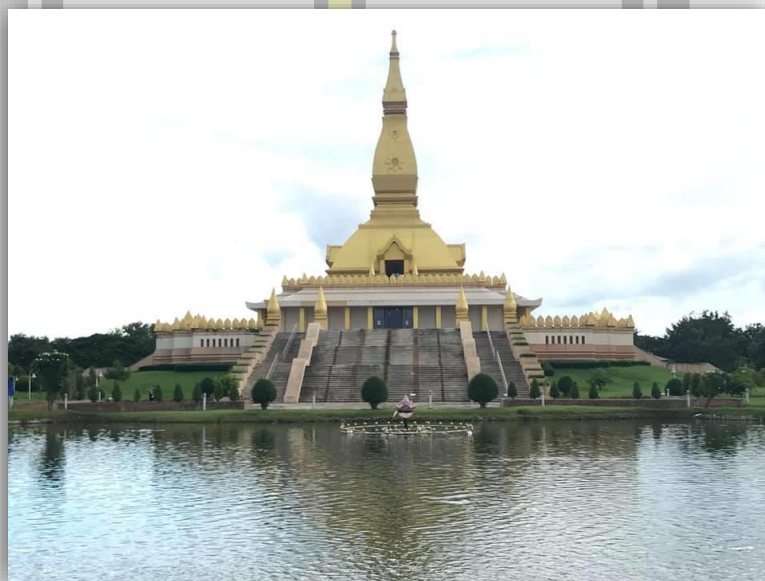

ภาพประกอบ 2 วัดบูรพาภิราม

5.2.2 เจดีย์มหามงคลบัว

เจดีย์มหามงคลบัว ตั้งอยู่ตำบลหนองแวง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด สร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์ของพระธรรมวิสุทธิมงคล หลวงตามหาบัวญาณสัมปันโน แห่งวัดป่าบ้านตาด สำหรับเผยแพร่ธรรมะและปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนที่เลื่อมใสศรัทธาในหลวงตามหาบัว นับเป็นแลนด์มาร์คอีกหนึ่งแห่งของเมืองร้อยเอ็ดที่นักท่องเที่ยวแวะสักการะบูชา จุดเด่นที่น่าสนใจของเจดีย์มหามงคลบัวคือ เจดีย์สีทองโดดเด่นกลางสวนสวย ซึ่งมีการออกแบบได้เป็นอย่างดี มีสระน้ำไว้ด้านหน้าและด้านข้างเจดีย์ ทำให้เกิดภาพสะท้อนของเจดีย์บนผิวน้ำ เจดีย์มีความสูงพอดีและมีความเด่นพื้นที่ของเจดีย์กว้างใหญ่ ทำให้ไม่เกิดความแออัด รมรื่น เป็นสถานที่แห่งพลังศรัทธาของชาวพุทธเป็นอย่างดี เจดีย์มหามงคลบัว เป็นเจดีย์เพียงแห่งเดียวที่ได้รับอนุญาตจากหลวงตามหาบัว ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ท่านได้มาดูการถมที่ วางศิลาฤกษ์ และบรรจุพระบรมสารีริกธาตุด้วยตัวท่านเอง เป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานแด่พระธรรมวิสุทธิมงคล หรือ หลวงตามหาบัวญาณสัมปันโน ซึ่งเป็นศูนย์รวมของพุทธศาสนิกชนผู้เลื่อมใสศรัทธาในหลวงตามหาบัว ทั้งยังเป็นที่พักพิงแห่งธรรมะและใช้เป็นที่ปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ โดยมีเจดีย์แบ่งเป็น 4 ชั้น คือ ชั้นล่างสุด มีห้องอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านไทยอีสาน ชั้นสอง เป็นห้องสมุด ซึ่งรวบรวมหนังสือธรรมะที่แต่งโดยหลวงตามหาบัว

ทั้งหมดไว้ มีทั้งสำหรับแจกและสำหรับอ่านในห้องสมุด นอกจากนี้ยังมีห้องฟังธรรมะของหลวงตา ซึ่งรวบรวมเทศน์ของหลวงตาตั้งแต่ปี 2510 จนถึงปัจจุบัน เก็บใน Server สามารถรับฟังได้ทุก กัณฑ์ ชั้นสาม เป็นรูปเหมือนหลวงตาและเป็นที่นั่งภาวนาสำหรับผู้ต้องการความสงบ ชั้นสี่ เป็นที่ประดิษฐานพระประธานรูปเหมือนหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น หลวงตามหาบัว และหลวงปู่หล้า โดยมีพระอัฐิธาตุของพ่อแม่ครูบาอาจารย์ให้กราบไหว้

ภาพประกอบ 3 เจดีย์มหามงคลบัว

5.2.3 วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม

วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม ตั้งอยู่ตำบลผาน้ำน้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นวัดที่ประดิษฐานพระมหาเจดีย์ชัยมงคล พระมหาเจดีย์ที่มีความงดงามตระการตามากที่สุดองค์หนึ่งของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวศรัทธาและความภาคภูมิใจของชาวร้อยเอ็ดและชาวอีสาน ภายในบริเวณมีพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นพระเจดีย์ที่ใหญ่ที่สุดองค์หนึ่งของประเทศไทย ออกแบบโดยกรมศิลปากร โดยใช้ศิลปกรรมร่วมสมัยระหว่างภาคกลางและภาคอีสาน อันเป็นการผสมผสานกันระหว่างศิลปะแห่งพระปฐมเจดีย์และพระธาตุพนม พระเจดีย์เป็นสีขาวตกแต่งลวดลายตระการตาด้วยสีทองเหลืองอร่าม รายล้อมด้วยเจดีย์องค์เล็ก 8 ทิศ มีความกว้าง 101 เมตร ความยาว 101 เมตร ความสูง 101 เมตร สร้างในเนื้อที่ 101 ไร่ อันมาจากชื่อของจังหวัดร้อยเอ็ด ยอดทองคำใช้ทองคำหนักถึง 60 กิโลกรัม ภายในพระมหาเจดีย์มีทั้งหมด 6 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 เป็นห้องโถงซึ่งใช้เป็นห้องเอนกประสงค์และประชุมบำเพ็ญบุญ

ชั้นที่ 2 เป็นศาลาประชุมสงฆ์ ผนังติดตั้งรูปพระพุทธประวัติ

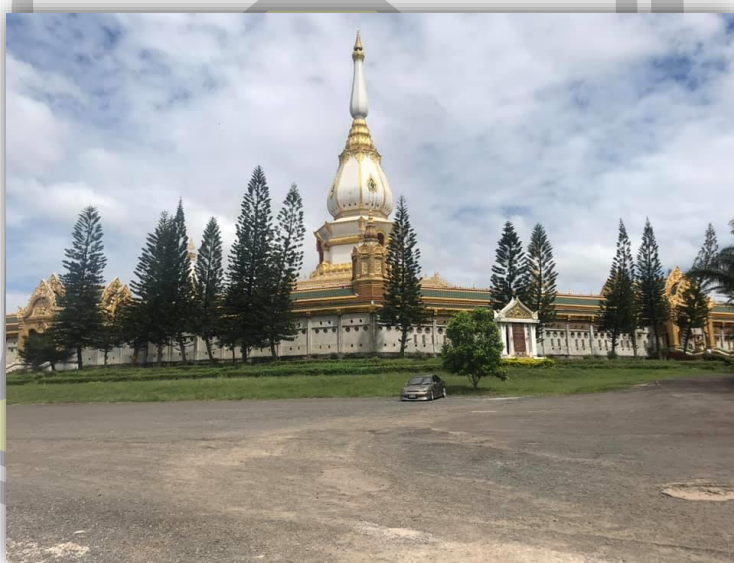
ชั้นที่ 3 เป็นชั้นอุโบสถและประดิษฐานรูปพระคณาจารย์ปราชญ์อีสานในอดีตเป็นรูปเหมือนสลักหินอ่อนและหุ่นรูปเหมือนพระสุปฏิปันโน 101 องค์

ชั้นที่ 4 เป็นชั้นชมวิว ชมทัศนียภาพรอบภูเขาเขียว

ชั้นที่ 5 เป็นชั้นพิพิธภัณฑ์

ชั้นที่ 6 เป็นชั้นสูงสุดบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

ผู้ริเริ่มดำเนินการสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคลคือ หลวงปู่ศรี มหาวิโรแห่งวัดประชาคมวนาราม (วัดป่ากุง) ลูกศิษย์หลวงปู่มั่นภูริทัตโต พระบุพพาคจารย์ใหญ่ด้านวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ รวมถึงรวบรวมเรื่องราวของครูบาอาจารย์ด้านวิปัสสนากรรมฐาน เป็นศูนย์กลางสำหรับไว้ให้พุทธศาสนิกชนเข้ามาศึกษาหาความรู้ ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและสักการบูชา พระมหาเจดีย์ชัยมงคลจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจและพลังศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาและต่อหลวงปู่ศรีของชาวย้อยเอ็ดตลอดจนพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ อานิสงส์ที่ได้รับจากการกราบไหว้ คือ เสริมมงคลให้ชีวิต

ภาพประกอบ 4 วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม

5.2.4 วัดประชาคมวนารามหรือวัดป่ากง

เจดีย์หินทรายวัดป่ากง หรือ วัดประชาคมวนาราม ตั้งอยู่อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด สิ่งมหัศจรรย์ที่สวยงาม คือ มีเจดีย์ขนาดใหญ่ ทำจากหินทรายธรรมชาติเป็นแห่งแรกในประเทศไทย นับเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถานที่สวยงามและยิ่งใหญ่ โดยจำลองแบบการก่อสร้างมาจากบุโรพุทโธ ประเทศอินโดนีเซีย ก่อสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ครบรอบ 90 ปี พระราชมาฆบูชาของการก่อสร้างเจดีย์หิน คราวเมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม มหาวิโร พระเกจิอาจารย์ฝ่ายกัมมัฏฐานชื่อดังแห่งภาคอีสานได้ไปปฏิบัติศาสนกิจจำพรรษาที่ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อ พ.ศ. 2531 ได้ไปนมัสการเจดีย์โบโรโดร์ (บรมพุทโธ) ที่เกาะชวาอินโดนีเซีย ได้เห็นความใหญ่โตมหึมาและงดงาม หลวงปู่เกิดความประทับใจมาก เมื่อกลับมาเมืองไทยจึงได้นำเรื่องราวที่ได้ไปพบมาเล่าให้ศิษยานุศิษย์ฟัง และดำริว่าจะสร้างไว้ที่เมืองไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 หลวงปู่ได้สั่งให้พระอาจารย์มานะอดุล นำพระอาจารย์ศักดิ์ชัย อภิวัฒน์ และนายอนุวัตร บุรณะกร เดินทางไปดูรูปแบบเจดีย์ โบโรโดร์ (บรมพุทโธ) สถาปัตยกรรมชั้นนำ 1 ใน 7 ของโลก ซึ่งออกแบบสร้างสรรค์โดยช่างจากประเทศอินเดีย มีภาพแกะสลักที่แสดงถึงเหตุการณ์ต่างๆ ในสมัยพระพุทธองค์และแสดงเหตุการณ์เกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้าตั้งแต่ปางต่างๆ ในอดีตชาติและภาพแกะสลักนูนสูงนูนต่ำที่แสดงตำนานทางศาสนาอย่างสมบูรณ์แบบด้วยฝีมือที่ประณีตละเอียดอ่อนมาก เพื่อนำมาเป็นแบบอย่างในการก่อสร้างเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2547 มหาเจดีย์หินทรายสร้างด้วยแรงศรัทธาของคณะศิษยานุศิษย์ ที่ได้เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความสมัครสมานสามัคคี เทิดทูนความดีที่หลวงปู่ศรีได้ประพฤติปฏิบัติและทำงานแข่งกับเวลาให้สำเร็จเสร็จลงภายใน 2 ปี และได้จัดพิธีสมโภชขึ้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2549 ด้วยงบประมาณ 40 ล้านบาท มหาเจดีย์หินทราย มีทั้งหมด 7 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 เป็นภาพแกะสลักหินทรายเหลืองนูนต่ำเล่าเรื่องราวซึ่งเป็นพระชาติสุดท้ายที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญทานบารมี

ชั้นที่ 2-3 เป็นภาพแกะสลักหินทรายเหลืองนูนต่ำ เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติพระพุทธเจ้า

ชั้นที่ 4 ภาพแกะสลักหินทรายเหลืองนูนต่ำรูปชัชวมงคลคาถา

ชั้นที่ 5 ผนังทรงกลมฐานรององค์เจดีย์ เป็นภาพสังเวชนียสถาน 4 ตำบล ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และปรินิพพาน

ชั้นที่ 6 เป็นองค์เจดีย์ราย 8 องค์ และองค์เจดีย์ประธาน 1 องค์

ชั้นที่ 7 ยอดเจดีย์ทองคำ น้ำหนัก 101 บาท ภายในองค์เจดีย์เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุที่นำมาจากประเทศอินเดียให้พุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวได้กราบไหว้บูชาและขอพรเพื่อเป็นสิริมงคล

ภาพประกอบ 5 วัดประชาคมวนาราม

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยภายในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ดังนี้

6.1 งานวิจัยในประเทศ

พระสมุห์อาทิตย์ อินทปญโญ, พระเทพปริยัติเมธี และอมลวรรณ ออบสิน (2563) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในตำบลล้อมแรด อำเภอดงเจริญ จังหวัดลำปาง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า หลักสัมมปธาน 4 หรือความเพียรชอบ ซึ่งประกอบด้วย (1) สัจจปธาน คือ เพียรระงับยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น (2) ปหานปธาน คือ เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว (3) ภวานาปธาน คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมี และ (4) อนูรักขนาปธาน คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญยิ่ง มีความสัมพันธ์กับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในตำบลล้อมแรด อำเภอดงเจริญ จังหวัดลำปาง โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์กันทางบวกหรือมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้ายตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก Pearson Correlation(r) (0.84) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่าคู่ของด้านความ

ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีค่าความสัมพันธ์สูงสุด ($r = 0.86$) รองลงมา คือ คู่ของด้านสิ่งอำนวยความสะดวกกับด้านบริการเสริม ($r = 0.81$) และค่าน้อยที่สุดคือ คู่ด้านบริการเสริมที่คนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดหาขึ้นมาเองกับด้านปทานปธานหรือเพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ($r = 0.61$) ส่วนแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ ด้านความดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว มีแนวทางการจัดการการดูแลไม่ให้เกิดความเสียหายตามหลักธรรมสัมมปปธาน 4 ไม่รื้อถอนเพื่อสร้างของใหม่ และอนุรักษ์เอกลักษณ์ประเพณีท้องถิ่น ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีแนวทางการจัดการการดูแลไม่ให้เกิดความเสียหายตามหลักธรรมสัมมปปธาน 4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีแนวทางการจัดการการดูแลไม่ให้เกิดความเสียหายตามหลักธรรมสัมมปปธาน 4 การเตรียมพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว จัดเตรียมงาน และตกแต่งสถานที่ ตามเอกลักษณ์ประเพณีท้องถิ่น ด้านบริการเสริมที่คนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดหาขึ้นมาเอง มีแนวทางการจัดการการดูแลไม่ให้เกิดความเสียหายตามหลักธรรมสัมมปปธาน 4 โดยเน้นสร้างการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในกิจกรรม

นฤตม อ็อกชู และรวีวรรณ โปรรุ่งโรจน์ (2563) ศึกษาเรื่องแรงจูงใจและประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวไทย ที่เดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศ ในกลุ่มประเทศนอร์ดิกกับบริษัทนำเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เกิดจากทั้งปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด ได้แก่ (1) ต้องการไปพักผ่อน (2) ต้องการไปตามรอยเสด็จประพาสยุโรปของรัชกาลที่ 5 (3) ต้องการเดินทางไปดูปรากฏการณ์ธรรมชาติ (4) ต้องการไปเยือนสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับโลก และ (5) การส่งเสริมด้านการตลาด โดยปัจจัยประการแรก เป็นผลักดัน ส่วนปัจจัยที่เหลือเป็นปัจจัยดึงดูด

พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประชาคมอาเซียนจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในด้านต่างๆ ทั้ง 7 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว โดยการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางศาสนา ให้มีการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และใช้กิจกรรมที่เป็นรากฐานของชุมชนมาสร้างคุณค่าทางจิตใจให้แก่การท่องเที่ยว
- 2) ด้านราคา ควรกำหนดราคาที่ชัดเจนและเป็นธรรม มีความถูกต้องและสามารถตรวจสอบได้
- 3) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว โดยการพัฒนาเส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้หน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ร่วมมือกับภาครัฐปรับปรุงเส้นทางเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดทำป้ายบอกทางที่ชัดเจน

4) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการประชาสัมพันธ์เชิงรุก ควรมีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ตามเส้นทางท่องเที่ยว

5) ด้านบุคลากร โดยการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชนร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกร่วมคิดร่วมทำการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชน

6) ด้านกระบวนการ โดยการจัดปฏิทินกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับการเข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมและกิจกรรมทางศาสนา ช่วยให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7) ด้านสภาพแวดล้อม อาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการ ท่องเที่ยว และคนในชุมชนร่วมกันพัฒนาจัดพื้นที่สถานที่เพื่อการท่องเที่ยว ร้านค้าและของที่ระลึก

พงศ์เสวก อเนกจำนงค์พร (2558) ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของประชากรรุ่นเบบี้บูมในกรุงเทพมหานคร พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนด้านการท่องเที่ยวควรคำนึงถึงคุณลักษณะของประชากรรุ่นเบบี้บูมโดยเฉพาะด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร ภาระครอบครัว อาชีพ ระดับการศึกษา สุขภาพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เพราะมักจะมีประสบการณ์ในการพิจารณาข้อมูล เช่น ความคุ้มค่าของราคาในการให้บริการ สถานที่ท่องเที่ยวมีความปลอดภัยและมีความพร้อม ความเหมาะสมในการให้บริการต่อความหลากหลายในครอบครัว บุคคลที่มีความต้องการพิเศษ สมาชิกในครอบครัว การวางแผนเพื่อการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับผู้ร่วมทางที่มีความหลากหลาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังจะต้องบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องและตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวรุ่นเบบี้บูมในกรุงเทพมหานคร เช่น การพัฒนารูปแบบการให้ข้อมูลที่หลากหลายและทันสมัย การจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับวัย ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยมากยิ่งขึ้นด้วย การจัดให้เจ้าหน้าที่พร้อมแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ในยามฉุกเฉิน มีการจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการจัดบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวให้เป็นไปตามหลักอารยสถาปัตย์ (Universal Design) ที่อำนวยความสะดวกต่อประชากรรุ่นนี้ให้มากขึ้น เช่น มีราวจับทางขึ้นลง มีทางลาดสำหรับรถเข็น มีสถานที่ให้นั่งพักผ่อนอย่างเพียงพอ มีสุขาที่สะอาด ปลอดภัย และมีรถบริการรับส่งเพื่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวในราคาที่เหมาะสมและคุ้มค่า ทั้งนี้เพราะประชากรรุ่นเบบี้บูมเป็นประชากรส่วนใหญ่ที่มีอำนาจการใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก จึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในประเทศ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้อีกทางหนึ่ง

มุนีล บุญประเสริฐ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์คุณลักษณะองค์ประกอบร่วมของความพึงพอใจในพฤติกรรมการท่องเที่ยวในเขตพุทธาวาสของผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจำนวน 400 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงที่มีอายุ 65 ปี ประกอบอาชีพส่วนตัว/ค้าขาย มีรายได้ต่อเดือน 15,001-20,00 บาท มีภูมิลำเนา/ที่พักอาศัยในภาคกลาง ในด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในเขตพุทธาวาสของผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อทำบุญ ทอดกฐิน รongลงมา คือ เพื่อพักผ่อน ตักบาตรถวายเทียน เวียนเทียนในวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ดูนวง สะเดาะเคราะห์ ดูฤกษ์ตั้งชื่อบุตร ชื่อสินค้าและของที่ระลึก และเพื่อถ่ายภาพ ส่วนใหญ่ใช้รถยนต์ส่วนตัวเดินทางมาพร้อมกับครอบครัว โดยรับรู้ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวจากญาติ/เพื่อน เดินทางท่องเที่ยวโดยไม่พักค้างคืน และเคยเดินทางมาท่องเที่ยว 1 ครั้ง และมีการแนะนำหรือบอกต่อให้คนอื่นเดินทางมาท่องเที่ยว สำหรับความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการให้ปรับปรุงความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว ความสะอาดของห้องน้ำ ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว การรักษาความปลอดภัย การบริการ ราคาอาหารและสินค้า และของที่ระลึก

จุฑาภรณ์ หินซุย (2557) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธกรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า (1) วัดมีการปกครองภายในวัด มีองค์กรในการดูแลการปกครอง โดยเรียงจากเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส มีเจ้าหน้าที่ของวัดทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และประสานงานสำหรับผู้ที่เข้ามาติดต่อปฏิบัติธรรม และคณะกรรมการวัดทำหน้าที่ติดต่อและประสานงานการดำเนินกิจกรรมต่างๆ (2) วัดขาดกิจกรรมในการดึงดูดนักท่องเที่ยวในวันสำคัญทางพุทธศาสนาเพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก เส้นทางคมนาคมยังไม่สามารถสนองต่อความสะอาดนักท่องเที่ยวได้ (3) สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงพุทธระหว่างหน่วยงานภาครัฐ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อร่วมกันส่งเสริมกิจกรรมในทุกวันสำคัญทางพุทธศาสนา ระดมทรัพยากร ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เส้นทางคมนาคมการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ให้สามารถสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปได้รู้จักมากขึ้น

มาโนช พรหมปัญญา (2556) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการเตรียมความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นว่าจังหวัดอุบลราชธานี มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธนั้น พบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการพัฒนาด้าน

สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ด้านการจัดการสถานที่จอดรถภายในวัด ความสะอาดของรถโดยสารสาธารณะเพื่อเดินทางมาวัด สภาพการจราจรระหว่างเดินทางมาวัด ความชัดเจนของป้ายบอกทางมาวัด ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ในระดับมาก คือ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ส่งเสริมการวิปัสสนา กิจกรรมการสนทนาธรรมกับพระสงฆ์ การสะอาดเคราะห์ แก่กรรม ดูดวง มีความต้องการพัฒนาในระดับมาก ส่วนความต้องการในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการคมนาคม ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งดึงดูดใจมีระดับความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในระดับมาก ส่วนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีระดับความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในระดับปานกลาง

เกศรา สุกเพชร และวรัชต์ มัชฌมบุรุษ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ กรณีศึกษาพื้นที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะและชุมชนรอบจังหวัดลำปาง ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวควรมีการปรับถนนให้สามารถเดินโดยรอบได้หรือจัดเส้นทางธรรมชาติของทุ่งดอกบัวตอง ห้องน้ำที่บริการควรถูกสุขลักษณะและมีจำนวนมากพอในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ควรจัดทำป้ายเกี่ยวกับข้อมูลตามเส้นทางท่องเที่ยว ท่อเที่ยว ป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยว ป้ายแสดงข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว หรือป้ายเตือนต่างๆ ปรับปรุงจำนวนห้องน้ำและการสร้างห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ ถนนเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว ควรลาดยาง ปรับเส้นทางศึกษาธรรมชาติให้เส้นทางไม่ลาดชันและเป็นหลุมเป็นบ่อ เป็นเส้นทางเรียบและพร้อมมีป้ายบอกข้อมูลของเส้นทางศึกษาธรรมชาติ จัดทำที่ทิ้งขยะที่ดูกลมกลืนกับธรรมชาติ มีที่พักระหว่างทางให้แก่นักท่องเที่ยว ควรจัดห้องชายของที่ระลึกที่เป็นของพื้นเมืองของจังหวัดลำปางหรือสินค้าบริเวณเหมืองแม่เมาะ

พลอยระพี ชลวนิช (2555) ได้ศึกษาแรงจูงใจที่มีผลต่อการท่องเที่ยวภายในประเทศของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร พบว่า (1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 65-69 ปี แต่งงานแล้ว มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีอาชีพก่อนเกษียณ คือ รับราชการ อาชีพปัจจุบัน คือ ไม่ได้ทำงาน มีรายได้ปัจจุบันต่ำกว่า 10,000 บาท (2) วัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยวคือ การพักผ่อนหย่อนใจ โดยใช้รถเช่าเป็นพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง มักจะเดินทางท่องเที่ยวกับเพื่อน ใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยว 1-2 วัน มีช่วงเวลาที่มักเดินทางท่องเที่ยว คือ วันเสาร์-อาทิตย์ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเฉลี่ยต่อครั้งต่ำกว่า 1,000 บาท ชอบท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจากเพื่อน (3) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีแรงจูงใจที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ยกเว้นแรงจูงใจทางสถานภาพและชื่อเสียงอยู่ในระดับน้อย (4) เมื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศแตกต่างกัน พบว่า แรงจูงใจทางสถานภาพและชื่อเสียงแตกต่างกันอย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (5) เมื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน พบว่า แรงจูงใจทางกายภาพและแรงจูงใจระหว่างบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (6) เมื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

สุทธาทิพย์ นันทโชค (2555) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในเขตจังหวัดสิงห์บุรีของนักท่องเที่ยวสูงอายุ พบว่า เพศ สถานภาพ แหล่งที่มาของรายได้ในปัจจุบัน และจังหวัดที่อาศัยอยู่ปัจจุบัน มีผลต่อความถี่ในการเดินทางมาท่องเที่ยวต่อเดือน บุคคลผู้ร่วมเดินทาง และพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาโดยรวม ในด้านของทัศนคติในการมองตนเองของผู้สูงอายุ ด้านมุมมองในเรื่องความรู้สึก ความคิด การกระทำ และด้านมุมมองในเรื่องอายุ มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในเขตจังหวัดสิงห์บุรี ด้านระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวเฉลี่ยแต่ละครั้ง และด้านกิจกรรมที่ใช้จ่ายไปมากที่สุดเมื่อเดินทางมาท่องเที่ยว สำหรับลักษณะปัจจัยทางด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวประเภทร้านจำหน่ายสินค้าและอาหาร ประเภทศูนย์บริการข้อมูลของวัด ประเภทที่พัก/โทรศัพท์/ที่ฝากของประเภทที่จอดรถ มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในเขตจังหวัดสิงห์บุรี ด้านบุคคลผู้ร่วมเดินทาง ด้านความถี่ในการเดินทางมาท่องเที่ยว/เดือน ด้านระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวเฉลี่ยแต่ละครั้ง นอกจากนี้รูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยววัยสูงอายุ ด้านกิจกรรม ด้านความสนใจ และด้านความคิดเห็น กิจกรรมมีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในเขตจังหวัดสิงห์บุรี ด้านจำนวนเงินที่ใช้จ่ายในการเดินทางมาท่องเที่ยวแต่ละครั้ง และด้านระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวเฉลี่ยแต่ละครั้ง

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน) (2552) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร พบว่า วัดต่างๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 9 แห่งในกรุงเทพมหานคร มีขีดความสามารถในการรองรับทางการท่องเที่ยวในด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร พบว่า มี 4 รูปแบบ คือ (1) เชิงวัฒนธรรม เป็นรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะเที่ยวชมสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และการเที่ยวชมบริเวณวัด (2) เชิงวัฒนธรรม เป็นรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเทศกาล ประเพณี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (3) เชิงนามธรรม การเรียนรู้เป็นรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาความรู้ และ (4) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในเชิงลึก เช่น การฝึกสมาธิ การฟังธรรม เป็นต้น ทั้งนี้ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีความเห็นว่า วัดทั้ง 9 แห่งสามารถเป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้ โดยจัดให้มีการดูแลและอนุรักษ์โบราณวัตถุโบราณสถาน และสถาปัตยกรรมภายในวัดในระดับดี รองลงมา ได้แก่ มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวภายในวัด

เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม การจัดพื้นที่ภายในวัด เช่น สถานที่ไหว้พระ สถานที่ถ่ายรูป หรือที่นั่งสมาธิ ไหว้พระ สวดมนต์ การให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของวัดหรือ กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การกำหนดเขตพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยวและการเที่ยวชมภายใน วัด

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Putu Ayu Sani Utami and Ni Ketut Guru Prapti (2020) ได้ศึกษาเรื่อง กิจกรรมสันทนาการและทางเลือกการเดินทางของผู้สูงอายุ โดยมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อ วิเคราะห์สันทนาการหรือกิจกรรมและทางเลือกในการเดินทางของผู้สูงอายุที่อาศัยในเมืองเดนปาซาร์ บาห์ลี ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งการศึกษา พบว่า แม้บาห์ลีจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ผู้สูงอายุ สามารถเข้าถึงได้ง่าย แต่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่เคยทำกิจกรรมสันทนาการใดๆ หลังจากเข้าสู่วัยรา อุปสรรคสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถทำกิจกรรมสันทนาการได้ คือ การดูแลบุตรหลาน สำหรับ ลักษณะของสถานที่ท่องเที่ยวปลายทางที่ผู้สูงอายุเลือก คือ มีสภาพแวดล้อมที่สงบ สถานที่พักผ่อน หย่อนใจที่ชื่นชอบ คือ ศาสนสถาน หลังจากพักผ่อนหย่อนใจ ผู้สูงอายุรู้สึกมีความสุขและสดชื่น นอกจากนี้ยังพบว่า นันทนาการสามารถสร้างความสนุกสนานให้กับผู้สูงอายุ และในการเดินทาง พักผ่อนหย่อนใจแต่ละครั้งควรมีสมาชิกในครอบครัวร่วมเดินทางด้วย

Siren and Haustein (2013) ได้ศึกษาเรื่อง “Baby Boomers’s Mobility Patterns and Preferences” โดยรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 335 คน พบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวและเงื่อนไขในการดำรงชีวิต เช่น สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อายุ สุขภาพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ รวมถึงในปัจจุบันประชากรรุ่นเบบี้บูมมีสุขภาพดี มีอายุยืน สามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระ และมีการใช้เทคโนโลยีในระดับสูง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับ การท่องเที่ยว ในด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวกลุ่มเบบี้บูมและผู้สูงอายุ มักจะมองหา สถานที่ท่องเที่ยวที่มีความพร้อมด้านกายภาพ เพื่อประสบการณ์ที่ดีในการพักผ่อน รวมถึงต้องการ ใช้การคมนาคมขนส่งสาธารณะ การจราจรที่ปลอดภัย และกิจกรรมทางสังคมที่สอดคล้องกับ สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม รวมถึงการเกี่ยวพันทางสังคม การชดเชยทางสังคมมีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการท่องเที่ยว

Delphine Le Serre and Corinne Chevalier (2012) ได้ศึกษาการตลาดด้าน การบริการการท่องเที่ยวต่อผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่า แรงกระตุ้นทางการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ แบ่งได้ 4 ด้าน คือ (1) แรงกระตุ้นด้านสังคม ได้แก่ การได้พบเจอผู้คน การมีช่วงเวลาที่ดีกับ เพื่อน การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี การพัฒนาความสัมพันธ์ และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการ ท่องเที่ยว (2) แรงกระตุ้นด้านการพักผ่อน ได้แก่ การได้ผ่อนคลายจิตใจ การได้สัมผัสบรรยากาศ

ที่สงบ การได้พักผ่อนทางร่างกาย และการหลีกเลี่ยงความเร่งรีบในชีวิตประจำวัน (3) แรงกระตุ้นด้านสมรรถนะ/ด้านกีฬา ได้แก่ความสามารถทางร่างกายในการเล่นกีฬาและการทำทายความสามารถของตน (4) แรงกระตุ้นด้านสติปัญญา ได้แก่ การเพิ่มพูนความรู้ การค้นพบสิ่งใหม่ และสถานที่ใหม่ๆ

Ranee Esichaikul (2012) กล่าวถึงความสำคัญของสิ่งดึงดูดใจในด้านการท่องเที่ยวตามความต้องการของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว สถานที่ตั้งของที่พัก สิ่งดึงดูดใจทางธรรมชาติ ราคาของการบริการที่พัก ความหลากหลายของอาหารและเครื่องดื่ม ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดทางประวัติศาสตร์ สิ่งดึงดูดทางวัฒนธรรม การคมนาคมขนส่งในพื้นที่ ขั้นตอนการตรวจคนเข้าเมืองและศุลกากร ความพร้อมของการบริการทางการแพทย์ และโครงสร้างพื้นฐาน ตามลำดับ

Korawan et al. (2011) ทำการศึกษาเรื่อง “Tourism Development Guidelines for The Elder Tourists” ซึ่งพบว่า ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวสูงอายุเป็นจำนวนมากและส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุจากทวีปยุโรป เนื่องจากทวีปยุโรปเป็นประเทศที่พัฒนาและมีความพร้อมในทุกด้านโดยเฉพาะด้านการแพทย์ ประกอบกับประชากรหันมาใส่ใจกับการดูแลสุขภาพมากขึ้น คนกลุ่มนี้ชื่นชอบการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยมีความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐาน นอกจากนี้พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีความต้องการที่แตกต่างจากนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นๆ เช่น ความต้องการในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ที่ความสะดวก ปลอดภัย สงบ ประหยัด สามารถศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นๆ

จากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ สรุปได้ว่า ผลการศึกษาเหล่านี้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสร้างความเข้าใจถึงพฤติกรรมกลุ่มผู้สูงอายุ แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว และองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อสร้างกรอบงานวิจัย นำไปสู่การการสร้างแบบสอบถาม และนำเสนอกรอบแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความพร้อมสำหรับผู้สูงอายุ

พูน ปณ ทิโต ชีเว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สำรวจลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ (2) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ (3) เสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้น จึงได้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

- 1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 1.4 การจัดการกระทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

- 2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2.4 การจัดการกระทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

3. การเสนอผลการศึกษา

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 567,513 (สำนักงานสถิติจังหวัดร้อยเอ็ด, 2562)

2) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุชาวไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 400 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรการคำนวณของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น ± 0.05

และใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีชื่อเสียง 4 แห่ง ประกอบด้วย

ตาราง 1 การสุ่มตัวอย่างในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด

แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
วัดบูรพาภิราม	100
เจดีย์มหาเมฆมงคลบัว	100
วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม	100
วัดประชาคมวนาราม	100
รวม	400

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2) จัดทำแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดการวิจัย โดยพิจารณาเนื้อหาให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของงานวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลเชิงประชากรศาสตร์ของกลุ่มผู้สูงอายุที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นแบบสอบถามปลายปิดแบบเลือกตอบเพียง 1 คำตอบ (Checklist) จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และภูมิลำเนา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลพฤติกรรมกรท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ ที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด (Close-ended Question) จำนวน 9 ข้อ ได้แก่ ผู้ร่วมเดินทาง ยานพาหนะในการเดินทาง ช่วงเวลาในการเดินทาง ความถี่ในการเดินทาง ระยะเวลาในการเดินทาง ที่พัก การรับทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่เดินทางไปเยี่ยมชม และสาเหตุการเลือกท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต (Likert Scales) 5 ระดับ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยผลัก (Push Factors) และปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยว

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้สูงอายุที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Question) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความถูกต้องของการใช้ภาษาและครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัย แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

4) ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แนะนำ แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์ ดร. จินณภักษ์ ปทุมพร อาจารย์ ดร. โอชญญา บัชรธรรม และอาจารย์ ดร. นันทนา อุ่นเจริญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาของงานวิทยานิพนธ์

5) ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้ง

6) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการนำแบบสอบถามที่แก้ไขตามผู้เชี่ยวชาญแนะนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะคล้ายกัน โดยกำหนดขนาดตัวอย่างในการนำไป Try Out จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยสูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบัค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ .81 แสดงถึงเครื่องมือในการวิจัยนั้นมีคุณภาพ

7) นำผลจากการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้ง เพื่อปรับปรุงแก้ไขและจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1) ขอนหนังสือราชการ เพื่อขอความอนุเคราะห์ขอใช้พื้นที่เก็บข้อมูลจากคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และส่งไปยังวัดบูรพาภิราม เจดีย์มหารมงคล บัว วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม และวัดประชาคมวนาราม

2) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลพฤติกรรมการท่องเที่ยวจากกลุ่มผู้สูงอายุ ด้วยการแจกแบบสอบถามและให้ผู้สูงอายุกรอกข้อมูลด้วยตนเอง ในกรณีที่ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านการมองเห็นหรือปัญหาด้านการเขียนหนังสือ ผู้วิจัยใช้วิธีการพูดคุยและอ่านคำถามให้ฟัง แล้วจดบันทึกข้อมูลตามความเป็นจริงในแบบสอบถามของนักท่องเที่ยว

3) นำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

1.4 การจัดการทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณได้มาจากการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) กับกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้จัดการทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) เมื่อเก็บแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุดกลับคืนมา ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

2) นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS

3) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้วิธีประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

4) วิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้วิธีประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางพร้อมการบรรยายรวมทั้งการสรุปผลการดำเนินการวิจัย ซึ่งได้กำหนดให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ระดับความคิดเห็นมากที่สุด กำหนดให้ 5 คะแนน

ระดับความคิดเห็นมาก กำหนดให้ 4 คะแนน

ระดับความคิดเห็นปานกลาง กำหนดให้ 3 คะแนน

ระดับความคิดเห็นน้อย กำหนดให้ 2 คะแนน

ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด กำหนดให้ 1 คะแนน

จากนั้นหาค่าเฉลี่ยของแบบสอบถาม โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ บุคลากรจากศาสนสถานและองค์กรต่างๆ ซึ่งถือว่ามีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ พุทธสถานหรือวัด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด หอการค้าจังหวัดร้อยเอ็ด และกลุ่มผู้สูงอายุ

2) กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด และนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 15 คน ด้วยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย

ตาราง 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจากศาสนสถานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ศาสนสถานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
วัดบูรพาภิราม	1
เจดีย์มหาเมฆคลบัว	1
วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม	1
วัดประชาคมวนาราม	1
สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด	1
สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด	1
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด	1
หอการค้าจังหวัดร้อยเอ็ด	1
ผู้สูงอายุ	7
รวม	15

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ 2 ประเภท ซึ่งประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเชิงลึก (Semi-Structured In-depth Interview) และแบบสังเกต (Observation) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเชิงลึก (Semi-Structured In-depth Interview)

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2) สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเชิงลึก (Semi-Structured In-depth Interview) ซึ่งได้ออกแบบคำถามไว้ล่วงหน้า ตามกรอบแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 5A ของ Dickman (1997) ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ด้านการเข้าถึง (Access) ด้านที่พัก (Accommodation) และด้านกิจกรรม (Activities) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดให้มีความพร้อมสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 คำถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่งปัจจุบัน และหน่วยงานหรือองค์กร

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด

3) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาความถูกต้อง

4) ปรับปรุง แก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แนะนำ แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา

5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับคำถาม (Index of Congruence : IOC) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ .79

6) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้ง และจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2.2.2 แบบสังเกต (Observation)

1) ศึกษารวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี การสังเกต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเก็บข้อมูลให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และเป็นแนวทางในการสร้างแบบสำรวจรายการที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A ของ Dickman (1997)

2) กำหนดหัวข้อการสังเกตเป็นรายการที่กำหนดไว้เกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A

3) สร้างแบบสังเกตโดยการกำหนดลักษณะขององค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A

4) นำแบบสังเกตที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาความถูกต้อง

5) ปรับปรุง แก้ไขแบบสังเกตตามอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แนะนำ แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา

6) นำแบบสังเกตที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับข้อคำถาม (Index of Congruence : IOC) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ .79

7) นำแบบสังเกตมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้ง และจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตตามขั้นตอน ดังนี้

2.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

1) นำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล เพื่อประกอบการทำวิจัยจากคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เสนอต่อวัดบูรพาภิราม เจดีย์มหารามคัลบัว วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม วัดประชาคมวนาราม สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด และหอการค้าจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อขอความอนุเคราะห์ตัวแทนองค์กรให้ผู้วิจัยได้กระทำการสัมภาษณ์ โดยตัวแทนจากแต่ละองค์กรข้างต้น คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ (Key Informants)

2) ทำการติดต่อผู้ได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนจากองค์กร เพื่อนัดหมายวัน เวลา เข้าสัมภาษณ์

3) ทำการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเชิงลึก (Semi-Structured In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ (Key Informants) โดยออกแบบคำถามคร่าวๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ซึ่งในระหว่างการสัมภาษณ์ได้ใช้วิธีการจดบันทึกและใช้เครื่อง

บันทึกเสียงในการเก็บข้อมูล และสรุปเนื้อหาเพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลก่อนสิ้นสุดการสัมภาษณ์ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน โดยใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 1 ชั่วโมง

2.3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตภาคสนาม (Field Observation) ด้วยการลงพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด 4 แห่ง ได้แก่ วัดบูรพาภิรามเจดีย์มหาเมฆคัลบัว วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม และวัดประชาคมวนาราม และทำการบันทึกการสังเกตพฤติกรรมของผู้สูงอายุในการใช้พื้นที่และลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวพร้อมกับบันทึกภาพเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ตามกรอบแนวคิด 5A ของ Dickman (1997)

2.4 การจัดการทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสัมภาษณ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดและข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ผู้วิจัยได้จัดการทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1) การจัดการทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มีขั้นตอนดังนี้

(1) ถอดเทปแบบสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก และนำมาพิมพ์เป็นบทสัมภาษณ์ แล้วจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามกรอบแนวคิด 5A ของ Dickman (1997) ก่อนทำการคัดรวมกันเป็นกลุ่มตามความหมายที่มีความเชื่อมโยง ซึ่งในแต่ละกลุ่มประกอบด้วยข้อมูลที่เป็นเรื่องเดียวกัน

(2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการถอดเทป โดยใช้การวิเคราะห์แบบเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นกระบวนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสื่อสารของมนุษย์ เช่น เอกสาร การพูดหรือการสื่อสาร ภาพถ่ายหรือสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ไม่ใช่ภาษาพูด (Dudovskiy, 2018)

2) การจัดการทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต

(1) นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตมาประมวลผล ทำการสังเคราะห์ แยกข้อมูล และเลือกใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการและอยู่ในขอบเขตของการศึกษามาใช้

(2) นำข้อมูลส่วนที่สังเคราะห์แล้วมาวิเคราะห์แบบเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำไปสู่การสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา พร้อมกับเสนอแนะแนวทางสำหรับการทำวิจัยต่อไป

3. การเสนอผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จะนำมาเรียบเรียงเนื้อหาให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการศึกษาที่ศึกษาถึง พฤติกรรมกลุ่มผู้สูงอายุในการเดินทางท่องเที่ยว ตามทฤษฎีแรงจูงใจ Hudman (1980)'s Push and Pull Factors และองค์ประกอบการท่องเที่ยว Dickman (1997)'s 5A of Tourism ผลการศึกษาที่ได้จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มผู้สูงอายุ และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเชิงลึกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. การศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research)
 - 1.1. ปัจจัยด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยว
 - 1.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล
 - 1.1.2 ข้อมูลลักษณะพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว
 - 1.1.3 ปัจจัยเชิงจิตวิทยาต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว
 - 1) ปัจจัยผลัก (Push Factors) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว
 - 2) ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว
 - 1.2 สรุปผลการวิเคราะห์การศึกษาเชิงปริมาณ
2. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
 - 2.1 ปัจจัยด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A
 - 2.2 ความพร้อมของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด
 - 2.3 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด
 - 2.4 สรุปผลการวิเคราะห์การศึกษาเชิงคุณภาพ
3. สรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาตามผลการศึกษาเชิงปริมาณ

และเชิงคุณภาพ

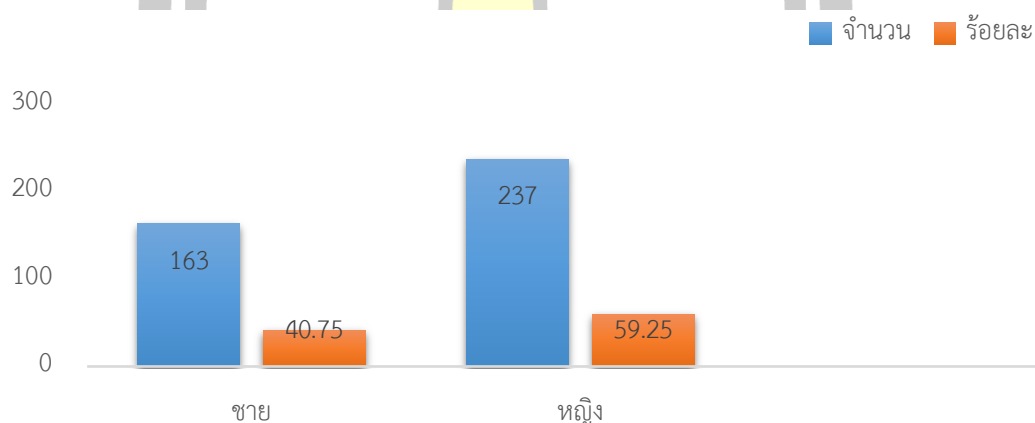
พูน ปณ ทิโต ชีเว

1. การศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การศึกษาเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจลักษณะพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 400 ชุด กับผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด และนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นแผนภูมิ ดังนี้

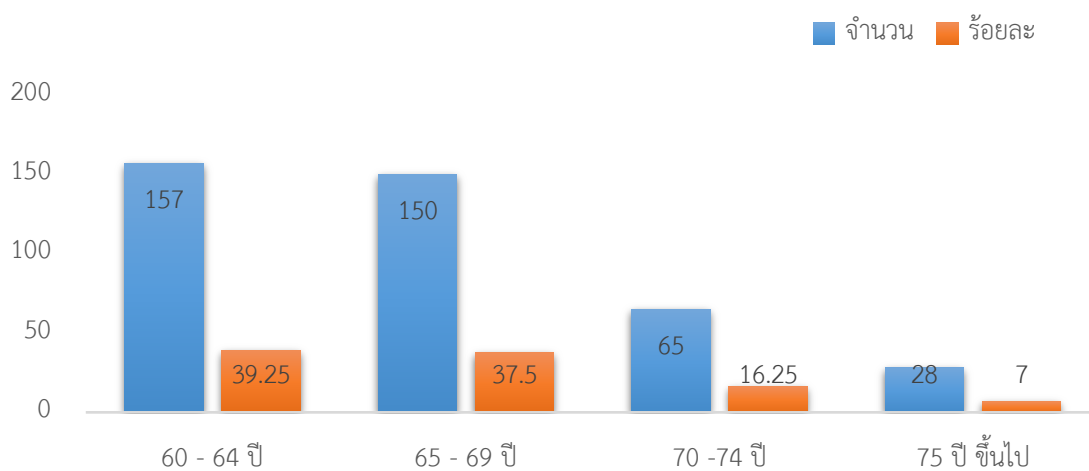
1.1 ปัจจัยด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

1.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

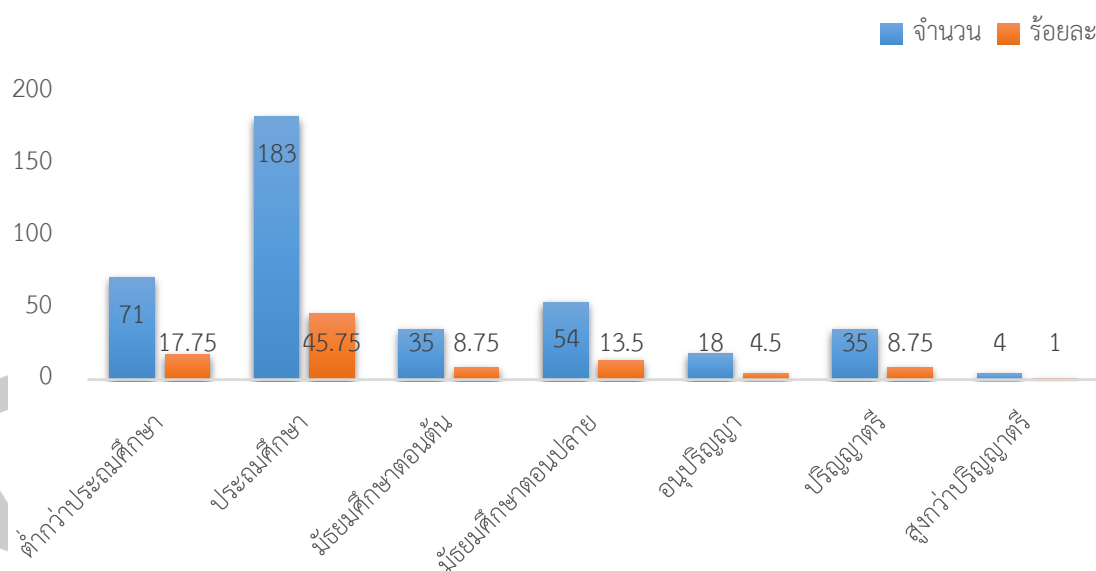
ภาพประกอบ 6 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มผู้สูงอายุ จำแนกตามเพศ

จากภาพประกอบ 6 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 59.25 และเพศชาย จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 40.75

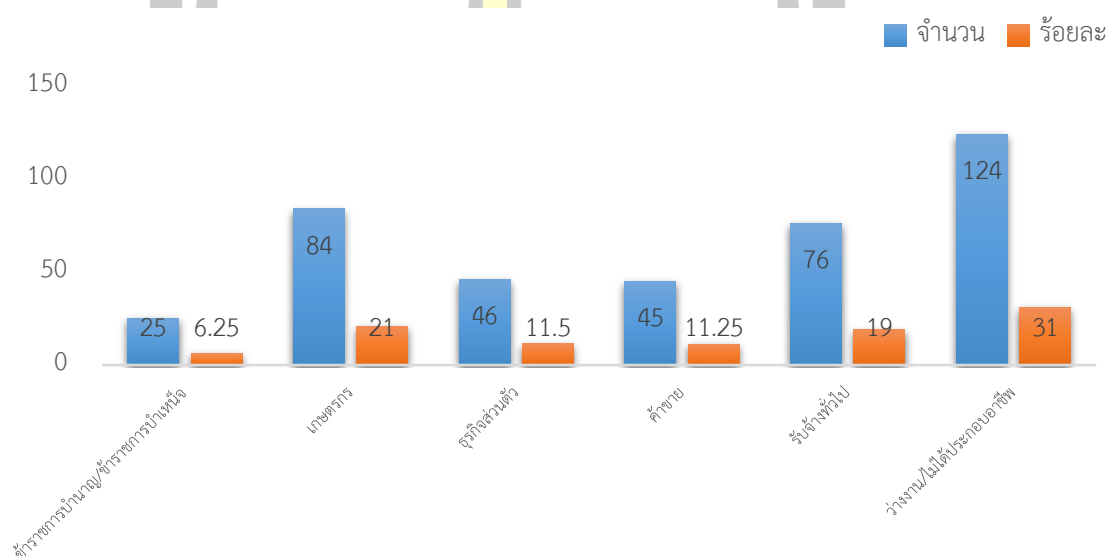
ภาพประกอบ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุ

จากภาพประกอบ 7 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 60-64 ปี จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.25 รองลงมาคืออายุ 65-69 ปี จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 อายุ 70-74 ปี จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.25 และอายุ 75 ปีขึ้นไป จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.00 ตามลำดับ

ภาพประกอบ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มผู้สูงอายุ จำแนกตามระดับการศึกษา

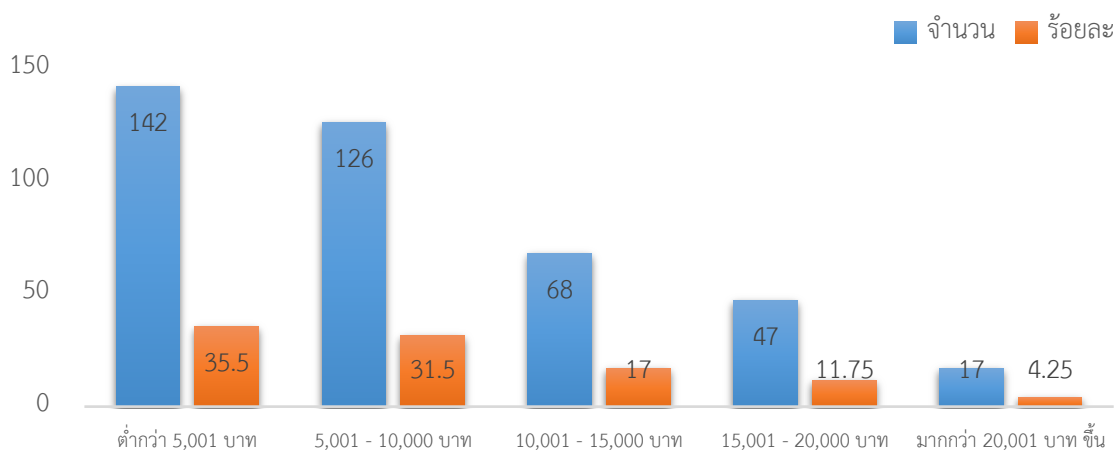
จากภาพประกอบ 8 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 45.75 รองลงมา คือ ต่ำกว่าประถมศึกษา จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.75 มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 มัธยมศึกษาตอนต้นและปริญญาตรี มีจำนวน 35 คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 8.75 อนุปริญญา จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.50 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.00 ตามลำดับ

ภาพประกอบ 9 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพ

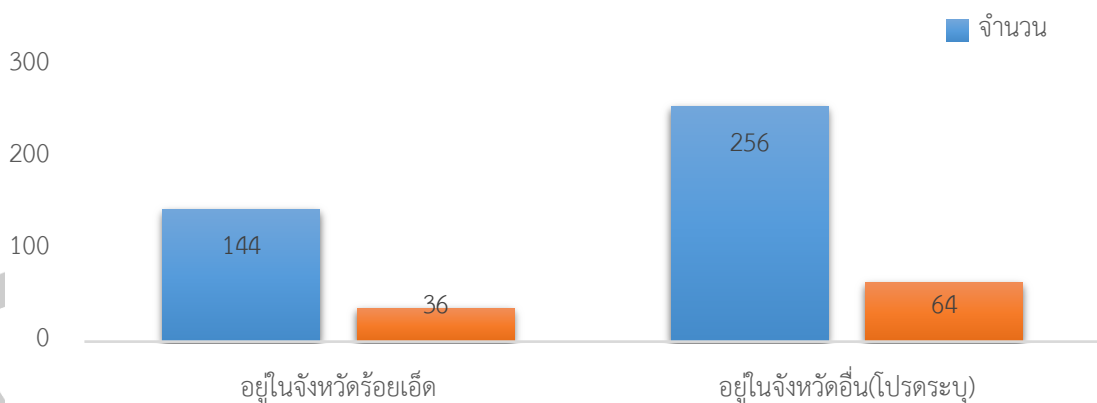
จากภาพประกอบ 9 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้ว่างงานหรือไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31.00 รองลงมา คือ เกษตรกร จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 21.00 รับจ้างทั่วไป จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19.00 ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 11.50 ค้าขาย จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.25 และข้าราชการบำนาญ/ข้าราชการบำเหน็จ จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 ตามลำดับ

พูน ปณ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

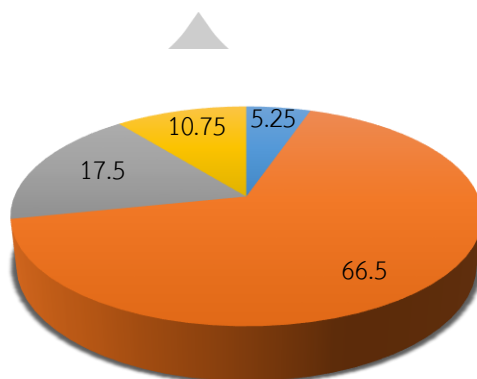
จากภาพประกอบ 10 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,001 บาท จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 35.5 รองลงมา คือ 5,001-10,000 บาท จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 10,001-15,000 บาท จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17.00 15,001-20,000 บาท จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 11.75 และมากกว่า 20,001 บาท จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.25 ตามลำดับ

ภาพประกอบ 11 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มผู้สูงอายุ จำแนกตามภูมิลำเนา

จากภาพประกอบ 11 พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 64.00 อยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 36.00

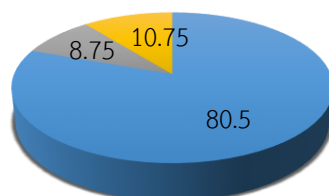
1.1.2 ข้อมูลลักษณะพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุ

■ สามี/ภรรยา ■ ครอบครัว/ญาติ ■ กลุ่มเพื่อน ■ บริษัทนำเที่ยว

ภาพประกอบ 12 แสดงผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว

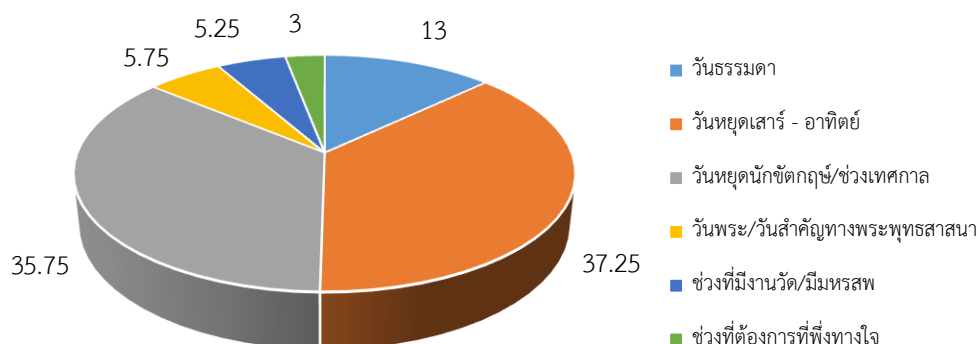
จากภาพประกอบ 12 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เดินทางกับสมาชิกในครอบครัวหรือกับเครือญาติ จำนวน 266 คน คิดเป็นร้อยละ 66.5 รองลงมา คือ กลุ่มเพื่อน จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.5 และบริษัทนำเที่ยว จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 10.75 ตามลำดับ

■ รถส่วนตัว ■ รถโดยสารประจำทาง
■ รถรับจ้าง ■ รถของบริษัทนำเที่ยว

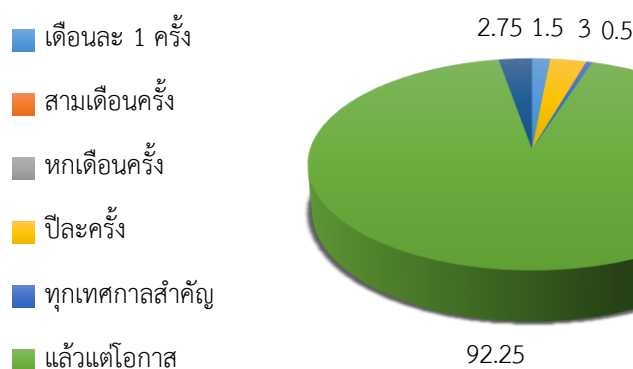
ภาพประกอบ 13 แสดงยานพาหนะในการเดินทางท่องเที่ยว

จากภาพประกอบ 13 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว จำนวน 322 คน คิดเป็นร้อยละ 80.50 รองลงมา คือ รถของบริษัทนำเที่ยว จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 10.75 และรถรับจ้าง จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 8.75 ตามลำดับ

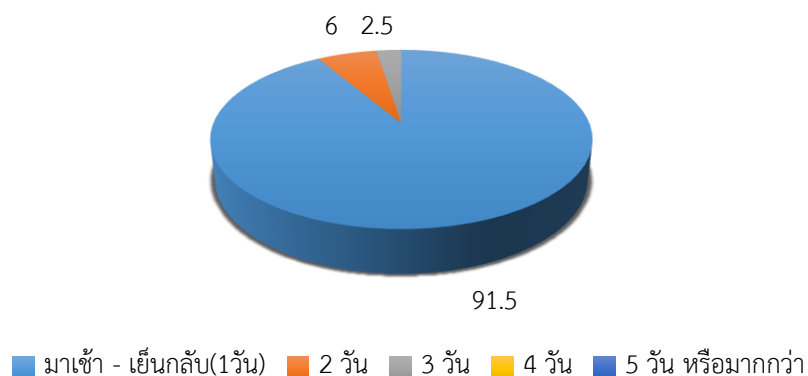
ภาพประกอบ 14 แสดงการเลือกช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว

จากภาพประกอบ 14 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 37.25 รองลงมา คือ วันหยุดนักขัตฤกษ์หรือช่วงเทศกาล จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 35.75 วันธรรมดา จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00 วันพระ/วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.75 ช่วงที่มีงานวัด/มีงานมหรสพ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.25 และช่วงที่ต้องการที่พึ่งทางใจ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00 ตามลำดับ

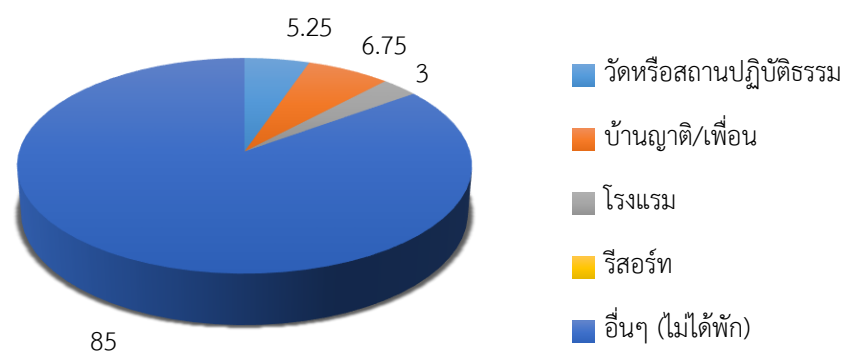
ภาพประกอบ 15 แสดงความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยว

จากภาพประกอบ 15 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวตามโอกาส จำนวน 369 คน คิดเป็นร้อยละ 92.25 รองลงมา คือ ปีละครั้ง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00 เดินทางครั้งแรก จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.75 เดือนละ 1 ครั้ง จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.50 และทุกเทศกาลสำคัญ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50 ตามลำดับ

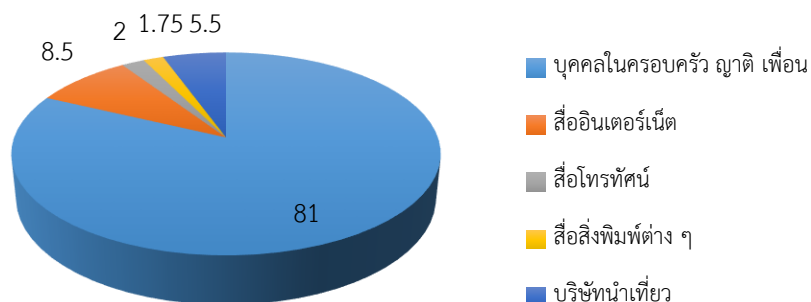
ภาพประกอบ 16 แสดงระยะเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว

จากภาพประกอบ 16 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เดินทางแบบไปเช้า เย็นกลับ (หรือ 1 วัน) จำนวน 366 คน คิดเป็นร้อยละ 91.50 รองลงมา คือ 2 วัน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6.00 และ 3 วัน จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.50 ตามลำดับ

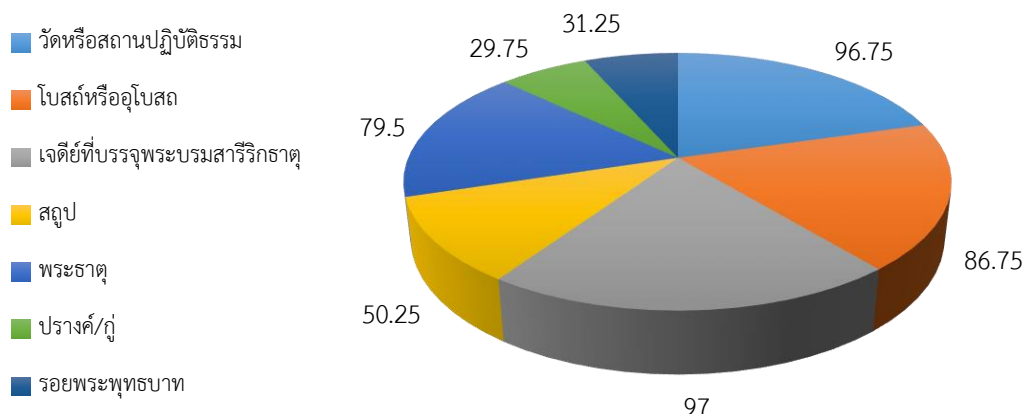
ภาพประกอบ 17 แสดงที่พักที่เลือกใช้บริการระหว่างเดินทางท่องเที่ยว

จากภาพประกอบ 17 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ใช้บริการที่พักระหว่างเดินทาง จำนวน 340 คน คิดเป็นร้อยละ 85.00 รองลงมา คือ บ้านญาติหรือเพื่อน จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 6.75 วัดหรือสถานปฏิบัติธรรม จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.25 และ โรงแรม จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00 ตามลำดับ

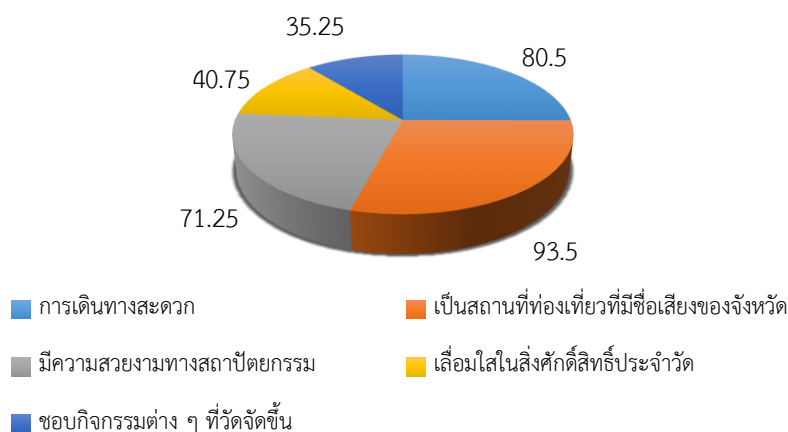
ภาพประกอบ 18 แสดงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว

จากภาพประกอบ 18 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากบุคคลในครอบครัว ญาติหรือเพื่อน จำนวน 324 คน คิดเป็นร้อยละ 81.00 รองลงมา คือ สื่ออินเทอร์เน็ต จำนวน 34 คน คิดเป็น ร้อยละ 8.50 บริษัทนำเที่ยว จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.50 สื่อโทรทัศน์ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.75 และสื่อวิทยุ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.25 ตามลำดับ

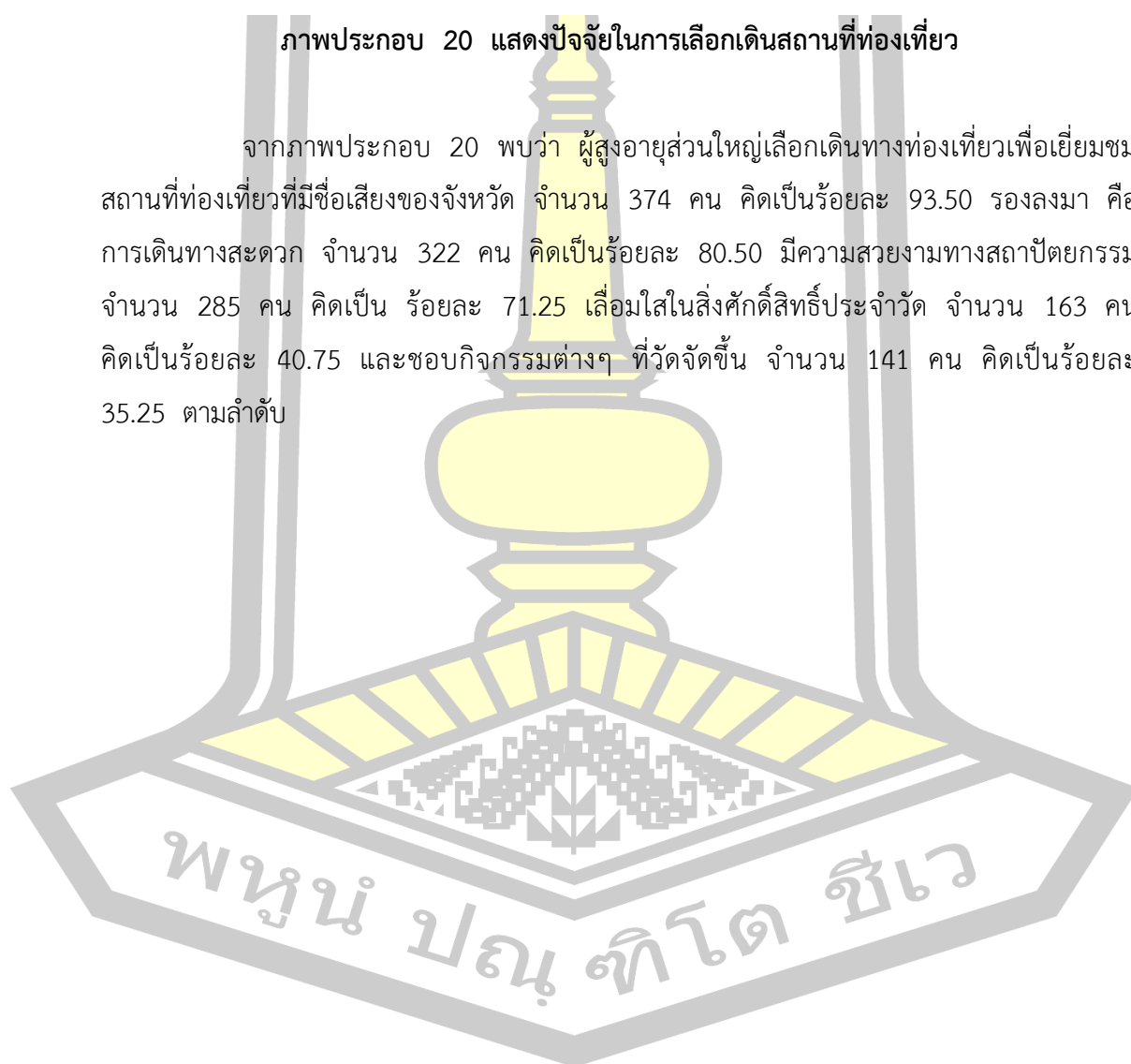
ภาพประกอบ 19 แสดงรูปแบบของสถานที่ท่องเที่ยว

จากภาพประกอบ 19 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เดินทางเพื่อเยี่ยมชมเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ จำนวน 388 คน คิดเป็นร้อยละ 97.00 รองลงมา คือ วัดหรือสถานปฏิบัติธรรม จำนวน 387 คน คิดเป็นร้อยละ 96.75 โบสถ์หรืออุโบสถ จำนวน 347 คน คิดเป็นร้อยละ 86.75 พระธาตุ จำนวน 318 คน คิดเป็นร้อยละ 79.50 สถูป จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 50.25 รอยพระพุทธรูป จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 และปราสาท/คู จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 27.25 ตามลำดับ

ภาพประกอบ 20 แสดงปัจจัยในการเลือกเดินสถานที่ท่องเที่ยว

จากภาพประกอบ 20 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เลือกเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัด จำนวน 374 คน คิดเป็นร้อยละ 93.50 รองลงมา คือ การเดินทางสะดวก จำนวน 322 คน คิดเป็นร้อยละ 80.50 มีความสวยงามทางสถาปัตยกรรม จำนวน 285 คน คิดเป็น ร้อยละ 71.25 เลื่อมใสในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำวัด จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 40.75 และชอบกิจกรรมต่างๆ ที่วัดจัดขึ้น จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 35.25 ตามลำดับ

1.1.3 ปัจจัยเชิงจิตวิทยาต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

1) ปัจจัยผลัก (Push Factors) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยว

การศึกษาปัจจัยผลัก ซึ่งเป็นแรงผลักดันและเป็นเหตุผลของการเดินทางท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุ ได้วิเคราะห์คำถามจากทฤษฎีแรงจูงใจ Push and Pull Factors ของ Hudman (1980) ดังตาราง 3

ตาราง 3 ปัจจัยผลัก (Push Factors) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยว

ปัจจัยผลัก (Push Factors)	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ความเชื่อและความศรัทธา	4.17	.30	มาก
2. เคารพสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์	4.42	.45	มาก
3. ทำบุญไหว้พระ/ขอพร	4.46	.55	มาก
4. ร่วมกิจกรรมสำคัญทางพุทธศาสนา	4.02	.40	มาก
5. พักผ่อนหย่อนใจ	4.12	.41	มาก
6. หาที่พึ่งทางใจ	3.88	.53	มาก
7. ปฏิบัติธรรม	4.03	.43	มาก
8. สะเดาะเคราะห์	3.51	.57	มาก
9. เพื่อใช้เวลากับสมาชิกในครอบครัว/เพื่อน/คนรัก	4.64	.55	มากที่สุด
10. เพื่อทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น	3.65	.56	มาก
11. เพื่อพบปะผู้อื่น/เพื่อนใหม่	4.05	.33	มาก
รวม	4.09	.16	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ปัจจัยผลัก (Push Factors) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.09$) โดยปัจจัยผลักที่ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เพื่อใช้เวลากับสมาชิกในครอบครัว/เพื่อน/คนรัก ($\bar{X} = 4.64$) ปัจจัยผลักที่มีค่าเฉลี่ยระดับมาก คือ ทำบุญไหว้พระ/ขอพร ($\bar{X} = 4.46$) รองลงมา คือ เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ($\bar{X} = 4.42$) ความเชื่อและศรัทธา ($\bar{X} = 4.17$) พักผ่อนหย่อนใจ ($\bar{X} = 4.12$) เพื่อพบปะผู้อื่น/เพื่อนใหม่ ($\bar{X} = 4.05$) ปฏิบัติธรรม ($\bar{X} = 4.03$) ร่วมกิจกรรมสำคัญทางพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.02$) หาที่พึ่งทางใจ ($\bar{X} = 3.88$) เพื่อทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ($\bar{X} = 3.65$) และสะเดาะเคราะห์ ($\bar{X} = 3.51$) ตามลำดับ

2) ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยดึงดูด ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเลือกที่จะเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ โดยวิเคราะห์คำถามจากทฤษฎีแรงจูงใจ Push and Pull Factors ของ Hudman (1980) ซึ่งปัจจัยดึงดูด มี 5 ด้าน ดังตาราง 4 ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ตาราง 5 ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ตาราง 6 ปัจจัยดึงดูดด้านการเข้าถึง (Access) ตาราง 7 ปัจจัยดึงดูดด้านที่พัก (Accommodation) และตาราง 8 ปัจจัยดึงดูดด้านกิจกรรม (Activities) ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ตาราง 4 ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions)

ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions)	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว	4.89	.32	มากที่สุด
2. ความสวยงามด้านสถาปัตยกรรม	4.39	.49	มาก
3. ความงดงามตามธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว	4.21	.41	มาก
4. มีพระพุทธรูป/สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีเอกลักษณ์และมีชื่อเสียง	4.33	.47	มาก
5. มีประวัติความเป็นมายาวนาน ควรค่าแก่การรักษา	4.23	.51	มาก
รวม	4.44	.45	มาก

จากตาราง 4 พบว่า ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.44$) โดยสิ่งดึงดูดใจด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.89$) สิ่งดึงดูดใจด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับ มาก คือ ความสวยงามด้านสถาปัตยกรรม ($\bar{X} = 4.39$) รองลงมา มีพระพุทธรูป/สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีเอกลักษณ์และมีชื่อเสียง คือ ($\bar{X} = 4.33$) มีประวัติความเป็นมายาวนาน ควรค่าแก่การรักษา ($\bar{X} = 4.23$) และความงดงามตามธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.21$) ตามลำดับ

ตาราง 5 ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. มีห้องสุขาที่สะอาด เพียงพอ ปลอดภัยและมีห้อง สุขาสำหรับบริการผู้สูงอายุและคนพิการ	4.55	.56	มากที่สุด
2. มีที่จอดรถเพียงพอ	4.43	.57	มาก
3. มีร้านอาหารที่ได้มาตรฐาน สะอาด ราคา เหมาะสม	3.94	.70	มาก
4. มีจุดบริการข้อมูลนักท่องเที่ยว	4.23	.51	มาก
5. มีป้ายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/ป้ายสื่อความหมายใน แหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน	3.85	.48	มาก
6. มีแผนผังหรือเส้นทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว	3.76	.49	มาก
7. มีการกำหนดจุดท่องเที่ยวตามลำดับก่อนหลัง	3.71	.59	มาก
8. มีการจัดตั้งร้านค้าชุมชนและร้านให้เช่าวัตถุมงคล	4.04	.44	มาก
รวม	4.06	.54	มาก

จากตาราง 5 พบว่า ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.06$) โดยสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีห้องสุขาที่สะอาด เพียงพอ ปลอดภัยและมีห้องสุขาสำหรับบริการผู้สูงอายุและคนพิการ ($\bar{X} = 4.55$) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับมาก คือ มีที่จอดรถเพียงพอ ($\bar{X} = 4.43$) รองลงมา คือ มีจุดบริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.23$) มีการจัดตั้งร้านค้าชุมชนและร้านให้เช่าวัตถุมงคล ($\bar{X} = 4.04$) มีป้ายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/ป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน ($\bar{X} = 3.85$) มีแผนผังหรือเส้นทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.76$) และมีการกำหนดจุดท่องเที่ยวตามลำดับก่อนหลัง ($\bar{X} = 3.71$) ตามลำดับ

ตาราง 6 ปัจจัยดึงดูดด้านการเข้าถึง (Access)

ปัจจัยดึงดูดด้านการเข้าถึง (Access)	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ที่ตั้งและความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.47	.57	มากที่สุด
2. มีป้ายบอกทางชัดเจนเป็นระยะ	4.16	.47	มาก
3. สภาพของถนนเอื้ออำนวยต่อการเดินทาง	4.34	.48	มาก
4. สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้หลายทาง เช่น รถส่วนตัว รถนำเที่ยว รถประจำทาง	3.86	.65	มาก
5. ความสะดวกในการเดินชมสถานที่ต่างๆ ภายใน แหล่งท่องเที่ยว	3.99	.35	มาก
รวม	4.16	.02	มาก

จากตาราง 6 พบว่า ปัจจัยดึงดูดด้านการเข้าถึง (Access) มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.16$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ที่ตั้งและความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.47$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับมาก คือ สภาพของถนนเอื้ออำนวยต่อการเดินทาง ($\bar{X} = 4.34$) รองลงมา คือ มีป้ายบอกทางเป็นระยะ ($\bar{X} = 4.16$) ความสะดวกในการเดินชมสถานที่ต่างๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.99$) และสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้หลายทาง เช่น รถส่วนตัว รถนำเที่ยวรถประจำทาง ($\bar{X} = 3.86$) ตามลำดับ

ตาราง 7 ปัจจัยดึงดูดด้านที่พัก (Accommodation)

ปัจจัยดึงดูดด้านที่พัก (Accommodation)	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. มีที่พักใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว	4.23	.52	มาก
2. ความหลากหลายของช่องทางการหาที่พัก	3.34	.53	มาก
3. ความหลากหลายของระดับที่พัก	3.87	.43	มาก
4. ราคาที่พักเหมาะสมและคุ้มค่า	4.13	.52	มาก
5. มาตรฐานของที่พักและการให้บริการของพนักงาน	3.79	.41	มาก
รวม	3.90	.45	มาก

จากตาราง 7 พบว่า ปัจจัยดึงดูดด้านที่พัก (Accommodation) มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.90$) โดยมีความคิดเห็นระดับมากทุกด้าน ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีที่พักใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.23$) รองลงมา คือ ราคาที่พักเหมาะสมและคุ้มค่า (\bar{X}

= 4.13) ความหลากหลายของระดับที่พัก (\bar{X} = 3.87) มาตรฐานของที่พักและการให้บริการของพนักงาน (\bar{X} = 4.79) ความหลากหลายของช่องทางการหาที่พัก (\bar{X} = 3.34) ตามลำดับ

ตาราง 8 ปัจจัยดึงดูดด้านกิจกรรม (Activities)

ปัจจัยดึงดูดด้านกิจกรรม (Activities)	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. กิจกรรมการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา	4.62	.61	มากที่สุด
2. กิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ	4.44	.55	มาก
3. กิจกรรมการปฏิบัติธรรม	4.37	.48	มาก
4. กิจกรรมการสืบทอดพระพุทธศาสนา	3.44	.56	มาก
5. กิจกรรมการเป็นที่พึ่งทางใจ	3.88	.42	มาก
6. กิจกรรมการเข้าวัดอุ้มงคล	4.25	.53	มาก
รวม	4.16	.12	มาก

จากตาราง 8 พบว่า ปัจจัยดึงดูดด้านกิจกรรม (Activities) มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับ มาก (\bar{X} = 4.16) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กิจกรรมการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา (\bar{X} = 4.62) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับมาก คือ กิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ (\bar{X} = 4.44) รองลงมา คือ กิจกรรมการปฏิบัติธรรม (\bar{X} = 4.37) กิจกรรมการเข้าวัดอุ้มงคล (\bar{X} = 4.25) กิจกรรมการเป็นที่พึ่งทางใจ (\bar{X} = 3.88) กิจกรรมการสืบทอดพระพุทธศาสนา (\bar{X} = 3.44) ตามลำดับ

1.2 สรุปผลการวิเคราะห์การศึกษาเชิงปริมาณ

จากการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มผู้สูงอายุที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถสรุปผลวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) ปัจจัยด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

1.1) ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้สูงอายุที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60-64 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ว่างงานหรือไม่ได้ประกอบอาชีพ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,001 บาท และมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอื่น

1.2) ข้อมูลลักษณะพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวกับสมาชิกในครอบครัวหรือเครือญาติ โดยใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะในการ

เดินทาง ช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวคือ วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ เดินทางท่องเที่ยวตามโอกาสที่สะดวก โดยเดินทางแบบไปเช้า เย็นกลับ หรือ 1 วัน โดยไม่พักค้างคืนระหว่างเดินทางท่องเที่ยว รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากบุคคลในครอบครัว ญาติหรือเพื่อน สถานที่ท่องเที่ยวที่นิยมไปเยี่ยมชมคือ เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และเลือกเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงของจังหวัด

1.3) ปัจจัยผลัก (Push Factors) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ พบว่า ปัจจัยผลักหรือเหตุผลที่ทำให้ผู้สูงอายุเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา คือ การใช้เวลากับสมาชิกในครอบครัว เพื่อน หรือคนรัก รองลงมา คือ ทำบุญไว้พระขอพร และเคารพสิ่งศักดิ์ตามลำดับ

1.4) ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ สามารถสรุปเป็นรายด้านได้ ดังนี้

(1) ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) พบว่า สิ่งดึงดูดใจให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุมากที่สุด คือ ความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว รองลงมา คือ มีความสวยงามด้านสถาปัตยกรรม และมีพระพุทธรูป/สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีเอกลักษณ์และมีชื่อเสียงตามลำดับ

(2) ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีความต้องการมากที่สุดคือ มีห้องสุขาที่สะอาด เพียงพอ ปลอดภัย และมีห้องสุขาสำหรับบริการผู้สูงอายุและคนพิการ รองลงมา คือ มีที่จอดรถเพียงพอและมีจุดบริการนักท่องเที่ยว ตามลำดับ

(3) ปัจจัยดึงดูดด้านการเข้าถึง (Access) พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เลือกเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ โดยพิจารณาที่ตั้งและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก รองลงมา คือ สภาพของถนนเอื้ออำนวยต่อการเดินทาง และมีป้ายบอกทางชัดเจนเป็นระยะ ตามลำดับ

(4) ปัจจัยดึงดูดด้านที่พัก (Accommodation) พบว่า หากการเดินทางท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการพักค้างคืน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะพิจารณาที่พักที่อยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว รองลงมา คือ ราคาที่พักเหมาะสมและคุ้มค่า และความหลากหลายของระดับที่พัก ตามลำดับ

(5) ปัจจัยดึงดูดด้านกิจกรรม (Activities) พบว่า กิจกรรมในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เลือก คือ กิจกรรมการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา รองลงมา คือ กิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ และกิจกรรมการปฏิบัติธรรม ตามลำดับ

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิเคราะห์ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อในการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ปัจจัยด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A โดยวิเคราะห์ตามทฤษฎีองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A ของ Dickman (1997) ส่วนที่ 2 ความพร้อมของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด นำเสนอด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด โดยแยกเป็น 2 ประเด็น คือ จุดเด่นและข้อจำกัดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนที่ 3 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา นำเสนอด้วยการพิจารณาจุดเด่นและจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด และส่วนที่ 4 สรุปผลการวิเคราะห์การศึกษาเชิงคุณภาพ โดยทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นตัวแทนจากวัดบูรพาภิราม เจดีย์มหารมณคลบัว วัดประชาคมวนาราม วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์ฐิวนามราม สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด หอการค้าจังหวัดร้อยเอ็ด และผู้สูงอายุ ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A

1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions)

จากการศึกษาปัจจัยทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า จังหวัดร้อยเอ็ดมีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีประเพณีที่สำคัญที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควบคู่กับการท่องเที่ยววิถีพุทธ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับกลุ่มจังหวัด มีสถานที่ท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สวยงามขึ้นชื่อและเป็นที่ยอมรับ

“จุดเด่นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและทางศาสนาที่เป็นที่รู้จักของกลุ่มนักท่องเที่ยวก็จะมีพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ในวัดบูรพาภิราม พระมหาเจดีย์ชัยมงคลที่อำเภอหนองพอก วัดป่ากุง กู่กาสิงห์ที่อำเภอเกษตรวิสัย และก็มีงานประเพณีกินข้าวบิณฑุญชะเวดด้วย”

(ตัวแทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

ภาพประกอบ 21 เจดีย์กลางน้ำ วัดประชาคมวนาราม

“สถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ต่างๆ ของจังหวัดร้อยเอ็ดมีเยอะ อย่างเช่น เจดีย์ชัยมงคล ก็มีชื่อเสียงระดับประเทศ วัดบูรพาภิราม วัดนี้ก็มีพระพุทธรูปยืนที่สูงที่สุดในประเทศ เจดีย์มหาเมฆคลบัว ก็เป็นอนุสรณ์สถานของหลวงตามหาบัวที่คนทั้งประเทศรู้จัก แต่ถ้าถามว่าคนตั้งใจมาเที่ยวเพราะมาดูความสวยงามอย่างเดียวหรือเปล่า น่าจะไม่นะ น่าจะเป็นการแวะเที่ยวมากกว่า ยกตัวอย่างวัดต่างๆ ส่วนใหญ่ที่คนตั้งใจไปเพราะวัดนั้นมีเจ้าอาวาสต่างๆ มีชื่อเสียงมากกว่า และอีกสิ่งหนึ่งที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวของเราได้ดี คือ ดึงให้แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ”

(ตัวแทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

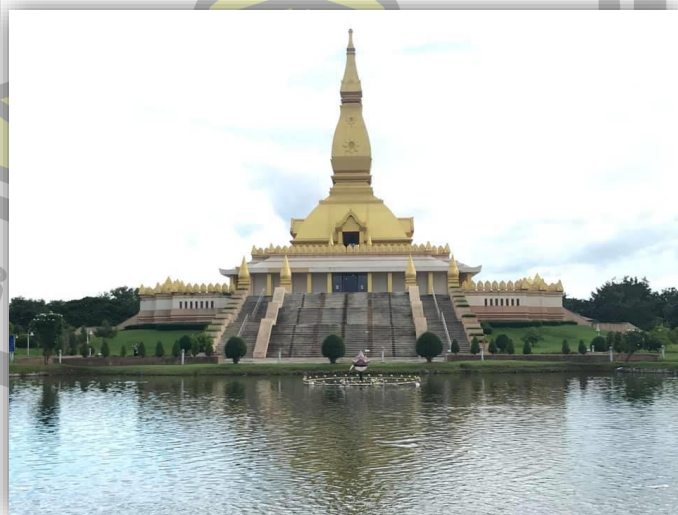
พูนุ ปณุ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบ 22 พระบรมสารีริกธาตุภายใน

“จังหวัดร้อยเอ็ดเรามีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติไม่เยอะนะ แต่ถ้าทางวัฒนธรรมและศาสนา ร้อยเอ็ดมีเยอะพอสมควร และตอนนี้ก็มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของร้อยเอ็ดร่วมกับจังหวัดใกล้เคียงด้วยที่เขาเรียกว่า ร้อยแก่นสารสินธุ์ ก็ทำให้คนรู้จักร้อยเอ็ดเยอะขึ้น”

(ตัวแทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

ภาพประกอบ 23 เจดีย์มหาเมฆ

“คนมาเที่ยวเยอะในช่วงเทศกาลและวันเสาร์อาทิตย์ คนที่รู้จักเขาจะมาเพราะศรัทธา ในความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อมหศักดิ์दानุภาพ คนทำงานหรือนักศึกษาจะมาบน มาขอพร”

(ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบูรพาภิราม, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

ภาพประกอบ 24 พระพุทธรัตนมงคลมหามณี วัดบูรพาภิราม

“เป็นที่ท่องเที่ยวที่มีความสำคัญของคนในชุมชน เป็นที่กราบไหว้สักการบูชาของคนที่เดินทางมาเที่ยวและคนก็เข้ามาเรื่อยๆ เพราะเป็นที่ที่มีชื่อเสียงมากแห่งหนึ่ง คนมาเที่ยวก็เยอะขึ้น จากแต่ก่อน”

(ตัวแทนวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

ภาพประกอบ 25 พระมหาเจดีย์ชัยมงคล วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม

“แม่มางานแต่งงาน ก็เลยแวะมาเที่ยว เห็นเขาบอกว่าเป็นวัดที่สวยงามของร้อยเอ็ด พอได้มาเห็นแล้วก็สวยงามจริงๆ ช่างบนวิเวตมาก แต่เดินขึ้นลำบากนิดหน่อย”

(ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ, สัมภาษณ์ 12 ตุลาคม 2562.)

ภาพประกอบ 26 จุดชมวิว ยอดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการลงพื้นที่สังเกตการณ์ของผู้วิจัย สรุปได้ว่า ในด้านสิ่งดึงดูดใจของสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงพุทธศาสนา บางแห่งมีชื่อเสียงระดับประเทศ เช่น วัดบูรพาภิราม วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์ วนาราม เจดีย์มหาเมฆคลบัว วัดประชาคมวนาราม และกุกาสิงห์ ซึ่งเป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด

พหุ ประถม ๓๒๓ ๓๒๓

2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงของจังหวัดร้อยเอ็ดหลายแห่งมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับนักท่องเที่ยวพอสมควร เช่น ที่จอดรถภายในแหล่งท่องเที่ยว ร้านค้า ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก การจัดที่นั่งพักผ่อนภายในแหล่งท่องเที่ยว ในส่วนที่ยังต้องพัฒนาคือ ห้องสุขาที่สะอาดและสามารถรองรับกลุ่มผู้สูงอายุและผู้พิการได้ การจัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ นอกจากนี้ยังพบว่า ในช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งพบปัญหาความไม่เพียงพอของที่จอดรถและห้องน้ำไม่สะอาด

“ห้องน้ำก็สะอาดนะ แต่น่าจะมีราวจับให้หน่อย คนแก่ลุกนั่งลำบาก”

(ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ, สัมภาษณ์ 12 ตุลาคม 2562.)

ภาพประกอบ 27 การจัดเตรียมห้องน้ำบริการนักท่องเที่ยว เจดีย์มหาเมฆคลบัว

“สถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดบางแห่ง สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานยังไม่เพียงพอกับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เช่น การขนส่งมวลชน ห้องน้ำ สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ”

(ตัวแทนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

“ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาเรื่องของห้องน้ำนะ เรื่องความสะอาด ทางขึ้นห้องน้ำทางวัดมีการทำทางขึ้นรถเข็นให้ แต่ไม่มีรถเข็นให้บริการห้องน้ำแยกสำหรับสำหรับผู้สูงอายุยังไม่มี”

(ตัวแทนจากวัดบูรพาภิราม, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

ภาพประกอบ 28 ทางลาดเข้าห้องน้ำ วัดบูรพาภิราม

“ที่นี่มีที่จอดรถกว้างพอสมควร ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องนี้ แต่ถ้าช่วงเทศกาลที่คนมาเที่ยวเยอะๆ ที่จอดรถไม่พอก็ต้องออกไปจอดริมถนนข้างหน้าวัด แล้วก็ให้บริการรถเข็นไว้ให้คนแก่กับคนพิการ ทางลาดสำหรับรถเข็นก็มีจัดเตรียมไว้ให้”

(ตัวแทนจากวัดประชาคมวนาราม, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

ภาพประกอบ 29 การจัดเตรียมรถเข็นบริการนักท่องเที่ยว วัดประชาคมวนาราม

ภาพประกอบ 30 ทางลาดสำหรับรถเข็นขึ้นขึ้นบริเวณเจดีย์ วัดประชาคมวนาราม

“ถึงจะยังสร้างไม่เสร็จดีแต่ก็มีคนมาเที่ยวตลอด ส่วนใหญ่ที่คนมาเที่ยวเพราะความสวยงามของเจดีย์ชัยมงคล และมากราบไหว้ขอพร แต่อาจจะลำบากสำหรับคนแก่หากต้องการขึ้นไปกราบไหว้พระบรมสารีริกธาตุที่อยู่ชั้นบนสุด บางคนก็ขึ้นได้นะ แต่คนแก่บางคนก็ขึ้นไม่ไหวเพราะบันไดแคบ คดเคี้ยวและสูงเกินไป”

(ตัวแทนวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

ภาพประกอบ 31 บันไดทางขึ้นยอดเจดีย์ชัยมงคล วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม

ภาพประกอบ 32 การก่อสร้างภายในอาคาร พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการลงพื้นที่สังเกตการณ์ของผู้วิจัย สรุปได้ว่าการบริหารจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อการรองรับกลุ่มผู้สูงอายุ ยังมีข้อจำกัดในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุบางแห่งไม่มีราวจับและมีพื้นที่แคบเกินไปสำหรับผู้สูงอายุ บันไดทางขึ้นไปภายในอาคารแคบและชัน แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งไม่มีรถเข็นไว้บริการ มีจุดบริการนักท่องเที่ยวแต่ไม่มีการจัดเจ้าหน้าที่ประจำเพื่อให้ข้อมูลและคอยช่วยเหลือกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินขึ้นกับผู้สูงอายุ ไม่มีพื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ และที่จอดรถไม่เพียงพอในช่วงเทศกาล เป็นต้น

พูน ปรณ ทิโต ชีเว

3) ด้านการเข้าถึง (Access)

พบว่า จังหวัดร้อยเอ็ดมีการคมนาคมทั้งทางบกและทางอากาศที่สะดวก โดยเฉพาะการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว มีสนามบินไว้รองรับนักท่องเที่ยว มีป้ายบอกทางชัดเจน ถนนหลายสายได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้มีความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว แต่ในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง ป้ายบอกทางมีน้อยและขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งอยู่กระจายกันและมีระยะทางค่อนข้างไกล

“ถนนหลายสายอยู่ในสภาพดี เดินทางได้สะดวก เพียงแต่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีระยะทางไกลกันพอสมควร อย่างเจดีย์ชัยมงคลก็ประมาณ 80 จากตัวเมือง วัดป่ากุงก็ประมาณ 40”

(ตัวแทนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

ภาพประกอบ 33 สภาพเส้นทางไปยังวัดประชาคมวนาราม

“ดีที่ทางวัดเขามีรถรับบริการนะ ถ้าให้ตาเดินคงใช้เวลานานมากไม่ใช่ใกล้ๆ นะจากนี้ไปถึงโน่น”

(ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ, สัมภาษณ์ 12 ตุลาคม 2562.)

ภาพประกอบ 34 การจัดเตรียมรถรางบริการนักท่องเที่ยว วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์นาราม

“เดินสายไหว้พระมากันตั้งแต่บุรีรัมย์แล้วก็มานี่ แล้วก็ไปมุกดาหารกันต่อ ก็มีป้ายบอกทางมีมาตลอดนะ”

(ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ, สัมภาษณ์ 12 ตุลาคม 2562.)

ภาพประกอบ 35 ป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว

“เราได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดด้วยการจัดตารางวัฒนธรรมสัญจรที่ว
 รอบเขตอำเภอเมือง และก็มีพนักงานบรรยายประจำรถ ไว้คอยให้บริการนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็
 กลุ่มนักท่องเที่ยวเองหรือกลุ่มหน่วยงานองค์กร หรือแม้แต่สถาบันการศึกษา”

(ตัวแทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการลงพื้นที่สังเกตการณ์ของผู้วิจัย สรุปได้ว่า
 จังหวัดร้อยเอ็ดมีจุดเด่นในด้านความสะดวกของการเดินทางทั้งทางอากาศ และทางบก สามารถ
 เข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้สะดวกด้วยรถยนต์ส่วนตัว เนื่องจากถนนหลายสายได้รับการปรับปรุง
 พัฒนา ให้อยู่ในสภาพดี มีป้ายบอกทางชัดเจน การเดินทางท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ
 ศาสนาบางแห่งมีการจัดเตรียมรถรางไว้บริการนักท่องเที่ยว

4) ด้านที่พัก (Accommodation)

พบว่า ที่พักในจังหวัดร้อยเอ็ดที่ให้บริการนักท่องเที่ยว มีกระจายอยู่เกือบทุกพื้นที่
 และมีหลายราคาให้เลือกใช้บริการ แต่ห้องพักราคาส่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัย
 สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

“ที่พักตามแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ดเริ่มมีขึ้นเยอะ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นใน
 รูปแบบของรีสอร์ทที่ไม่ได้มาตรฐาน ไม่เหมาะกับผู้สูงอายุ”

(ตัวแทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

พูนุ ปณ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบ 36 ป้ายทางเข้าที่พักรวม

ภาพประกอบ 37 ป้ายทางเข้าที่พักรวม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการลงพื้นที่สังเกตการณ์ของผู้วิจัย สรุปได้ว่าการจัดที่พักไว้รองรับนักท่องเที่ยวมีกระจายอยู่ตามแหล่งท่องเที่ยว แต่ที่พักรวมส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นรีสอร์ท ซึ่งยังมีข้อจำกัดในด้านรูปแบบของห้องพักที่ไม่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

5) ด้านกิจกรรม (Activities)

พบว่า จังหวัดร้อยเอ็ดมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอยู่เป็นประจำตามเทศกาลและวันสำคัญต่างๆ แต่โดยส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเดียวกันกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอื่นๆ ซึ่งไม่มีความโดดเด่น หรือเป็นกิจกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถทำกิจกรรมนั้นได้ในจังหวัดร้อยเอ็ดเพียงแห่งเดียวเท่านั้น

“สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ได้มีการวางแผนร่วมกับจังหวัดในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เช่น งานประเพณีบุญผะเหวด”

(ตัวแทนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

“การจัดกิจกรรมส่วนใหญ่ถ้าเป็นเทศกาลเดียวกัน ทุกวัดก็จะจัดเหมือนกัน ซึ่งไม่มีเอกลักษณ์ชัดเจนหรือเอกลักษณ์เฉพาะตัว”

(ตัวแทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

“คนส่วนใหญ่มาร่วมกิจกรรมทางศาสนา อย่างเช่น วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา หรือการทำบุญตามประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ด้านกิจกรรมของวัดเลย ในช่วงฮีตสิบสอง คองสิบสี่นี้แหละที่คนจะมาร่วมกันเยอะ แต่ที่ต่างๆ ก็จะเป็นบุญผะเหวด บุญกฐิน พระราชทานคนก็มากันเต็มเลยเหมือนกัน สวดมนต์ข้ามปีระหว่างวันที่ 30 ธ.ค.-1 ม.ค. ของทุกปี”

(ตัวแทนจากวัดบูรพาภิราม, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

พูนุ ปณฺ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบ 38 ป้ายประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม วัดบูรพาภิราม

“ทุกวันที่ 17 เมษายนของทุกปี ก็จะเป็นงานประจำปีของที่นี่ จะมีการจัดงานตักบาตร ทำบุญเลี้ยงพระ บูชาพระอาจารย์ คนที่นับถือหรืออยู่ในสายหลวงปู่มนักก็จะมากันเต็มเลย บางคนก็เอาเต็นท์มานอนบริเวณรอบๆ นี้เลย ที่จอดรถข้างในก็ไม่พอสอดต้องจอดข้างถนนยาวไปเกือบถึงสี่แยกไฟแดงโน่นเลย”

(ตัวแทนจากเจดีย์มหายามงคลบัว, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

“กิจกรรมที่คนมากันเยอะคือวันสิ้นกฐินของทุกปี ทุกวัดเลยที่เป็นสาขาของหลวงปู่ศรีสายปฏิบัติ ฉันท้าวกาบเดียว เขาจะมารวมกันที่นี่ คนที่นับถือหลวงปู่ศรีก็มากันเยอะ ที่จอดรถไม่พอสอดออกไปจอดหน้าบ้านคนข้างนอก”

(ตัวแทนจากวัดประชาคมวนาราม, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2562.)

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการลงพื้นที่สังเกตการณ์ของผู้วิจัย สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาหลายแห่งมีกิจกรรมเฉพาะของวัด แต่เป็นกิจกรรมที่พบเห็นอยู่ทั่วไปในทุกจังหวัด ซึ่งมีข้อจำกัดในด้านความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สามารถดึงดูดกลุ่มผู้สูงอายุได้

การศึกษาข้อมูลปัจจัยด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) วัดบูรพาภิราม

(1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ภายในวัดมีพระพุทธรูปปางประทานพรที่สูงที่สุดในโลกและมีพระพุทธรัตนมงกหลมหาณี หรือหลวงพ่อใหญ่ ซึ่งเป็นที่เลื่อมใสและเคารพบูชาของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดใกล้เคียง

(2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) มีสถานที่จอดรถไว้รองรับนักท่องเที่ยว แต่ขาดพื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ มีทางลาดสำหรับรถเข็นเพื่อขึ้นไปยังตัวอาคารและทางลาดขึ้นห้องน้ำ แต่ห้องน้ำที่มีพื้นที่แคบและไม่มีราวจับจึงไม่ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ ไม่มีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มไว้รองรับนักท่องเที่ยว และที่นั่งพักผ่อนภายในบริเวณวัดยังมีน้อย

(3) ด้านการเข้าถึง (Access) วัดบูรพาภิรามตั้งอยู่ใจกลางเมืองร้อยเอ็ด ด้วยชื่อเสียงของวัดจึงมีป้ายบอกทางที่ชัดเจนและต่อเนื่อง อีกทั้งความสูงของพระพุทธรูปปางประทานพรจึงทำให้เป็นที่สังเกตได้ง่าย มีทางเข้า-ออก ได้ 2 ทาง

(4) ด้านที่พัก (Accommodation) เนื่องจากวัดตั้งอยู่ใจกลางเมือง จึงมีที่พักไว้บริการนักท่องเที่ยวกระจายอยู่โดยรอบ มีหลากหลายรูปแบบและหลากหลายราคา

(5) ด้านกิจกรรม (Activities) วัดมีการจัดกิจกรรมฮิตสิบสอง คองสิบสี่ และจัดกิจกรรมอื่นๆ เช่น การสวดมนต์ข้ามปี การทำบุญกฐินพระราชทาน

2) เจดีย์มหาเมฆคลบัว

(1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) มีเจดีย์สีทองโดดเด่นกลางสวนและเป็นທີ່ประดิษฐานพระประธานรูปเหมือนหลวงตามหาบัว หลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์ และหลวงปู่หล้า ซึ่งล้วนเป็นพระภิกษุที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยเคารพเลื่อมใส

(2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) มีสถานที่จอดรถไว้รองรับนักท่องเที่ยว แต่ขาดพื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ ไม่มีทางลาดสำหรับรถเข็นเพื่อขึ้นไปยังเจดีย์และทางลาดขึ้นห้องน้ำ ห้องน้ำที่มีพื้นที่แคบและไม่มีราวจับจึงไม่ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ ไม่มีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มไว้รองรับนักท่องเที่ยว และที่นั่งพักผ่อนภายในบริเวณวัดยังมีน้อย

(3) ด้านการเข้าถึง (Access) เจดีย์มหาเมฆคลบัวตั้งอยู่ถนนรอบเมืองร้อยเอ็ด มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน การเข้าถึงสะดวก ถนนอยู่ในสภาพดี

(4) ด้านที่พัก (Accommodation) เนื่องจากเจดีย์ตั้งอยู่บริเวณรอบเมือง จึงมีที่พักไว้บริการนักท่องเที่ยวกระจายอยู่โดยรอบ ซึ่งรูปแบบที่พักบริเวณถนนรอบเมืองเป็นรูปแบบของ

รีสอร์ท ส่วนที่พักรูปแบบของโรงแรมนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้ามาในตัวเมือง ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบและหลากหลายราคาให้เลือกใช้บริการ

(5) ด้านกิจกรรม (Activities) มีการทำบุญประจำปีทุกวันที่ 17 เมษายน ของทุกปี ซึ่งจะมีกิจกรรมการทำบุญตักบาตร เลี้ยงพระ สำหรับผู้ที่ศรัทธาเสียมไสหลวงตามหาบัว

3) วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม

(1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) เป็นที่ประดิษฐานพระมหาเจดีย์ชัยมงคลที่มีขนาดใหญ่งดงาม มีจุดชมวิวที่สวยงาม และเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

(2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) มีสถานที่จอดรถไว้รองรับนักท่องเที่ยว แต่ขาดพื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ ไม่มีทางลาดสำหรับรถเข็นเพื่อขึ้นไปยังเจดีย์ มีการจัดเตรียมห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ มีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายสินค้า ที่ระลึก มีการจัดเตรียมรถรางไว้บริการนักท่องเที่ยว ที่นั่งพักผ่อนภายในบริเวณวัดยังมีน้อย

(3) ด้านการเข้าถึง (Access) ด้วยชื่อเสียงของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จึงมีป้ายบอกทางที่ชัดเจน และต่อเนื่องจากตัวเมืองไปจนถึงแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึงสะดวก ถนนอยู่ในสภาพดี

(4) ด้านที่พัก (Accommodation) มีที่พักไว้บริการนักท่องเที่ยวกระจายอยู่โดยรอบ แต่มีลักษณะเป็นที่พักประเภทรีสอร์ท

(5) ด้านกิจกรรม (Activities) มีการทำบุญตามเทศกาลวันสำคัญ เช่น วันออกพรรษา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา

4) วัดประชาคมวราราม

(1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) เจดีย์หินทรายแห่งแรกของประเทศไทยที่มีขนาดใหญ่และสวยงาม

(2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) มีสถานที่จอดรถไว้รองรับนักท่องเที่ยว แต่ขาดพื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ มีรถเข็นไว้บริการ มีทางลาดสำหรับรถเข็น ไม่มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มมีน้อย ที่นั่งพักผ่อนภายในบริเวณวัดมีน้อย มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

(3) ด้านการเข้าถึง (Access) มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน การเข้าถึงสะดวก ถนนอยู่ในสภาพดี

(4) ด้านที่พัก (Accommodation) มีที่พักไว้บริการนักท่องเที่ยวกระจายอยู่โดยรอบ แต่มีลักษณะเป็นที่พักประเภทรีสอร์ท

(5) ด้านกิจกรรม (Activities) มีกิจกรรมที่สำคัญคือ กิจกรรมวันสิ้นกฐิน และ การทำบุญวันมรณภาพหลวงปู่ศรี มหาวิโร

2.2 ความพร้อมของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของ จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อความพร้อมของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ของจังหวัดร้อยเอ็ด และการลงพื้นที่สังเกตการณ์ของผู้วิจัย สามารถวิเคราะห์ได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1) ความพร้อมของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด

(1) มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สวยงามและมีชื่อเสียงระดับประเทศ รวมทั้ง ประเพณีที่สำคัญที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป และได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมควบคู่กับการท่องเที่ยววิถีพุทธ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับกลุ่มจังหวัด เช่น กลุ่มร้อยแก่น สารสินธุ์

(2) แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับ นักท่องเที่ยว เช่น ที่จอดรถ ร้านค้า ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก และ การจัดที่นั่งพักผ่อนภายในแหล่งท่องเที่ยว

(3) มีการคมนาคมทั้งทางบกและทางอากาศที่สะดวก มีสนามบินไว้รองรับการ เดินทางของนักท่องเที่ยว การเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวมีความสะดวก มีป้ายบอกทางไว้ชัดเจน

(4) มีบริการด้านที่พักกระจายอยู่ตามแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง มีหลากหลายราคา ให้นักท่องเที่ยวได้เลือกใช้บริการ

(5) มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา อย่างต่อเนื่องด้วยการ นำประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ หรือประเพณีสิบสองเดือน มาช่วยในการส่งเสริมให้มีกิจกรรมใน แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

2) ข้อจำกัดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด

(1) ขาดสิ่งดึงดูดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ที่สามารถทำ ให้นักท่องเที่ยวตั้งใจเดินทางมาท่องเที่ยว

(2) ไม่มีเกจิอาจารย์หรือพระภิกษุชื่อดังที่ได้รับความนิยมเชื่อถือและศรัทธา

(3) แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งไม่มีห้องสุขาที่สามารถรองรับผู้สูงอายุและผู้พิการ

(4) ขาดการจัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลของแหล่งเที่ยวนั้นๆ

(5) ที่จอดรถไม่เพียงพอและห้องน้ำไม่สะอาดในช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

(6) ป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีน้อยและไม่ต่อเนื่อง

(7) หอพักยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวยุคสูงอายุ

(8) ขาดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่น่าสนใจและมีเอกลักษณ์เฉพาะ

2.3 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับความคิดเห็นในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ สามารถสรุปได้ 5 ประเด็น ดังนี้

1) จังหวัดร้อยเอ็ดมีข้อได้เปรียบคือ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สวยงามและมีชื่อเสียงในระดับประเทศ ดังนั้น สิ่งที่ต้องส่งเสริมและพัฒนาเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่เป็นเป้าหมายหรือจุดหมายของนักท่องเที่ยว คือ สร้างเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งให้แตกต่างกัน มีความเป็นตัวตน และสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เพื่อดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวภายในจังหวัด

2) ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานให้พร้อมสำหรับบริการกลุ่มผู้สูงอายุ โดยเฉพาะห้องน้ำที่สามารถรองรับผู้สูงอายุและผู้พิการได้ จัดทางลาดสำหรับรถเข็น จัดเตรียมพื้นที่จอดรถให้เพียงพอในช่วงเทศกาลและจัดพื้นที่สำหรับจอดรถให้กับผู้สูงอายุ จัดเตรียมรถเข็นไว้บริการ รวมทั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ รวมถึงการจัดเจ้าหน้าที่ไว้บริการและช่วยเหลือผู้สูงอายุ กรณีเกิดอุบัติเหตุหรือเหตุฉุกเฉิน

3) ควรพัฒนาสภาพถนนให้สะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และความสะดวกในการเดินชมสถานที่ภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุ และเพิ่มจำนวนป้ายบอกทางในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความต่อเนื่อง

4) ควรปรับปรุงและพัฒนาที่พักที่เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุ รวมไปถึงในห้องพักควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ออกแบบสำหรับผู้สูงอายุ เช่น แสงสว่างที่เพียงพอบริเวณบันไดหรือทางเข้า หรือราวจับในห้องน้ำ เป็นต้น

5) ควรส่งเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้มีลักษณะพิเศษและแปลกใหม่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด และสามารถเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนากับจังหวัดใกล้เคียงให้มีความหลากหลายและดึงดูดใจ

2.4 สรุปผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

การศึกษาเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ (Key Informants) สามารถสรุปสาระประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

1) ปัจจัยด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

(1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) จังหวัดร้อยเอ็ดมีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีประเพณีที่สำคัญที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควบคู่กับการท่องเที่ยววิถีพุทธ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับกลุ่มจังหวัด มีสถานที่ท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สวยงามขึ้นชื่อและเป็นที่รู้จัก เช่น วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม วัดประชาคมวนาราม เจดีย์มหาเมฆคลบัว วัดบูรพาภิราม และกุ๋กาสิงห์ เป็นต้น แต่ยังคงขาด สิ่งดึงดูดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวตั้งใจเดินทางมาท่องเที่ยว จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของการแวะเที่ยวชม

(2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงของจังหวัดร้อยเอ็ดหลายแห่งมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับนักท่องเที่ยวพอสมควร เช่น ที่จอดรถภายในแหล่งท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก การจัดที่นั่งพักผ่อนภายในแหล่งท่องเที่ยว ในส่วนที่ยังต้องพัฒนาคือ ห้องสุขาที่สะอาดและสามารถรองรับกลุ่มผู้สูงอายุและผู้พิการได้ การจัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ นอกจากนี้ยังพบว่า ในช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งพบปัญหาความไม่เพียงพอของที่จอดรถและห้องน้ำไม่สะอาด

(3) ด้านการเข้าถึง (Access) จังหวัดร้อยเอ็ดมีการคมนาคมทั้งทางบกและทางอากาศที่สะดวก โดยเฉพาะการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว มีสนามบินไว้รองรับนักท่องเที่ยว ถนนหลายสายได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้มีความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว มีป้ายบอกทางชัดเจน แต่ในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง ป้ายบอกทางมีน้อยและขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งอยู่กระจายกันและมีระยะทางค่อนข้างไกล

(4) ด้านที่พัก (Accommodation) ที่พักในจังหวัดร้อยเอ็ดที่ให้บริการนักท่องเที่ยวมีกระจายอยู่เกือบทุกพื้นที่ และมีหลายราคาให้เลือกใช้บริการ แต่ห้องพักยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

(5) ด้านกิจกรรม (Activities) จังหวัดร้อยเอ็ดมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอยู่เป็นประจำตามเทศกาลและวันสำคัญต่างๆ โดยส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเดียวกันกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอื่นๆ ซึ่งไม่มีความโดดเด่น หรือเป็นกิจกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถทำกิจกรรมนั้นได้ในจังหวัดร้อยเอ็ดเพียงแห่งเดียวเท่านั้น

2) ความพร้อมของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด

จังหวัดร้อยเอ็ดมีจุดเด่น คือ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สวยงามและมีชื่อเสียงระดับประเทศ รวมทั้งประเพณีที่สำคัญที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป และได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควบคู่กับการท่องเที่ยววิถีพุทธเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับกลุ่มจังหวัด ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับนักท่องเที่ยว การคมนาคมทางบกและทางอากาศมีความสะดวกสบาย มีบริการด้านที่พักกระจายอยู่ตามแหล่งท่องเที่ยว และการมีจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อจุดจ้อย คือ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งขาดสิ่งดึงดูดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ พุทธสถานหรือวัดหลายแห่งไม่มีเกจิอาจารย์หรือพระภิกษุชื่อดังที่ได้รับความนิยมเชื่อถือและศรัทธา การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวยังไม่สามารถรองรับกลุ่มผู้สูงอายุและผู้พิการได้ และหลายแห่งไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ในช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก พบว่า ที่จอดรถไม่เพียงพอและห้องน้ำไม่สะอาด รวมไปถึงการจัดการด้านป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีน้อยและไม่ต่อเนื่อง ในด้านห้องพักของที่พักแรมยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ และในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า ยังขาดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่น่าสนใจและมีเอกลักษณ์เฉพาะ

3) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด

- (1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ดควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้โดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะ
- (2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก วัด หรือหน่วยงานภาครัฐ เช่น เทศบาลตำบล สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้พร้อมต่อการรองรับกลุ่มผู้สูงอายุ
- (3) ด้านการเข้าถึง กรมทางหลวงและทางหลวงชนบทควรพัฒนาเส้นทาง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้สะดวกต่อการเดินทาง
- (4) ด้านที่พัก ผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรมควรปรับปรุงและพัฒนาที่พักให้เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
- (5) ด้านกิจกรรม วัด ชุมชน ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด

3. สรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาตามผลการศึกษาเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

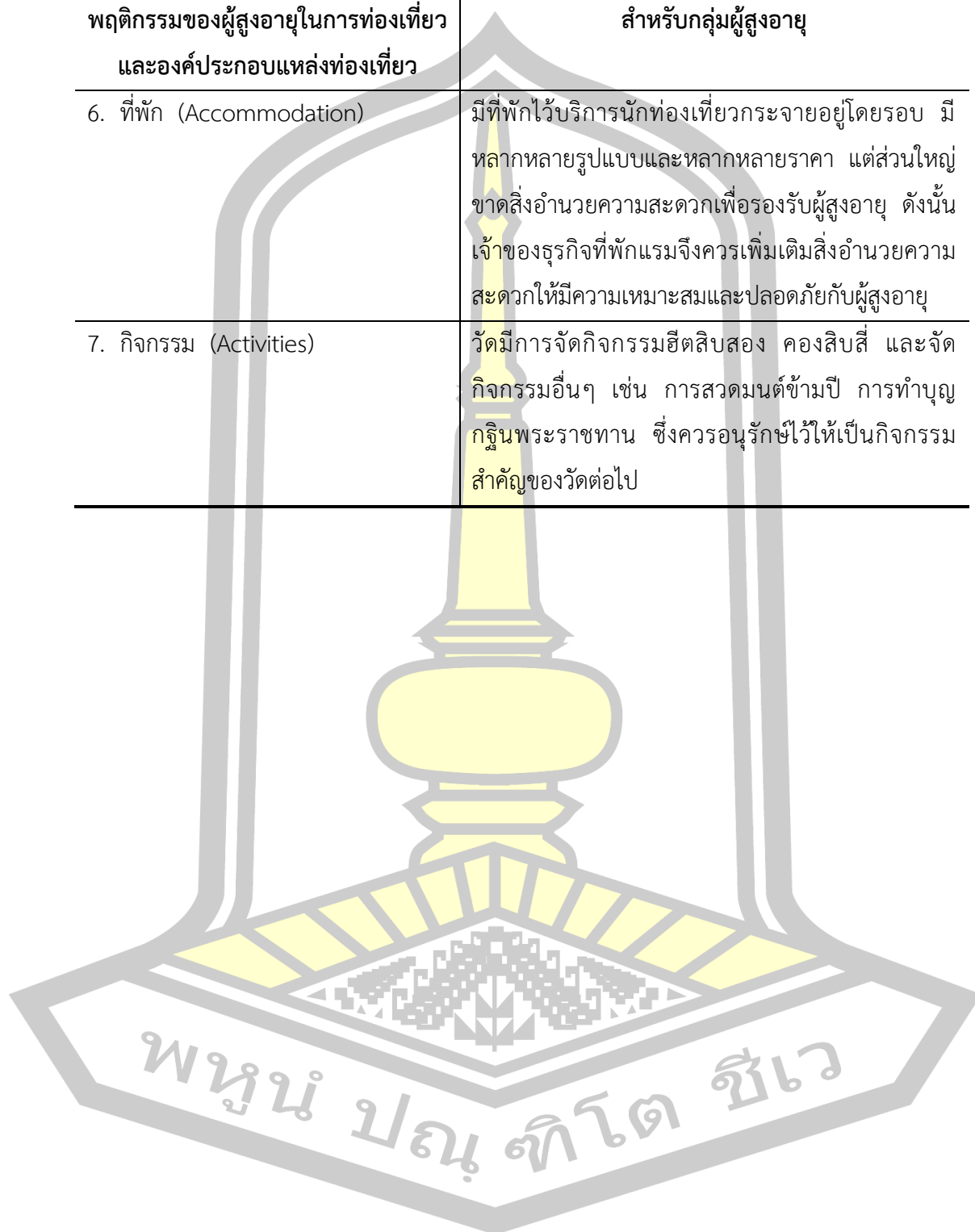
จากการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการวิเคราะห์ได้นำมาสังเคราะห์เนื้อหาตามกรอบแนวคิดพฤติกรรมกลุ่มผู้สูงอายุในการเดินทางท่องเที่ยว ตามทฤษฎีแรงจูงใจ Hudman (1980)'s Push and Pull Factors และองค์ประกอบการท่องเที่ยว Dickman (1997)'s 5A of Tourism โดยสามารถสรุปประเด็นที่มีความเชื่อมโยงของผลการวิเคราะห์ข้อมูล สู่แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา 4 แหล่งสำคัญในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ดังนี้

ตาราง 9 กรอบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาสำหรับวัดบูรพาภิราม

กรอบการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้สูงอายุในการท่องเที่ยว และองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
1. ปัจจัยผลัก (Push Factors)	ผู้สูงอายุเดินทางเพื่อใช้เวลากับสมาชิกในครอบครัว เพื่อน หรือคนรัก ดังนั้นการจัดกิจกรรมต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวควรเน้นให้มีกิจกรรมที่ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวสามารถทำร่วมกันได้
2. ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors)	ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวก คือ ห้องน้ำ สำหรับผู้สูงอายุที่สะอาด เพียงพอ และมีความปลอดภัย ด้านการเข้าถึง ผู้สูงอายุเลือกเดินทางโดยพิจารณาจากความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่พักผ่อน ถึงแม้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่พักค้างคืน แต่หากต้องมีการพักค้างคืนระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวจะพิจารณาที่พักที่ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว และในด้านกิจกรรมพบว่า ผู้สูงอายุมีความสนใจในกิจกรรมการเข้าร่วมพิธีทางศาสนา ดังนั้นในการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวควรคำนึงถึงความเหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ

กรอบการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมของผู้สูงอายุในการท่องเที่ยว และองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
3. สิ่งดึงดูดใจ (Attractions)	พระพุทธรูปปางประทานพรที่สูงที่สุดในโลก และมีพระพุทธรัตนมงกมลมหามุนี หรือหลวงพ่อใหญ่ ซึ่งเป็นที่เลื่อมใสและเคารพบูชาของชาวจังหวัดร้อยเอ็ด ดังนั้นวัดจึงควรจัดให้มีผู้ดูแล รักษา และซ่อมแซมโดยรอบ เพื่อสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว
4. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)	มีสถานที่จอดรถไว้รองรับนักท่องเที่ยว แต่ขาดพื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ มีทางลาดสำหรับรถเข็นเพื่อขึ้นไปยังตัวอาคารและทางลาดขึ้นห้องน้ำ แต่ห้องน้ำที่มีพื้นที่แคบและไม่มีการจับจึงไม่ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ ไม่มีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มไว้รองรับนักท่องเที่ยว และที่นั่งพักผ่อนภายในบริเวณวัดยังมีน้อย ดังนั้นผู้ดูแลวัดและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงควรเพิ่มห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ โดยจัดให้มีพื้นที่ในห้องกว้างพอสำหรับรถเข็น และราวจับเพื่อการลุกนั่งที่สะดวก ปูด้วยวัสดุที่ไม่ลื่น นอกจากนี้ควรเพิ่มเติมพื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุให้อยู่ใกล้จุดสำคัญภายในวัดและจัดให้มีที่นั่งอย่างเพียงพอ
5. การเข้าถึง (Access)	มีป้ายบอกทางที่ชัดเจนและต่อเนื่อง มีทางเข้า-ออกได้ 2 ทาง จึงควรบำรุง ดูแล รักษา ให้คงสภาพที่สามารถมองเห็นได้ง่าย

กรอบการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมของผู้สูงอายุในการท่องเที่ยว และองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
6. ที่พัก (Accommodation)	มีที่พักไว้บริการนักท่องเที่ยวกระจายอยู่โดยรอบ มีหลากหลายรูปแบบและหลากหลายราคา แต่ส่วนใหญ่ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับผู้สูงอายุ ดังนั้นเจ้าของธุรกิจที่พักแรมจึงควรเพิ่มเติมสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีความเหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุ
7. กิจกรรม (Activities)	วัดมีการจัดกิจกรรมฮีตสิบสอง คองสิบสี่ และจัดกิจกรรมอื่นๆ เช่น การสวดมนต์ข้ามปี การทำบุญกฐินพระราชทาน ซึ่งควรอนุรักษ์ไว้ให้เป็นกิจกรรมสำคัญของวัดต่อไป

ตาราง 10 กรอบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาสำหรับเจดีย์มหายางคลบัว

กรอบการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมของผู้สูงอายุในการท่องเที่ยว และองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
1. ปัจจัยผลัก (Push Factors)	ผู้สูงอายุเดินทางเพื่อใช้เวลากับสมาชิกในครอบครัว เพื่อน หรือคนรัก ดังนั้นการจัดกิจกรรมต่างๆ ใน แหล่งท่องเที่ยวควรเน้นให้มีกิจกรรมที่ผู้สูงอายุและ สมาชิกในครอบครัวสามารถทำร่วมกันได้
2. ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors)	ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ ห้องน้ำ สำหรับผู้สูงอายุที่สะอาด เพียงพอ และมีความ ปลอดภัย ด้านการเข้าถึง ผู้สูงอายุเลือกเดินทางโดย พิจารณาจากความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ที่พักผ่อน ถึงแม้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่พักค้างคืน แต่หากต้องมีการพัก ค้างคืนระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวจะพิจารณาที่พัก ที่ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว และในด้านกิจกรรม พบว่า ผู้สูงอายุมีความสนใจในกิจกรรมการเข้าร่วมพิธี ทางศาสนา ดังนั้นในการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก ในแหล่งท่องเที่ยวควรคำนึงถึงความเหมาะสม และปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ
3. สิ่งดึงดูดใจ (Attractions)	เจดีย์สีทองโดดเด่นกลางสวนและเป็นที่ประดิษฐาน พระประธานรูปเหมือนหลวงตามหาบัว หลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์ และหลวงปู่หล้า ซึ่งล้วนเป็นพระภิกษุที่ พุทธศาสนิกชนชาวไทยเคารพเลื่อมใส ดังนั้นจึงควร กำหนดให้มีผู้ดูแล บำรุง รักษา และซ่อมแซม โดยรอบเพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

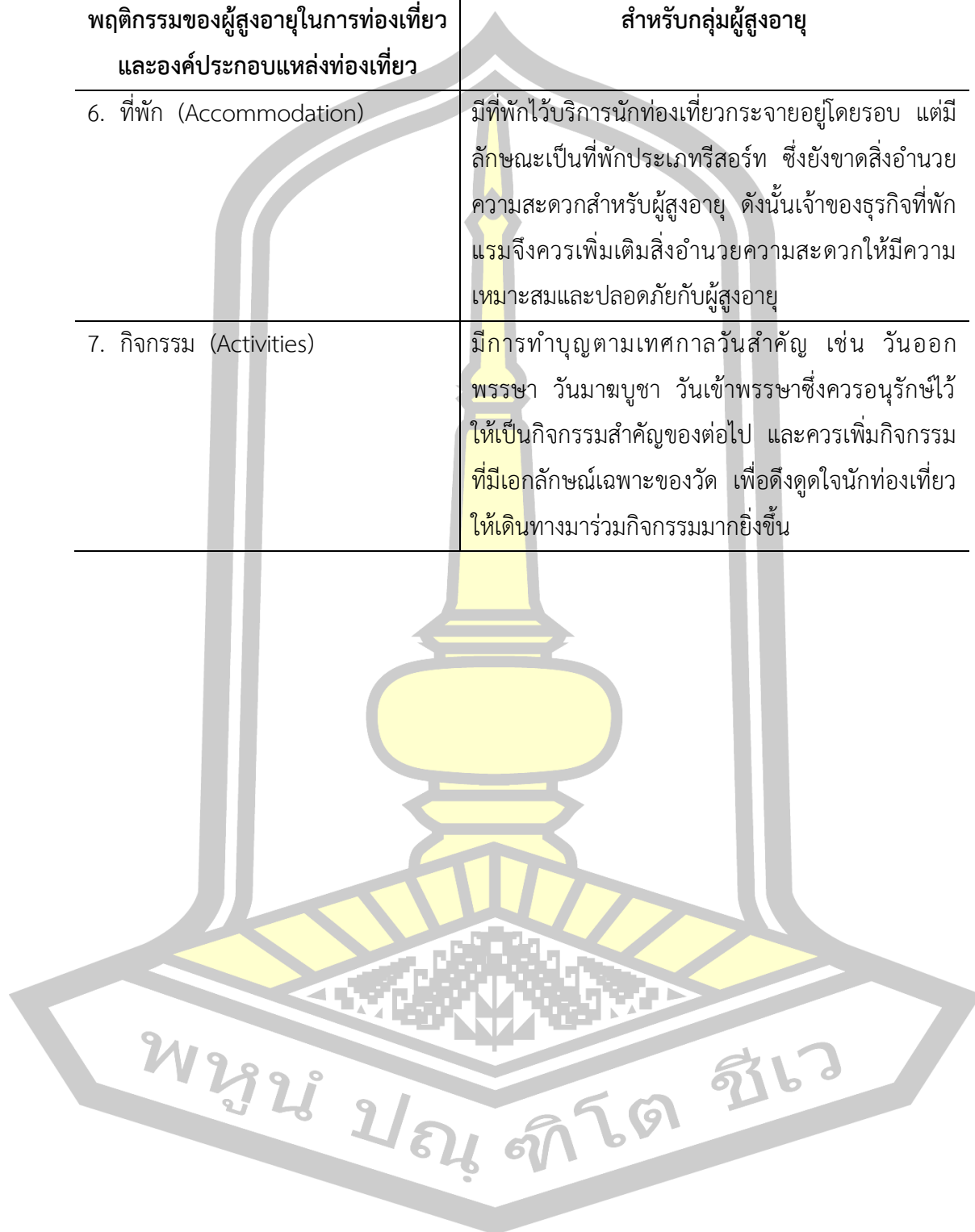
กรอบการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมของผู้สูงอายุในการท่องเที่ยว และองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
4. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)	สิ่งอำนวยความสะดวกภายใน พบว่า ยังขาดพื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ ไม่มีทางลาดสำหรับรถเข็นเพื่อขึ้นไปยังเจดีย์และทางลาดขึ้นห้องน้ำ การออกแบบห้องน้ำ พบว่า มีพื้นที่แคบและไม่มีราวจับ จึงไม่ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ ไม่มีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มไว้รองรับนักท่องเที่ยว ไม่มีรถเข็นบริการสำหรับผู้สูงอายุและที่นั่งพักผ่อนภายในบริเวณวัดยังมีน้อย ดังนั้นผู้ดูแลและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงควรเพิ่มห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ โดยจัดให้มีพื้นที่กว้างพอสำหรับรถเข็น และราวจับเพื่อการลุกนั่งที่สะดวก ปูพื้นด้วยวัสดุที่ไม่ลื่น นอกจากนี้ควรเพิ่มเติมพื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุให้อยู่ใกล้จุดสำคัญภายในวัดและจัดให้มีที่นั่งอย่างเพียงพอ มีทางลาดสำหรับรถเข็นและควรจัดให้มีรถเข็นไว้บริการ เพิ่มจุดบริการอาหารและเครื่องดื่มภายในเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว
5. การเข้าถึง (Access)	มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน จึงควรบำรุง ดูแล รักษา ให้คงสภาพที่สามารถมองเห็นได้ง่าย การเข้าถึงสะดวก ถนนอยู่ในสภาพดี
6. ที่พัก (Accommodation)	มีที่พักไว้บริการนักท่องเที่ยวกระจายอยู่โดยรอบ แต่มีรูปแบบเป็นรีสอร์ท ซึ่งยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ดังนั้นเจ้าของธุรกิจที่พักแรมจึงควรเพิ่มเติมสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีความเหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุ
7. กิจกรรม (Activities)	มีการทำบุญประจำปีทุกวันที่ 17 เมษายน ของทุกปี ซึ่งจะมีกิจกรรมการทำบุญตักบาตร เลี้ยงพระ สำหรับผู้ที่ศรัทธาเสียมไสหลวงตามหาบัวซึ่งควรอนุรักษ์ไว้ให้เป็นกิจกรรมสำคัญต่อไป

ตาราง 11 กรอบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาสำหรับวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม

กรอบการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้สูงอายุในการท่องเที่ยวและองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
1. ปัจจัยผลัก (Push Factors)	ผู้สูงอายุเดินทางเพื่อใช้เวลากับสมาชิกในครอบครัว เพื่อน หรือคนรัก ดังนั้นการจัดกิจกรรมต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวควรเน้นให้มีกิจกรรมที่ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวสามารถทำร่วมกันได้
2. ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors)	ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ ห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุที่สะอาด เพียงพอ และมีความปลอดภัย ด้านการเข้าถึง ผู้สูงอายุเลือกเดินทางโดยพิจารณาจากความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่พักผ่อน ถึงแม้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่พักค้างคืน แต่หากต้องมีการพักค้างคืนระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวจะพิจารณาที่พักที่ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว และในด้านกิจกรรมพบว่า ผู้สูงอายุมีความสนใจในกิจกรรมการเข้าร่วมพิธีทางศาสนา ดังนั้นในการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวควรคำนึงถึงความเหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ
3. สิ่งดึงดูดใจ (Attractions)	พระมหาเจดีย์ชัยมงคลที่มีขนาดใหญ่งดงาม มีจุดชมวิวที่สวยงาม และเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ดังนั้นจึงควรกำหนดให้มีผู้ดูแล บำรุง รักษา และซ่อมแซมโดยรอบเพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

กรอบการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมของผู้สูงอายุในการท่องเที่ยว และองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
4. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)	สิ่งอำนวยความสะดวกที่วัดจัดเตรียมไว้บริการนักท่องเที่ยว พบว่า มีสถานที่จอดรถไว้รองรับนักท่องเที่ยว แต่ขาดพื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ จึงควรเพิ่มเติมพื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุให้อยู่ใกล้จุดสำคัญภายในวัด นอกจากนี้ยังพบว่าภายในวัดไม่มีทางลาดสำหรับรถเข็น ดังนั้นจึงควรจัดให้มีทางลาดเชื่อมระหว่างทางเดินและจุดสำคัญภายในวัด ในส่วนของห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการทางวัดได้จัดเตรียมไว้เพื่อบริการนักท่องเที่ยว จึงควรจัดให้มีผู้ดูแลความสะอาดอยู่เสมอ ภายในวัดมีร้านอาหารและเครื่องดื่มหลากหลาย ควรดูแลเรื่องความสะอาดและอาหารที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ในด้านของร้านอาหารสินค้าที่ระลึกควรมีการกำหนดราคาที่ไม่แพงจนเกินไป นอกจากนี้มีพบว่า วัดมีการจัดเตรียมมรดางไว้บริการนักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงควรดูแลสภาพและตรวจสอบความพร้อมในการใช้งานของรถอย่างสม่ำเสมอ ที่นั่งพักผ่อนภายในบริเวณวัดยังมีน้อย ดังนั้นผู้ดูแลและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและจัดให้มีที่นั่งอย่างเพียงพอสำหรับผู้สูงอายุ
5. การเข้าถึง (Access)	การเดินทางไปยังวัดพบว่า มีป้ายบอกทางที่ชัดเจนและต่อเนื่องจากตัวเมืองไปจนถึงแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึงสะดวก ถนนอยู่ในสภาพดี จึงควรบำรุง ดูแลรักษา ให้คงสภาพดีอยู่เสมอ

กรอบการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมของผู้สูงอายุในการท่องเที่ยว และองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
6. ที่พัก (Accommodation)	มีที่พักไว้บริการนักท่องเที่ยวกระจายอยู่โดยรอบ แต่มีลักษณะเป็นที่พักประเภทรีสอร์ท ซึ่งยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ดังนั้นเจ้าของธุรกิจที่พักแรมจึงควรเพิ่มเติมสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีความเหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุ
7. กิจกรรม (Activities)	มีการทำบุญตามเทศกาลวันสำคัญ เช่น วันออกพรรษา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษาซึ่งควรอนุรักษ์ไว้ให้เป็นกิจกรรมสำคัญของต่อไป และควรเพิ่มกิจกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของวัด เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้น

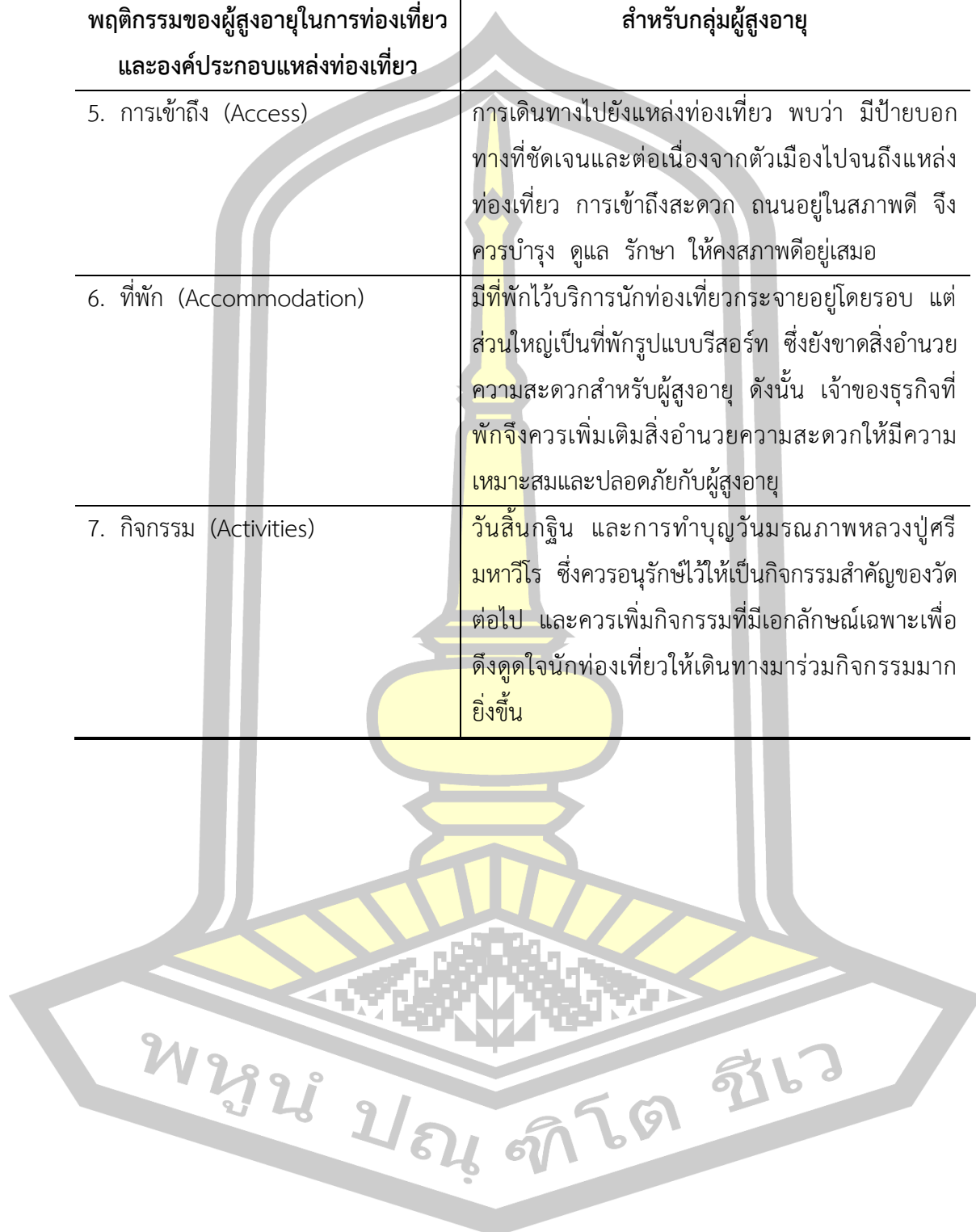

ตาราง 12 กรอบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาสำหรับวัดประชาคมวนาราม

กรอบการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมของผู้สูงอายุในการท่องเที่ยว และองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
1. ปัจจัยผลัก (Push Factors)	ผู้สูงอายุเดินทางเพื่อใช้เวลากับสมาชิกในครอบครัว เพื่อน หรือคนรัก ดังนั้นการจัดกิจกรรมต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวควรเน้นให้มีกิจกรรมที่ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวสามารถทำร่วมกันได้
2. ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors)	ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ ห้องน้ำ สำหรับผู้สูงอายุที่สะอาด เพียงพอ และมีความปลอดภัย ด้านการเข้าถึง ผู้สูงอายุเลือกเดินทางโดยพิจารณาจากความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่พักผ่อน ถึงแม้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่พักค้างคืน แต่หากต้องมีการพักค้างคืนระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวจะพิจารณาที่พักที่ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว และในด้านกิจกรรมพบว่า ผู้สูงอายุมีความสนใจในกิจกรรมการเข้าร่วมพิธีทางศาสนา ดังนั้นในการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวควรคำนึงถึงความเหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ
3. สิ่งดึงดูดใจ (Attractions)	เจดีย์หินทรายที่มีขนาดใหญ่และสวยงาม ดังนั้นจึงควรกำหนดให้มีผู้ดูแล บำรุง รักษา และซ่อมแซมโดยรอบเพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว
4. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)	มีสถานที่จอดรถไว้รองรับนักท่องเที่ยว แต่ขาดพื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ ผู้ดูแลจึงควรเพิ่มเติมพื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุให้อยู่ใกล้จุดสำคัญภายใน นอกจากนี้ยังพบว่าวัดมีรถเข็นไว้บริการ แต่บางคนอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถใช้งานได้ ดังนั้นจึงควรซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานอยู่เสมอ ภายในวัดมีทางลาดสำหรับรถเข็นตามจุดต่างๆ ซึ่งควร

กรอบการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมของผู้สูงอายุในการท่องเที่ยว และองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
	บำรุงรักษาและดูแลให้คงสภาพดีต่อไป ในด้านของ ห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า ภายในวัดไม่มีห้องน้ำ สำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ จึงควรจัดให้มีห้องน้ำ สำหรับผู้สูงอายุที่คำนึงถึงความปลอดภัยระหว่างการใช้ ห้องน้ำ เช่น ราวจับ พื้นที่ภายในห้องน้ำควรมีขนาด กว้างพอสำหรับรถเข็น ปูพื้นด้วยวัสดุที่ไม่ลื่น นอกจากนี้ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มยังมี จำนวนน้อย จึงควรเพิ่มจำนวนเพื่อให้เพียงพอต่อ จำนวนนักท่องเที่ยว และควรเพิ่มให้มีที่นั่งพักผ่อน ภายในบริเวณวัดให้เพียงพอ เนื่องจากยังมีจำนวนน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่เดินชมสิ่งต่างๆ ภายใน วัดอาจมีความเมื่อยล้ามากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป ที่ นั่งพักตามจุดต่างๆ จึงมีความสำคัญต่อผู้สูงอายุ ใน ส่วนของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่เทศบาลตำบลได้จัด เจ้าหน้าที่ไว้คอยอำนวยความสะดวก ควรจัดพื้นที่ให้ เหมาะสม เช่น ความชัดเจนของป้าย การจัดโต๊ะ เก้าอี้ไว้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และควรเพิ่มแผ่นพับ หรือข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อบริการนักท่องเที่ยว เนื่องจากภายในบริเวณวัดมีจุดสำคัญ 2 แห่งที่ ระยะทางห่างกัน หากผู้สูงอายุทราบข้อมูลหรือจุด ท่องเที่ยวล่วงหน้า จะสามารถลดความเหนื่อยล้าใน ระหว่างเดินชมได้

กรอบการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมของผู้สูงอายุในการท่องเที่ยว และองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
5. การเข้าถึง (Access)	การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว พบว่า มีป้ายบอก ทางที่ชัดเจนและต่อเนื่องจากตัวเมืองไปจนถึงแหล่ง ท่องเที่ยว การเข้าถึงสะดวก ถนนอยู่ในสภาพดี จึง ควรบำรุง ดูแล รักษา ให้คงสภาพดีอยู่เสมอ
6. ที่พัก (Accommodation)	มีที่พักไว้บริการนักท่องเที่ยวกระจายอยู่โดยรอบ แต่ ส่วนใหญ่เป็นที่พักรูปแบบรีสอร์ท ซึ่งยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับผู้สูงอายุ ดังนั้น เจ้าของธุรกิจที่ พักจึงควรเพิ่มเติมสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีความ เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุ
7. กิจกรรม (Activities)	วันสัณฐิน และการทำบุญวันมรณภาพหลวงปู่ศรี มหาวีโร ซึ่งควรอนุรักษ์ไว้ให้เป็นกิจกรรมสำคัญของวัด ต่อไป และควรเพิ่มกิจกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเพื่อ ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาร่วมกิจกรรมมาก ยิ่งขึ้น

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Research Methods) โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ด้วยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเชิงลึก (Semi-Structured In-depth Interview) ด้วยกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แล้วนำมาวิเคราะห์แบบเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งผู้วิจัยได้นำเอาแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์แจกแจง ตีความหมาย แล้วนำมาบรรยายและพรรณนาวิเคราะห์ให้ตรงกับความมุ่งหมายของการวิจัย ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอสรุปผล การศึกษาที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีปัจจัยผลัก (Push Factors) และปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ของ Hudman (1980) และทฤษฎีองค์ประกอบของการท่องเที่ยว 5A ของ Dickman (1997) โดยแบ่งเนื้อหาการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วนสำคัญ ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

พหุบัณฑิต ชีวะ

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย

- 1) เพื่อสำรวจลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ดสำหรับผู้สูงอายุ

2. สรุปผล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ดสำหรับผู้สูงอายุ สามารถสรุปผลการศึกษิตตามความมุ่งหมายของการวิจัย ได้ดังนี้

1) ลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 60-64 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา แม้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ว่างงานหรือไม่ได้ประกอบอาชีพ แต่ก็มีแหล่งรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,001 บาท และมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอื่นๆ โดยเดินทางท่องเที่ยวกับสมาชิกในครอบครัวหรือกับเครือญาติ ด้วยรถยนต์ส่วนตัว ช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวคือ วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งเลือกเดินทางตามโอกาสที่สะดวกด้วยการเดินทางแบบไปเช้า เย็นกลับ (หรือ 1 วัน) โดยไม่ใช้บริการที่พักระหว่างเดินทางท่องเที่ยว มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากบุคคลในครอบครัว ญาติ หรือเพื่อน และนิยมท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่มีชื่อเสียงของจังหวัด

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ปัจจัยผลัก (Push Factors) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุ คือ ต้องการใช้เวลากับสมาชิกในครอบครัว/เพื่อน/คนรัก ส่วนปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) พบว่า ชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว คือ สิ่งดึงดูดใจให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม เช่น มีห้องสุขาที่สะอาด เพียงพอ ปลอดภัย และมีห้องสุขาสำหรับบริการผู้สูงอายุและคนพิการ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีบริการที่พักร่วมกับแหล่งท่องเที่ยว ส่วนในด้านกิจกรรมนั้นผู้สูงอายุเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ทำบุญไหว้พระ ขอมพร

3) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เพื่อให้ได้กรอบแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จังหวัดร้อยเอ็ด มีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและมีประเพณีที่สำคัญ เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควบคู่กับการท่องเที่ยววิถีพุทธ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับกลุ่มจังหวัดใกล้เคียง มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สวยงามขึ้นชื่อและเป็นที่ยอมรับ หากแต่ยังขาดสิ่งดึงดูดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายของนักท่องเที่ยวได้ ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงของจังหวัดร้อยเอ็ดหลายแห่ง มีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับนักท่องเที่ยวพอสมควร แต่ในบางส่วนที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุง คือ ห้องสุขาที่สะอาดและสามารถรองรับกลุ่มผู้สูงอายุและผู้พิการได้ รวมไปถึงการจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่ยังพบว่าแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งไม่มีจุดบริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและช่วยเหลือนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ในช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ยังพบปัญหาความไม่เพียงพอของที่จอดรถและห้องน้ำไม่สะอาด ในด้านการเข้าถึง (Access) จังหวัดร้อยเอ็ดมีการคมนาคมทั้งทางบกและทางอากาศที่สะดวก โดยเฉพาะการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว มีสนามบินไว้รองรับนักท่องเที่ยว ถนนหลายสายได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้มีความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว มีป้ายบอกทางชัดเจน แต่ในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง ป้ายบอกทางมีน้อยและขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งอยู่กระจ่ายและมีระยะทางค่อนข้างไกล ในด้านที่พัก (Accommodation) พบว่า มีกระจายอยู่ตามแหล่งท่องเที่ยวเกือบทุกพื้นที่ และมีหลายราคาให้เลือกใช้บริการ แต่ห้องพักรับขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ และในด้านกิจกรรม (Activities) มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวพุทธศาสนาอยู่เป็นประจำตามเทศกาลและวันสำคัญต่างๆ โดยส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเดียวกันกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอื่นๆ ซึ่งไม่มีความโดดเด่น หรือเป็นกิจกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถทำกิจกรรมนั้นได้ในจังหวัดร้อยเอ็ดเพียงแห่งเดียวเท่านั้น

จากการศึกษาปัจจัยด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวข้างต้นสามารถนำมาวิเคราะห์ความพร้อมของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เป็น 2 ประเด็น คือ

1) ความพร้อมของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด คือ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สวยงามและมีชื่อเสียงระดับประเทศ รวมทั้งประเพณีสำคัญที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควบคู่กับการท่องเที่ยววิถีพุทธ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับกลุ่มจังหวัด ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวกไว้วางรับนักท่องเที่ยว มีการคมนาคมทางบกและทางอากาศมีความสะดวกสบาย มีบริการด้านที่พักกระจายอยู่ตามแหล่งท่องเที่ยว และการมีจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง

2) ข้อจำกัดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด คือ แหล่งท่องเที่ยวยังขาดสิ่งดึงดูดใจที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ พุทธสถานหรือวัดหลายแห่งไม่มีเกจิอาจารย์หรือพระภิกษุชื่อดังที่ได้รับความเชื่อถือและศรัทธา การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวยังไม่สามารถรองรับกลุ่มผู้สูงอายุได้ และหลายแห่งไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ในช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากพบว่าที่จอดรถไม่เพียงพอและห้องน้ำไม่สะอาด รวมไปถึงการจัดการด้านป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีน้อยและไม่ต่อเนื่อง ในด้านห้องพักของที่พักรวมยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ และในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวพบว่า ยังขาดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่น่าสนใจและมีเอกลักษณ์เฉพาะ

การศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งปัจจัยด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามองค์ประกอบ การท่องเที่ยวและความพร้อมของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถนำเสนอแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ดังนี้

1) ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาด้วยการสร้างเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งให้แตกต่างกัน มีความเป็นตัวตน และสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งเพื่อดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวภายในจังหวัด

2) ควรจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีพร้อมและปลอดภัยสำหรับบริการกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น ห้องน้ำ รถเข็นไว้บริการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่นั่งพักผ่อน และพื้นที่จอดรถ โดยเฉพาะในช่วงเทศกาล

3) ภาครัฐและเอกชนควรให้ความร่วมมือในการพัฒนาสภาพถนนให้สะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และความสะดวกในการเดินชมสถานที่ท่องเที่ยวภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุ และเพิ่มจำนวนป้ายบอกทางในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความต่อเนื่อง

4) ภาคเอกชนหรือเจ้าของธุรกิจที่พักควรปรับปรุงและพัฒนาที่พักให้เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุ รวมไปถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่ออกแบบสำหรับผู้สูงอายุ เช่น แสงสว่างที่เพียงพอบริเวณบันไดหรือทางเข้า หรือราวจับในห้องน้ำ เป็นต้น

5) ควรมีการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้มีลักษณะพิเศษ แปลกใหม่ สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด และสามารถเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนากับจังหวัดใกล้เคียงให้มีความหลากหลายและดึงดูดใจ

3. อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีประเด็นอภิปราย เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้

1) ลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวหรือญาติสนิท สอดคล้องกับ พงศ์เสวก อเนกจำนงค์พร (2558) ที่พบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวของประชากรรุ่นเบบี้บูมในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เดินทางแบบกลุ่มหรือหมู่คณะ โดยมีครอบครัวหรือญาติร่วมเดินทาง ซึ่งส่วนใหญ่ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะในการเดินทาง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านสุขภาพที่เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ Nimrod (2008) ที่พบว่า ข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคในการเดินทางของผู้สูงอายุ คือ มีสุขภาพที่ไม่สมบูรณ์แข็งแรง นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุเดินทางท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ โดยเลือกเดินทางตามช่วงเวลาที่เหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวกับบุคคลในครอบครัวหรือญาติ ดังนั้นการเดินทางในแต่ละครั้งต้องคำนึงถึงสมาชิกคนอื่นๆ ที่มีวันหยุดหรือเวลาว่างที่ตรงกัน ซึ่งอาจเป็นวันที่คนในครอบครัวหรือบุตรหลานว่างจากช่วงการทำงานหรือการเรียน ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ว่างงานหรือไม่ได้ประกอบอาชีพ จึงสามารถเลือกช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวได้ตามโอกาส ตามช่วงเวลาที่ต้องการ และเวลาที่เอื้ออำนวย สอดคล้องกับ กุลวดี แก้วกล้า (2550) ที่พบว่า กลุ่มเกษียณอายุเดินทางท่องเที่ยวในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ ไม่มีช่วงเวลาที่แน่นอนในการเดินทางท่องเที่ยว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโอกาสที่สะดวกและเอื้ออำนวย และจากการศึกษาระยะเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุเดินทางท่องเที่ยวแบบไปเช้า เย็นกลับ หรือ 1 วัน ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทางมาจากจังหวัดใกล้เคียงที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญ เช่น พระธาตุนาดูนที่จังหวัดมหาสารคาม พระธาตุพนมที่จังหวัดนครพนม ดังนั้น จังหวัดร้อยเอ็ดจึงเป็นจุดแวะเที่ยวระหว่างเดินทาง จึงใช้เวลาเดินทางท่องเที่ยวเพียง 1 วัน โดยไม่พักค้างคืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ หนึ่งฤทัยรัตน์ กระจำงพัฒน์ วงษ์ และอรอนงค์ พัชรตันอรุณกร (2561) ที่พบว่า การเดินทางของผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ ซึ่งใช้เวลาในการท่องเที่ยวไม่นานมากและแหล่งท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางไปส่วนมากมักจะเป็นโบราณสถาน ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ วัด และศาสนสถาน

ในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลจากบุคคลในครอบครัว ญาติ หรือเพื่อน เนื่องจากผู้สูงอายุเดินทางท่องเที่ยวกับบุคคลในครอบครัว

ญาติหรือเพื่อน ดังนั้น ข้อมูลการท่องเที่ยวจึงมาจากคนในครอบครัว สอดคล้องกับ กรวรรณ สังขกร และคณะ (2558) ที่พบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวกับคนในครอบครัว เช่น ลูก หลาน ญาติพี่น้อง รวมถึงคนในครอบครัวเป็นผู้วางแผนการเดินทาง เช่นเดียวกับ จันทรจิตร เรียรศิริ (2555) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยจะมีบุคคลในครอบครัวเป็นผู้วางแผนการเดินทาง โดยแหล่งข้อมูลส่วนมากมาจากการสอบถามญาติ คนรู้จักหรือเพื่อนเป็นหลัก

จากการศึกษายังพบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ดที่ผู้สูงอายุเดินทางมาเยี่ยมชม ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบของเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดร้อยเอ็ด สอดคล้องกับข้อมูลจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด (2561) ที่กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดร้อยเอ็ดคือ มหาเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งเป็นมหาเจดีย์ขนาดใหญ่ที่วิจิตรพิสดาร ใช้ศิลปกรรมร่วมสมัยระหว่างภาคกลางและภาคอีสานเป็นการผสมกันระหว่างพระปฐมเจดีย์และพระธาตุนม มีบันไดเวียน 119 ชั้น เป็นห้องโถงรูปประฆัง 8 เหลี่ยมที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และสอดคล้องกับ วาริษฐ์ มัชฌิมบุรุษ (2554) ที่พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเน้นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นสิ่งดึงดูดใจต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา พบว่า ปัจจัยผลัก (Push Factors) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว คือ การใช้เวลากับสมาชิกในครอบครัว สอดคล้องกับ ชลวิทย์ เจียรจิตต์ (2562) ที่พบว่า เหตุผลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ต้องการพักผ่อนกับครอบครัว ส่วนปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว พบว่า ชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาริษฐ์ มัชฌิมบุรุษ (2554) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเน้นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นสิ่งดึงดูดใจในการเดินทางท่องเที่ยว ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับความสะอาด เพียงพอ ปลอดภัยของห้องสุขา และมีห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ สอดคล้องกับ มุณีล บุญประเสริฐ (2557) ที่พบว่า ผู้สูงอายุเป็นช่วงวัยที่อวัยวะต่างๆ ของร่างกายเริ่มทำงานเสื่อมถอยลงได้ง่าย จึงต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่าวัยอื่นๆ เช่น เก้าอี้นั่งพักผ่อน ห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น ด้านการเข้าถึง พบว่า ผู้สูงอายุพิจารณาเรื่องที่ตั้งและการเดินทางที่สะดวก สอดคล้องกับ ชিতวร ประดิษฐ์รอด (2557) ที่กล่าวว่า การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจะดึงดูดความสนใจได้มากขึ้นหากมีความสะดวก สำหรับด้านที่พัก ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เลือกที่พักที่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับ เบญจพร เชื้อผึ้ง และคณะ (2561) ที่พบว่าปัจจัยในการเลือกที่พักในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ ใกล้แหล่งท่องเที่ยว ใกล้เมือง และแหล่งชุมชน โดยส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะเลือกที่พักในละแวกสถานที่ท่องเที่ยว และด้านกิจกรรม พบว่า นักท่องเที่ยวเข้าร่วม

กิจกรรมที่เป็นพิธีกรรม ทำบุญ ไหว้พระขอพร สอดคล้องกับ วรากรณ์ พูลสวัสดิ์ (2557) ที่พบว่า ความใกล้ชิดกับพุทธศาสนาในอดีตทำให้ผู้สูงอายุชอบเข้าวัดทำบุญทำทาน

3) จากการศึกษาความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า มีจุดเด่นในด้านความสวยงามและชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดเตรียม สิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับนักท่องเที่ยว การคมนาคมมีความสะดวกทั้งทางบกและทางอากาศ มีที่พักกระจายตามแหล่งท่องเที่ยวไว้บริการนักท่องเที่ยว และมีการส่งเสริมให้มีกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอยู่เป็นประจำ แต่ในขณะเดียวกันก็มีจุดด้อยคือ แหล่งท่องเที่ยวและ กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนายังขาดเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมาย รวมไปถึงการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับผู้สูงอายุยังไม่มีความพร้อม เช่น ห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ จักรกฤษณ์ แสนพรหม (2556) ที่พบว่ามาตรการการจัดการด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้กับผู้สูงอายุในแหล่งท่องเที่ยวยังมีไม่มากนัก ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าว สามารถเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อรองรับกลุ่มผู้สูงอายุ ได้ดังนี้

(1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ ควรส่งเสริมและพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น มีความเป็นตัวตนเพื่อสร้างสิ่งดึงดูด และผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายหรือจุดหมายในการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวแห่งนั้นโดยเฉพาะ สอดคล้องกับ Cooper and Boniface (1998) ที่กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่สำคัญที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว หรือมีเสน่ห์เฉพาะตัว

(2) ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อมต่อการให้บริการผู้สูงอายุ โดยเฉพาะห้องน้ำที่สามารถรองรับผู้สูงอายุและผู้พิการได้ มีสถานที่จอดรถที่เพียงพอ จัดเตรียมรถเข็นไว้บริการ รวมทั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว นั้นๆ สอดคล้องกับวิจัยของ พระมหาสุริยา มะสันเทียะ (2558) ที่พบว่า สิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพทางการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวจะนำมาพิจารณาเพื่อประกอบการตัดสินใจในการซื้อผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ซึ่งหน่วยงานภาครัฐควรมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไว้บริการในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขา ลานจอดรถ ป้ายบอกเส้นทาง และการปรับสภาพพื้นผิวจราจรในเส้นทางเข้าแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

(3) ภาครัฐและเอกชนควรให้ความร่วมมือในการพัฒนาสภาพถนนให้สะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และความสะดวกในการเดินชมสถานที่ภายในแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ รวมทั้งจัดให้มีป้ายบอกทางเป็นระยะๆ จากในตัวเมืองไปจนถึงแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้อง

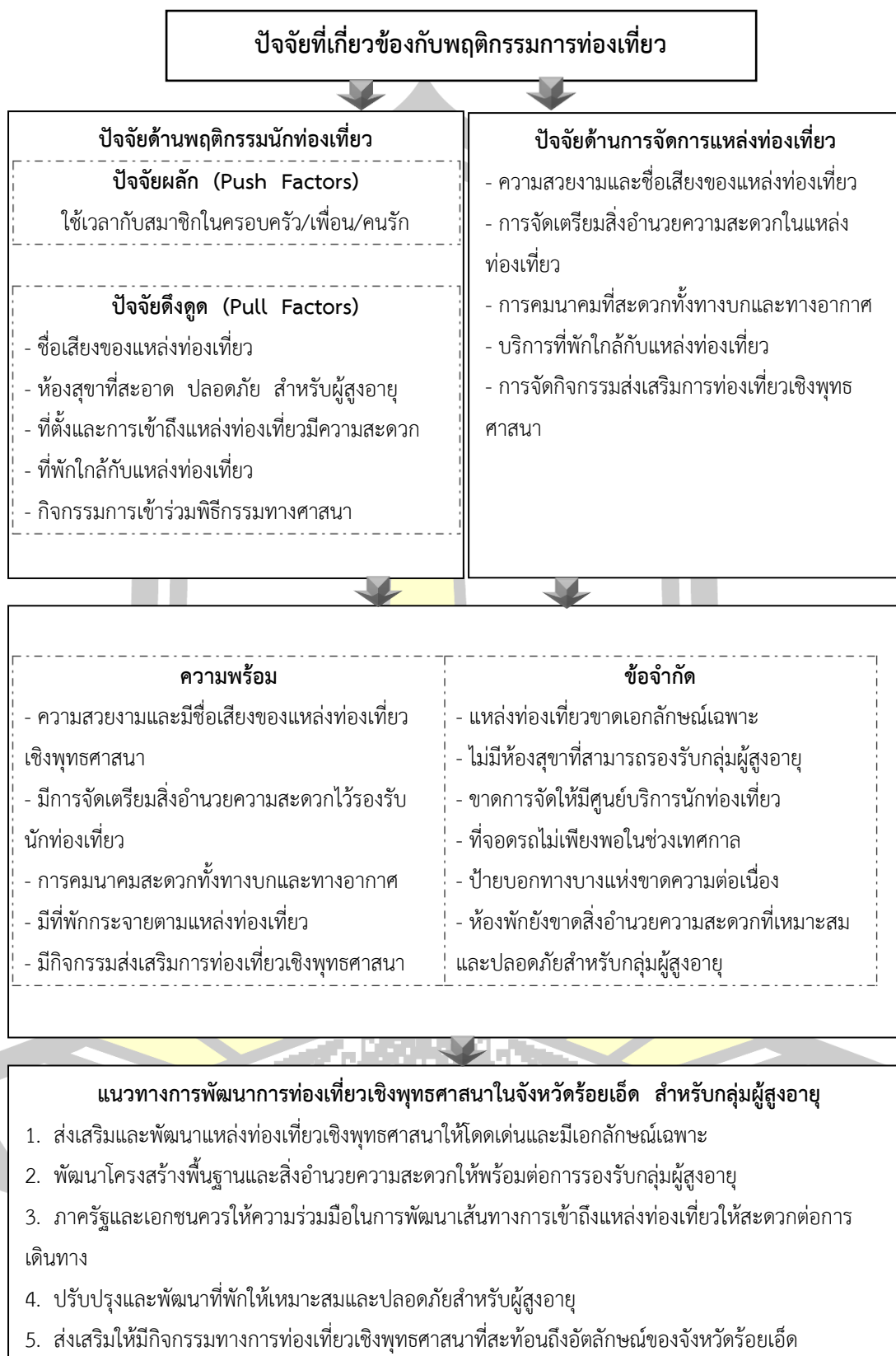
กับ Hooper (2014) ที่กล่าวว่า ควรพัฒนาเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้มีสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน

(4) เอกชนที่เป็นเจ้าของธุรกิจที่พักรับปรุงและพัฒนาที่พักที่เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุ รวมไปถึงในห้องพักรวมมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ออกแบบสำหรับผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ Ananth, et. al. (1992) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จากโรงแรมมากกว่านักท่องเที่ยวที่มีช่วงอายุต่ำกว่า เช่น รวบรวมในห้องพัก ขนาดตัวอักษรที่ใหญ่กว่าปกติในเอกสารแสดงข้อมูลหรือป้ายต่างๆ

(5) ภาครัฐและเอกชนควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีลักษณะพิเศษและแปลกใหม่ สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด และสามารถเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนากับจังหวัดอื่นๆ ให้มีความหลากหลายและดึงดูดใจ มุ่งเน้นการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้เป็นจุดหมายในการเดินทางท่องเที่ยว สอดคล้องกับ พระมหาเสรีชน นริสสุโร (พันธ์ประโคน), สายชล ปัญญชิต และภูเบศ วณิชชานนท์ (2556) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางท่องเที่ยว และหากกิจกรรมใดมีชื่อเสียงหรือเป็นที่นิยม จำนวนนักท่องเที่ยวก็จะเพิ่มมากขึ้น

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงปริมาณและการศึกษาเชิงคุณภาพ สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับผู้สูงอายุ ดังภาพประกอบ 39

ภาพประกอบ 39 สรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ดและหอการค้าจังหวัดร้อยเอ็ด ควรให้ความร่วมมือด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้สามารถรองรับผู้สูงอายุในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัย เช่น ห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ ที่มีขนาดกว้างและมีราวจับ รถเข็นบริการผู้สูงอายุ พื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุ พื้นที่ทางลาด ที่นั่งพักระหว่างเดินทางท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

2) วัด เทศบาลตำบล สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา โดยจัดให้มีบุคลากรที่สามารถให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและมีความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุ เช่น การปฐมพยาบาลหรือให้คำแนะนำในการระมัดระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้

3) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด ควรร่วมมือพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องทั้งในฤดูกาลและนอกฤดูกาลท่องเที่ยว และกิจกรรมควรสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ

4) ผลการศึกษาสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องพัก พบว่า ยังไม่มีความพร้อมเพื่อรองรับผู้สูงอายุ ดังนั้น เจ้าของธุรกิจที่พักแรมจำเป็นต้องปรับปรุง และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในโรงแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ เช่น ป้ายแสดงข้อมูลต่างๆ ภายในที่พัก แสงไฟที่ส่องสว่าง พื้นที่ทางลาดระหว่างที่จอดรถและตัวอาคาร ราวจับในห้องน้ำ เป็นต้น

5) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้สามารถรองรับกลุ่มผู้สูงอายุได้ ควรเน้นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทุกด้าน

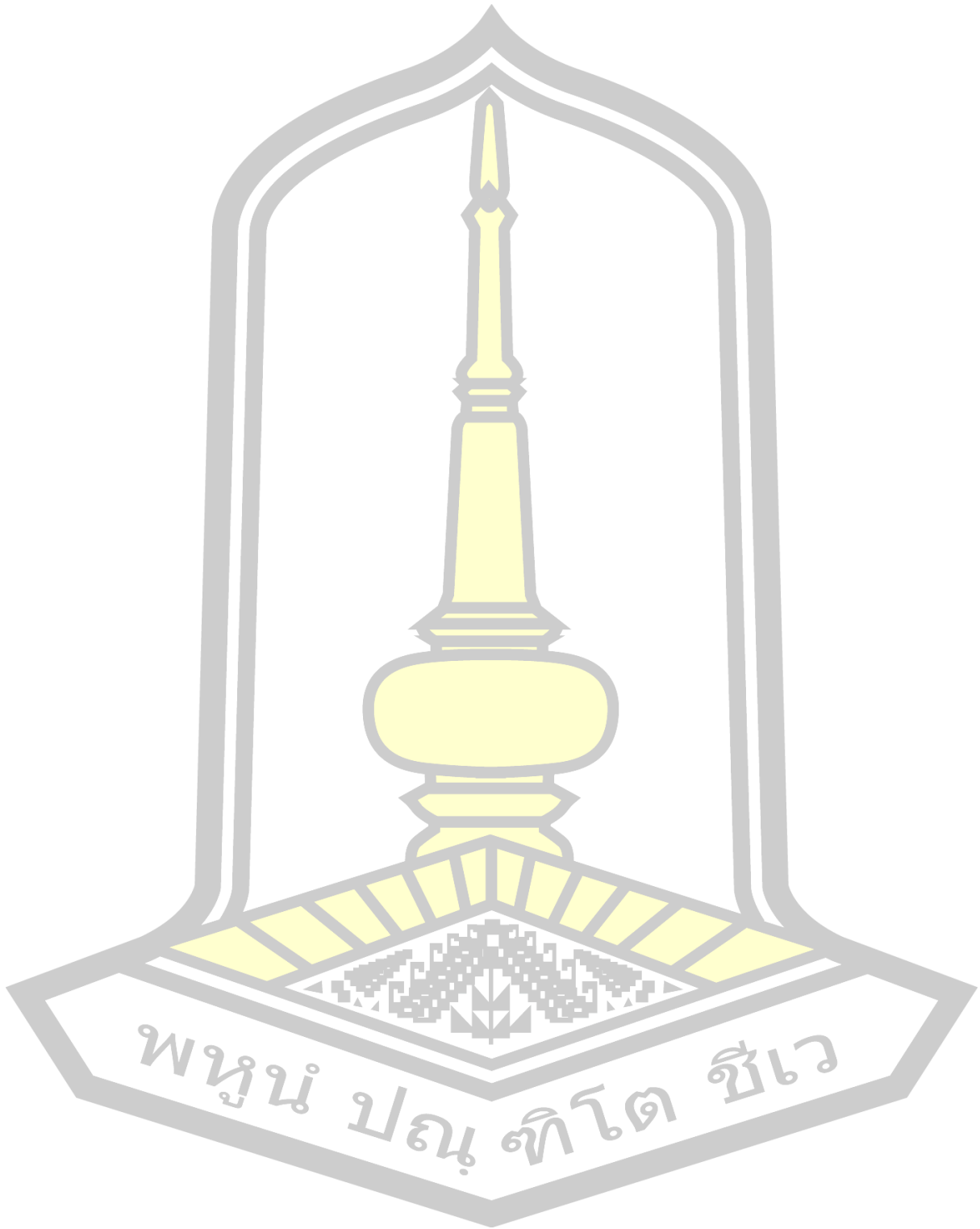
พูน ปรน พิโต ชิว

4.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

- 1) จากผลการศึกษาลักษณะพฤติกรรมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เดินทางแบบไปเช้า เย็นกลับ ดังนั้น ควรศึกษาการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวแบบ One Day Trip
- 2) จังหวัดร้อยเอ็ดมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ แต่กลับพบว่า ยังไม่สามารถทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจุดหมายปลายทางได้ การศึกษารั้งต่อไปจึงควรศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้ได้แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัด
- 3) นอกจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุแล้ว ควรศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2557). *แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557*. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- กรรณิกา คำดี. (2558). วัดและศาสนสถานในมิติของการท่องเที่ยว. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 4(2), 176-191.
- กรรวรรณ สังขกร และคณะ. (2554). *แผนงานวิจัย การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน แบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ (รายงานการวิจัย)*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กรรวรรณ สังขกร และคณะ. (2558). *แผนงานวิจัย การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ในภาคเหนือตอนบน ที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ (รายงานการวิจัย)*. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กรรวรรณ สังขกร และคณะ. (2562). *การพัฒนาบริการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในพื้นที่อารยธรรมล้านนา (รายงานการวิจัย)*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กวิณ วงศ์ลีดี. (2554). *การศึกษาพฤติกรรมการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวต่างชาติ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2549). *ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กุลวดี แก้วกล้า. (2550). *พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ (วิทยานิพนธ์)*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เกศรา สุขเพชร และวรัชต์ มัชฌิมบุรุษ. (2555). *การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ กรณีศึกษาพื้นที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะและชุมชนรอบจังหวัดลำปาง (รายงานการวิจัย)*. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- จักรกฤษณ์ แสนพรหม. (2556). *ความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่ กรณีศึกษา สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นพระธาตุบวรารของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม (วิทยานิพนธ์)*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- จันทร์จิตร เอียรศิริ. (2555). *แผนงานวิจัยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนแบบ slow tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ (รายงานการวิจัย)*. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิราวดี รัตน์ไพฑูรย์ชัย. (2557). *ตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ: โอกาสใหม่ไทย เติบโตรับ AEC*. สืบค้นจาก [http:// www.itd.or.th/th/ตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ](http://www.itd.or.th/th/ตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ), เข้าถึงเมื่อ 25 มกราคม 2561.

- จุฑาภรณ์ หินชุย. (2557). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด. ใน *การประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4*, 11-13 มิถุนายน 2557, ขอนแก่น. หน้า 344-349.
- จุฑาภรณ์ หินชุย และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2557). *แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด (วิทยานิพนธ์)*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เจนจิรา บรรจงนิก. (2555). *แรงจูงใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวจังหวัดน่าน (วิทยานิพนธ์)*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ฉลอง พันธุ์จันทร์. (2561). การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารจุฬาริชาการ*, 5(ฉบับพิเศษ), 111-130.
- ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2550). *การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชฎิล มาตรา. (2559). *แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของพระบรมธาตุนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม (วิทยานิพนธ์)*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชนินทร์ เก่งกล้า และธิดิ มีปลื้ม. (2555). *พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยวในเขตจังหวัดเพชรบุรี (จุลนิพนธ์)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชมพูนุช พรหมภักดี. (2556). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. ใน *บทความวิชาการ* (หน้า 1-10). กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- ชลวิทย์ เจียรจิตต์. (2562). การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(1), 193-203.
- ชิตวร ประดิษฐ์รอด. (2557). *ปัจจัยองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว และปัจจัยแรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกท่องเที่ยวปริมาณของคณวิทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์)*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ณัฐพงษ์ ถือดำ และสมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์. (2550). *ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานศาสนสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (รายงานการวิจัย)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ. (2562). *สัมภาษณ์*. ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ: ผู้สูงอายุ.
- ตัวแทนจากเจดีย์มหาเมฆคลบัว. (2562). *สัมภาษณ์*. ตัวแทนจากเจดีย์มหาเมฆคลบัว: เจดีย์มหาเมฆคลบัว.
- ตัวแทนจากวัดบูรพาภิราม. (2562). *สัมภาษณ์*. ตัวแทนจากวัดบูรพาภิราม: วัดบูรพาภิราม.

ตัวแทนจากวัดประชาคมวนาราม. (2562). *สัมภาษณ์*. ตัวแทนจากวัดประชาคมวนาราม: วัดประชาคมวนาราม.

ตัวแทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด. (2562). *สัมภาษณ์*. ตัวแทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด: สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด.

ตัวแทนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด. (2562). *สัมภาษณ์*. ตัวแทนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด: สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด.

ตัวแทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด. (2562). *สัมภาษณ์*. ตัวแทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด.

ตัวแทนวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม. (2562). *สัมภาษณ์*. ตัวแทนวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม: วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม.

ธนาคารไทยพาณิชย์. (2560). 3 กระแสแรงแห่งยุค ปรับลู่ธุรกิจท่องเที่ยว. สืบค้นจาก https://www.scbeic.com/th/detail/file/product/3369/eol70mpcp/EIC_Insight_Tourism_2017_TH.pdf, เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2561.

นรพล เกตุทัต. (2557). *แรงจูงใจการท่องเที่ยวและการแบ่งกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวชาวยุโรป ที่เดินทางมาท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์)*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

นฤตม อ็อกชู และรวิวรรณ โปรรุ่งโรจน์. (2563). ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวไทยที่ได้รับจากการเดินทางไปท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศนอร์ดิกกับบริษัทนำเที่ยว. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 10(1), 21-30.

นิตา ชัชกุล. (2554). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรลุ ศิริพานิชย์. (2550). *คู่มือผู้สูงอายุ: ฉบับเตรียมตัวก่อนสูงอายุ (เตรียมตัวก่อนเกษียณการงาน)*. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เบญจพร เชื้อผึ้ง และคณะ. (2561). แนวทางการจัดการบริการของโรงแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยที่มาพักแรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารสารสนเทศ*, 17(2), 71-84.

ปฐมวงค์ สีหาเสนา. (2557). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลค่ายเนินวง ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี (วิทยานิพนธ์)*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ปรารธนา ศิริเบ็ญรัตน์. (2553). รูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม (วิทยานิพนธ์). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบูรพาภิราม. (2562). สัมภาษณ์. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบูรพาภิราม: วัดบูรพาภิราม.
- พงศ์เสวก อเนกจำนงค์พร. (2558). พฤติกรรมการท่องเที่ยวของประชากรรุ่นเบบี้บูมในกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พรชุลี นิลวิเศษ. (2550). จิตสังคมผู้สูงอายุ. สืบค้นจาก http://www.stou.ac.th/Stock/elder/main1_10.html, เข้าถึงเมื่อ 25 มกราคม 2561.
- พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์. (2559). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประชาคมอาเซียน จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 10(21), 36-43.
- พระครูวิมลศิลปกิจ (เรื่องฤทธิ์ ธนปญโญ), ฤทธิชัย แกมมณาค และนเรศร์ บุญเลิศ. (2555). การศึกษารูปแบบและสภาพแหล่งเรียนรู้ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสันติธรรมมาภิรัต (บุญชัย สนตติโก). (2557). ศาสนสถานแหล่งท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 8(1), 89-95.
- พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมือง. (2553). การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอก ในเกาะรัตนโกสินทร์ (สารนิพนธ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ้น). (2552). รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร (รายงานการวิจัย). สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวไทยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ้น) และคณะ. (2556). การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุริยา มะสันเทียะ. (2558). กลยุทธ์การเพิ่มคุณค่าการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของพระอารามหลวงในเกาะรัตนโกสินทร์ (ดุชนิพนธ์). มหาวิทยาลัยสยาม.
- พระมหาเสรีชน นริสสร (พันธ์ประโคน), สายชล ปัญญชิต และภูเบศ วัฒนชานนท์. (2556). การจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์อาทิตย์ อินทปญโญ, พระเทพปริยัติเมธี และอมลวรรณ อบสิน. (2563). แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในตำบลล้อมแรด อำเภอดำรงวิทยาราม จังหวัดลำปาง. วารสารวิจัยวิชาการ, 3(1), 45-56.

- พลอยระพี ชลวณิช. (2555). แรงจูงใจที่มีผลต่อการท่องเที่ยวภายในประเทศของผู้สูงอายุใน กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรสุภา ลีลานภาพรรณ. (2551). การท่องเที่ยวเชิงพุทธ: กรณีศึกษาแหล่งวัฒนธรรมใน กรุงเทพมหานคร (สารนิพนธ์). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ภัทรา ศิริमानนท์. (2551). การศึกษาความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและสัมพันธภาพกับผู้ร่วมวัยของผู้สูงอายุ (สารนิพนธ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มานิช พรหมปัญญา. (2556). แนวทางการเตรียมความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของจังหวัด อุบลราชธานีเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. วารสารการบริการและการท่องเที่ยว, 8(2), 36-46.
- มุนิล บุญประเสริฐ. (2557). การวิเคราะห์คุณลักษณะองค์ประกอบร่วมของความพึงพอใจใน พฤติกรรมการท่องเที่ยวในเขตพุทธาวาสของผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม (วิทยานิพนธ์). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มผ.มส). (2561). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ประจำปี 2560. สืบค้นจาก <http://thaitgri.org/?p=38427>, เข้าถึงเมื่อ 27 มกราคม 2561.
- รศรินทร์ เกรย์ และคณะ. (2556). มโนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุ: มุมมองเชิงจิตวิทยาสังคม และ สุขภาพ. นครปฐม: บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด.
- วรภรณ์ พูลสวัสดิ์. (2557). การดูแลผู้สูงอายุวิถีพุทธ. สืบค้นจาก <http://gotokmow.org/posts/566127>, เข้าถึงเมื่อ 27 มกราคม 2561.
- วัชรเวศิน จิระวรชยาภูกุล. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเดินทางท่องเที่ยว. สืบค้นจาก <http://tourismindustrydpu004kench.blogspot.com/2010/08/mylechre-3.html>, เข้าถึงเมื่อ 27 มกราคม 2561.
- วาริษฐ์ มัชฌิมบุรุษ. (2552). รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น ที่ ฟ้าไร่กระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่ (ดุษฎีนิพนธ์). มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วาริษฐ์ มัชฌิมบุรุษ. (2554). แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ กรณีศึกษาพื้นที่รอบการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ จังหวัดลำปาง. ใน การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี 2554; “การพัฒนาอนาคตชนบทไทย: ฐานรากที่มั่นคง เพื่อ การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน”, 27-29 มกราคม 2554. หน้า 189-193.
- วิดิเนียร์ มายอร์. (2555). การศึกษาแรงจูงใจในการท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่เดินทางมาท่องเที่ยวบ่อน้ำร้อนรักษะวารินและบ่อน้ำร้อนพรรั้ง จังหวัดระนอง (วิทยานิพนธ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

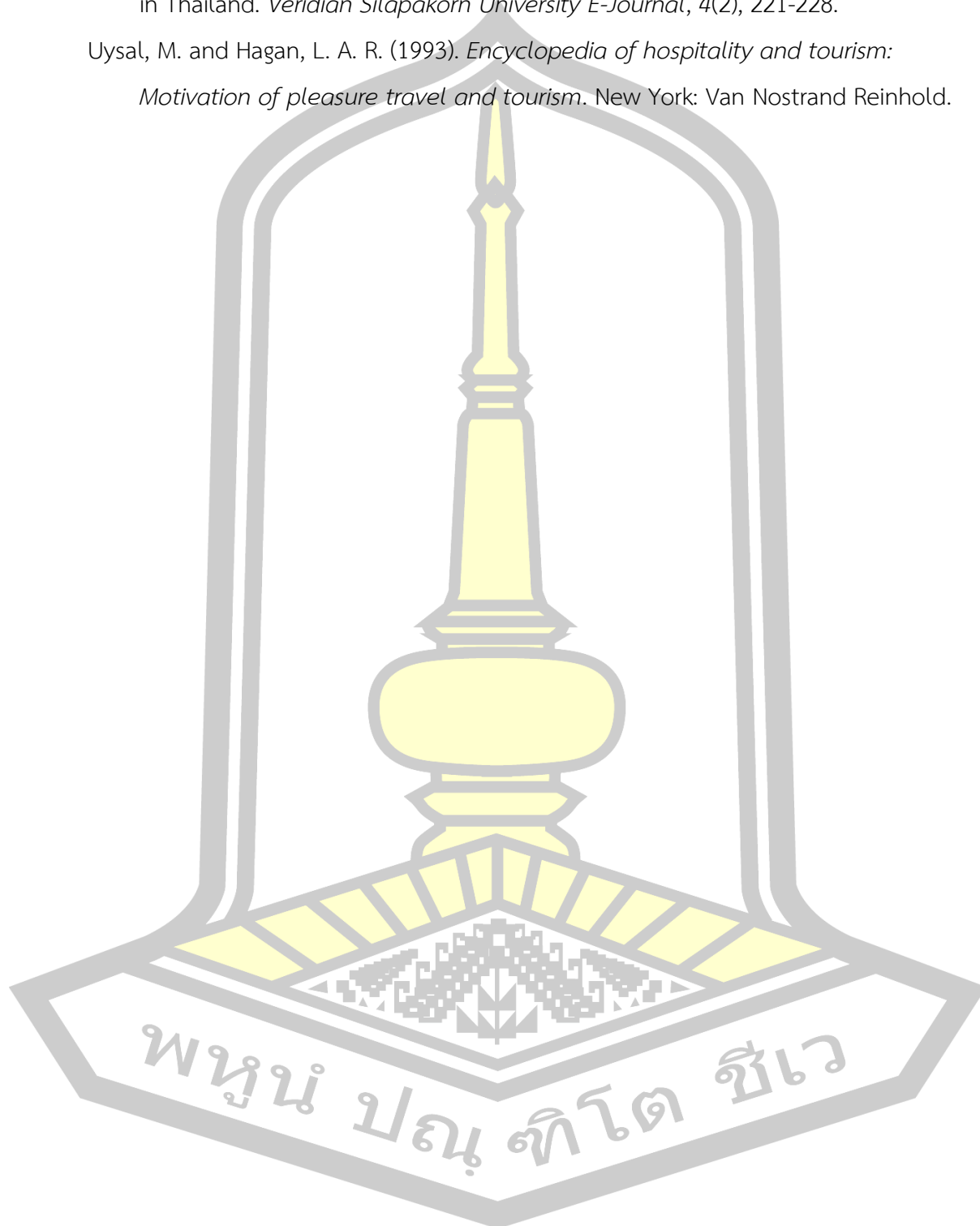
- วีรพงศ์ ชูวงษ์वाल. (2560). *พฤติกรรมและแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการท่องเที่ยวและเลือกที่พักของกลุ่มผู้ใช้รถจักรยานยนต์บิ๊กไบค์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (วิทยานิพนธ์)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศรินทร์ทิพย์ คาวานเบะ. (2555). *แรงจูงใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทย กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดน่าน (การค้นคว้าอิสระ)*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ศุภลักษณ์ อัครางกูร. (2555). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว*. ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา.
- สวรรณรัตน์ ตันติอุโฆษกุล อัครวงค์ และคณะ. (2562). การท่องเที่ยวเพื่อ (คุณภาพ) ชีวิต. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 12(2), 216-227.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด. (2561). สถานที่ท่องเที่ยวแนะนำ. สืบค้นจาก http://roiet.mots.go.th/more_news.php?cid=7, เข้าถึงเมื่อ 2 มีนาคม 2561.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). สรุปขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของไทย ปี พ.ศ. 2562. สืบค้นจาก <https://www.mots.go.th/News-link.php?nid=12010>, เข้าถึงเมื่อ 22 มกราคม 2561.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2546). ความหมายของการท่องเที่ยว. สืบค้นจาก <https://tourismatbuu.wordpress.com>, เข้าถึงเมื่อ วันที่ 23 มกราคม 2561.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด. (2561). แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว. สืบค้นจาก https://www.m-culture.go.th/roiet/more_news.php?cid=16, เข้าถึงเมื่อ วันที่ 22 มกราคม 2561.
- สำนักงานสถิติจังหวัดร้อยเอ็ด. (2562). รายงานสถิติจังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2562. สืบค้นจาก http://roiet.old.nso.go.th/nso/project/search/result_by_department.jsp, เข้าถึงเมื่อ 22 มกราคม 2561.
- สุชาดา สุขบำรุงศิลป์. (2553). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนวิศวกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี (งานนิพนธ์)*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุดาทิพย์ นันทโชค. (2555). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในเขตจังหวัดสิงห์บุรีของนักท่องเที่ยวสูงอายุ. ใน *ประชุมเชิงวิชาการ SWUMBA Research Conference*, 17 กรกฎาคม 2555, กรุงเทพมหานคร.
- สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2555). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ 1) (รายงานการวิจัย)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุรีย์ บุญญานพวงศ์ และกรวรรณ สังขกร. (2555). การจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุในภาคเหนือตอนบน. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ มข*, 5(1), 85-100.

- แสงเดือน รัตธร. (2555). ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวชาวจีนในการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย. *วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย*, 3(2).
- โสภณ สุขสำอางค์. (2554). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม กรณีศึกษา: ตลาดน้ำวัดกลางคูเวียง ตำบลลัมปทวน อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม (วิทยานิพนธ์)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- หนึ่งฤทัยรัตน์ กระจ่างพัฒน์วงศ์ และอรอนงค์ พัวรัตน์อรุณกร. (2561). พฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาในเขตเทศบาลนครขอนแก่น. *วารสารบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 2(2).
- อรุณกมล สุขอเนก. (2554). *การให้ความหมายและรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในการเดินทางทำบุญร่วมกันของผู้สูงอายุ (วิทยานิพนธ์)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อารีย์ นัยพินิจ ฐิรัชญา มณีเนตร ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และภัทรพงษ์ เกริกสกุล. (2556). การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 5(1), 31-40.
- Ananth, M., DeMicco F. J., Moreo P. J. and Howey, R. M. (1992). Marketplace lodging needs of mature travelers. *The Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 33(4), 12-24.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination in the future. *Tourism Management*, 21(1), 97-116.
- Collier, A. and Harraway, S. (1997). *Principle of Tourism*. Auckland: Longman.
- Cooper, C. and Boniface, B. G. (1998). *Geography of travel and tourism*. UK: Butterworth Heinemann.
- Dallen J. Timothy and Daniel H. Olsen. (2006). *Tourism, Religion & Spiritual Journeys*. Oxon: Routledge.
- Delphine Le Serre and Corinne Chevalier. (2012). Marketing Travel Services to Senior Consumers. *Journal of Consumer Marketing*, 29(4), 262-270.
- Dickman, S. (1997). *Tourism: An Introductory Text*. Holder Education, Rydalmere, New South Wales.
- Dudovskiy, J. (2018). Apple Value Chain Analysis. [Online]. Available from: <https://research-methodology.net/apple-value-chain-analysis/> [Accessed 23 January 2018].

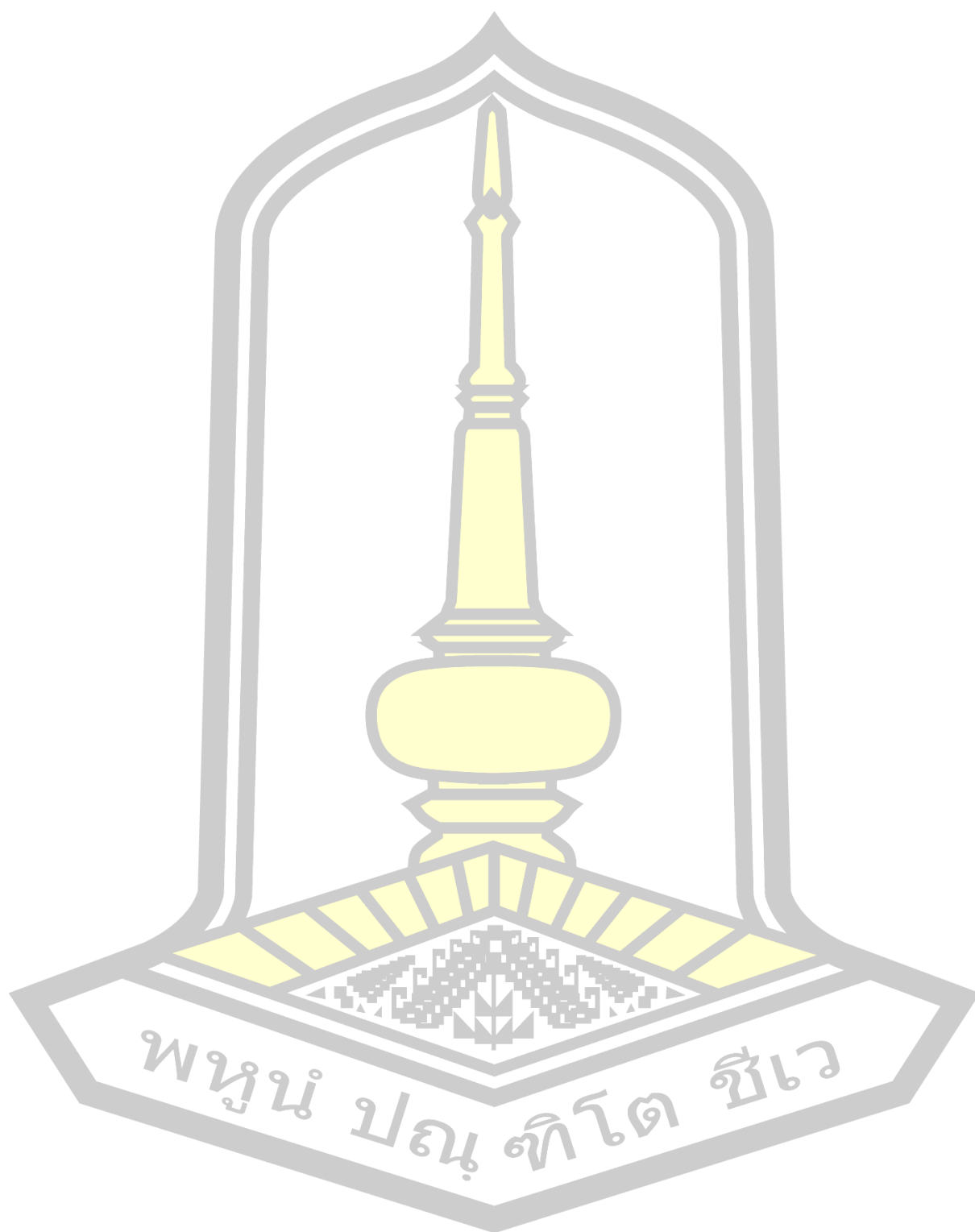
- Fridgen, J. D. (1991). *Dimensions of tourism*. AH & MA educational institute. MI: East Lansing.
- Goeldner, C.R. and Ritchie, J. R. B. (2006). *Tourism Principle, Practices, Philosophies* (10th ed.). John Wiley & Sons.
- Hooper, J. (2014). A destination too far? Modelling designation accessibility and distance decay in tourism. *Geo Journal*, 80(1), 33-46.
- Hudman, L. E. (1980). *Tourism: A shining world*. Ohio: Grid.
- Korawan, S. S. B., J. T. and C. W. (2011). Tourism Development Guidelines for The Elder Tourists. [Online]. Available from: <http://www.researchgate.net> [Accessed 2 February 2018]
- Kotler, P. and Armstrong, G. (2006). *Principles of Marketing* (11th ed.). New Jersey: Pearson.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610.
- McIntosh R.W. and Goeldner, C. R. (1986). *Tourism principles, practices, philosophies*. New York: John Wiley & Sons.
- Nimrod, G. (2008). Retirement and tourism Themes in retirees' narratives. *Annals of Tourism Research*, 35(4), 859-878.
- Pearce, P., Morrison, A. M. and Rutledge, J. L. (1998). *Tourism: Bridges across continents*. Sydney: McGraw-Hill.
- Putu Ayu Sani Utami and Ni Ketut Guru Prapti. (2020). Recreational Activities and Travel Choices of the Elderly. *Indonesian Journal of Global Health Research*, 2(2), 165-174.
- Ranee Esichaikul. (2012). Travel Motivations, Behavior and Requirements of European Senior Tourists to Thailand. In *PASOS. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 10(2). Special Issue: 47-58.
- Sherrie Wei and Hein Ruys. (2001). The senior drive tour market in Australia. *Journal of Vacation Marketing*, 7(3), 209-219.
- Siren, A. and Haustein, S. (2013). Baby boomer's mobility patterns and preferences: What are the implications for future transport? *Transport Policy*, 29(1), 136-144.

Siriwong Phitak and Sengdaeng Phattama. (2011). The traveling of physically disabled in Thailand. *Veridian Silapakorn University E-Journal*, 4(2), 221-228.

Uysal, M. and Hagan, L. A. R. (1993). *Encyclopedia of hospitality and tourism: Motivation of pleasure travel and tourism*. New York: Van Nostrand Reinhold.

ภาคผนวก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
The Guideline for Buddhist Tourism Development in Roi Et Province
for Elderly Group

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ ของนิสิตปริญญาโท สาขาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

ขอความร่วมมือจากท่าน กรุณาตอบคำถามให้ครบถ้วน ข้อมูลของท่านจะถูกปิดเป็นความลับ และไม่มีมีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นนอกจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้

แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ
- ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยผลักดัน (Push Factors) และปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุ
- ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ขอขอบคุณในการให้ข้อมูลไว้ ณ โอกาสนี้
 นภาพร ทาระอาธร
 นิสิตปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม
 คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1. เพศ

() ชาย () หญิง

2. อายุ

() 60 - 64 ปี () 65 - 69 ปี
() 70 - 74 ปี () 75 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

() ต่ำกว่าประถมศึกษา () ประถมศึกษา
() มัธยมศึกษาตอนต้น () มัธยมศึกษาตอนปลาย
() อนุปริญญา () ปริญญาตรี
() สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

() ข้าราชการบำนาญ/ข้าราชการบำนาญ () เกษตรกร
() ธุรกิจส่วนตัว () ค้าขาย
() รับจ้างทั่วไป ()ว่างงาน/ไม่ได้ประกอบอาชีพ

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

() ต่ำกว่า 5,001 บาท () 5,001 - 10,000 บาท
() 10,001 - 15,000 บาท () 15,001 - 20,000 บาท
() มากกว่า 20,001 บาทขึ้นไป

6. ภูมิลำเนา

() อยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด () อยู่ในจังหวัดอื่น (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1. โดยปกติท่านเดินทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับใคร

☐ สามเณร/ภรรยา	☐ ครอบครัว/ญาติ
☐ กลุ่มเพื่อน	☐ บริษัทนำเที่ยว
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....	

2. ท่านเดินทางท่องเที่ยวด้วยยานพาหนะชนิดใด

☐ รถยนต์ส่วนตัว	☐ รถโดยสารประจำทาง
☐ รถรับจ้าง	☐ รถของบริษัทนำเที่ยว
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....	

3. ท่านเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในช่วงเวลาใดมากที่สุด

☐ วันธรรมดา	☐ วันหยุดเสาร์-อาทิตย์
☐ วันหยุดนักขัตฤกษ์/ช่วงเทศกาล	☐ วันพระ/วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
☐ ช่วงที่มีงานวัด/มิ่งนามหรสพ	☐ ช่วงที่ต้องการที่พึ่งทางใจ

4. ความถี่ในการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาโดยเฉลี่ย

☐ เดือนละ 1 ครั้ง	☐ สามเดือนครั้ง
☐ หกเดือนครั้ง	☐ ปีละครั้ง
☐ ทุกเทศกาลสำคัญ	☐ แล้วแต่โอกาส
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....	

5. ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

☐ มาเช้า-เย็นกลับ (หรือ 1 วัน)	☐ 2 วัน
☐ 3 วัน	☐ 4 วัน ☐ 5 วัน หรือมากกว่า

6. ที่พักที่ท่านเลือกใช้บริการระหว่างเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาคือรูปแบบใด

- () วัดหรือสถานปฏิบัติธรรม () บ้านญาติ/เพื่อน
 () โรงแรม () รีสอร์ท
 () อื่นๆ โปรดระบุ.....

7. ท่านทราบข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวจากแหล่งใด

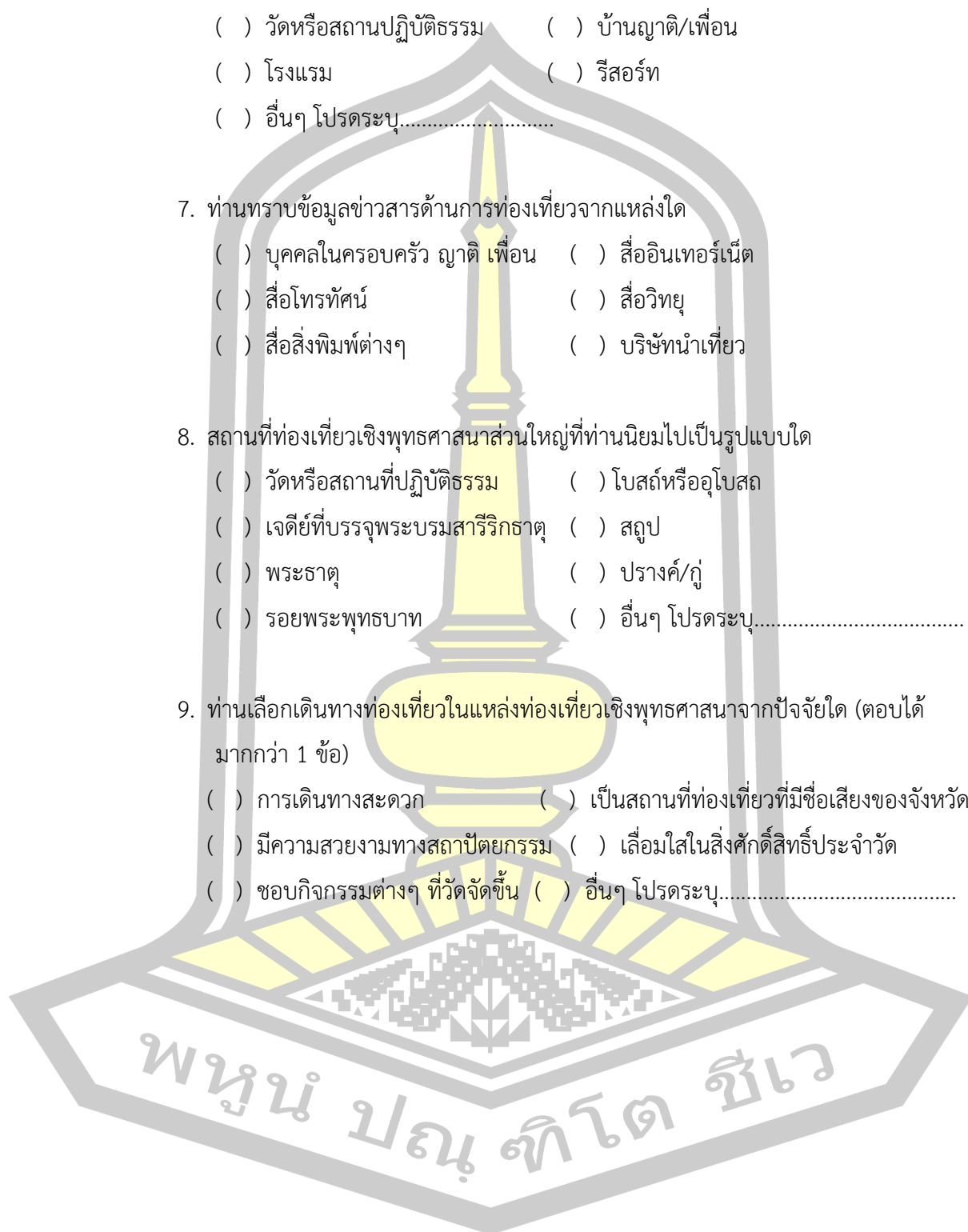
- () บุคคลในครอบครัว ญาติ เพื่อน () สื่ออินเทอร์เน็ต
 () สื่อโทรทัศน์ () สื่อวิทยุ
 () สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ () บริษัทนำเที่ยว

8. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาส่วนใหญ่ที่ท่านนิยมไปเป็นรูปแบบใด

- () วัดหรือสถานปฏิบัติธรรม () โบสถ์หรืออุโบสถ
 () เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ () สถูป
 () พระธาตุ () ปราสาท/คู
 () รอยพระพุทธบาท () อื่นๆ โปรดระบุ.....

9. ท่านเลือกเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจากปัจจัยใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () การเดินทางสะดวก () เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัด
 () มีความสวยงามทางสถาปัตยกรรม () เลื่อมใสในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำวัด
 () ชอบกิจกรรมต่างๆ ที่วัดจัดขึ้น () อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยผลัก (Push Factors) และปัจจัยดึงดูด (Pull Factors)

ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของท่าน

แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ	ระดับความคิดเห็น				
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
ปัจจัยผลัก (Push Factors)					
1. ความเชื่อและความศรัทธา					
2. เคารพสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์					
3. ทำบุญไหว้พระ/ขอพร					
4. ร่วมกิจกรรมสำคัญทางพุทธศาสนา					
5. พักผ่อนหย่อนใจ					
6. หาที่พึ่งทางใจ					
7. ปฏิบัติธรรม					
8. สะเดาะเคราะห์					
9. เพื่อใช้เวลากับสมาชิกในครอบครัว/เพื่อน/คนรัก					
10. เพื่อทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น					
11. เพื่อพบปะผู้อื่น/เพื่อนใหม่					
ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors)					
ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions)					
1. ชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว					
2. ความสวยงามด้านสถาปัตยกรรม					
3. ความงามตามธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว					
4. มีพระพุทธรูป/สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีเอกลักษณ์และมีชื่อเสียง					
5. มีประวัติความเป็นมายาวนาน เป็นโบราณสถานที่เก่าแก่ ควรอนุรักษ์และรักษา					

แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ	ระดับความคิดเห็น				
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
ปัจจัยดึงดูดด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)					
1. มีห้องสุขาที่สะอาด เพียงพอ ปลอดภัยและมีห้องสุขาสำหรับบริการผู้สูงอายุและคนพิการ					
2. มีที่จอดรถเพียงพอ					
3. มีร้านอาหารที่ได้มาตรฐาน สะอาด ราคาเหมาะสม					
4. มีจุดบริการข้อมูลนักท่องเที่ยว					
5. มีป้ายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/ป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน					
6. มีแผนผังหรือเส้นทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว					
7. มีการกำหนดจุดท่องเที่ยวตามลำดับก่อนหลัง					
8. มีการจัดตั้งร้านค้าชุมชนและร้านให้เช่าวีลแชร์					
ปัจจัยดึงดูดด้านการเข้าถึง (Access)					
1. ที่ตั้งและความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว					
2. มีป้ายบอกทางเป็นระยะ ชัดเจน					
3. สภาพของถนนเอื้ออำนวยต่อการเดินทาง					
4. สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้หลายทาง เช่น รถส่วนตัว รถนำเที่ยว รถประจำทาง ฯลฯ					
5. ความสะดวกในการเดินชมสถานที่ต่างๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว					

แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ	ระดับความคิดเห็น				
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
ปัจจัยดึงดูดด้านที่พัก (Accommodation)					
1. มีที่พักใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว					
2. ความหลากหลายของช่องทางการหาที่พัก					
3. ความหลากหลายของระดับที่พัก					
4. ราคาที่พักเหมาะสมและคุ้มค่า					
5. มาตรฐานของที่พักและการให้บริการของพนักงาน					
ปัจจัยดึงดูดด้านกิจกรรม (Activity)					
1. กิจกรรมการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา					
2. กิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ					
3. กิจกรรมการปฏิบัติธรรม					
4. กิจกรรมการสืบทอดพระพุทธศาสนา					
5. กิจกรรมการเป็นที่พึ่งทางใจ					
6. กิจกรรมการเข้าวัดอุ้มงคล					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณทุกท่านที่กรุณาใช้เวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถาม

พูน ปณ ทิโต ชีเว

แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้างเชิงลึก (Semi-Structured In-depth Interview)
 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
 The Guideline for Buddhist Tourism Development in Roi Et Province
 for Elderly Group

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีทั้งหมด 2 ส่วน ใช้สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับ
 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 คำถามการวิจัย

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล

ตำแหน่งปัจจุบัน.....

หน่วยงาน/องค์กร.....

คำถามในการวิจัย

1. ท่านคิดว่าพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดตั้งแต่ในอดีตจนถึง
 ปัจจุบันนี้เป็นเช่นไร มีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาขึ้นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดเหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าควรพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดในด้านใดบ้าง เพื่อดึงดูดความสนใจของกลุ่มผู้สูงอายุ

.....

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด มีเพียงพอและเหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

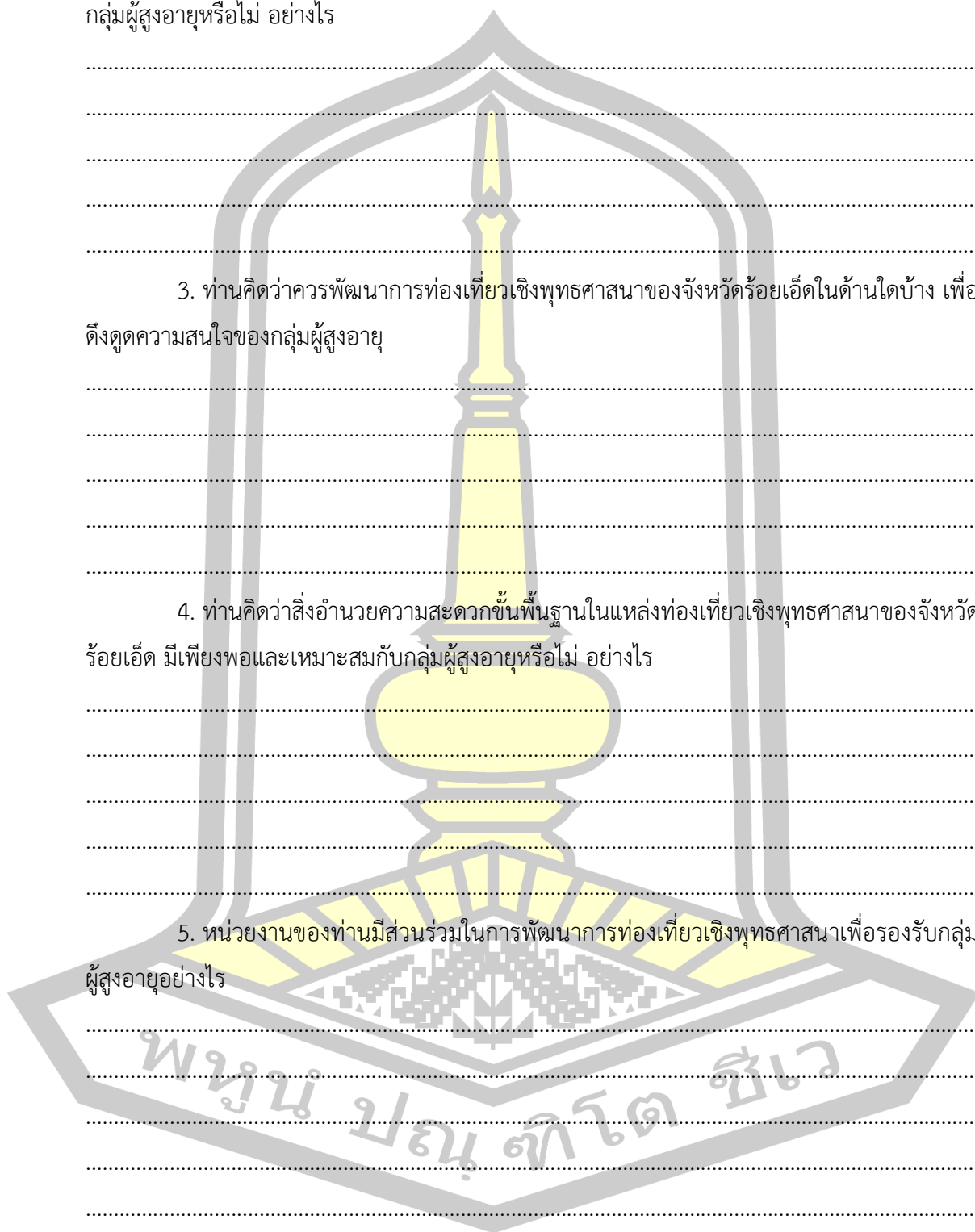
5. หน่วยงานของท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเพื่อรองรับกลุ่มผู้สูงอายุอย่างไร

.....

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถพัฒนาศักยภาพ หรือ ปรับปรุงแก้ไขข้อจำกัดต่างๆ เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำหรับกลุ่ม ผู้สูงอายุในอนาคตอย่างไรบ้าง

7. มีการสนับสนุนจากหน่วยงานของท่านต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัด ร้อยเอ็ด หรือไม่ อย่างไร

8. หน่วยงานหรือองค์กรของท่านมีการวางแผนด้านการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดแก่นักท่องเที่ยวและชุมชนหรือไม่ อย่างไร

9. ท่านมีแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในพื้นที่รับผิดชอบของท่าน อย่างไร และผลที่คาดว่าจะได้รับเป็นอย่างไร

พญาน ปณฺ ภิโต ชิว

10. ท่านมีแนวคิดหรือข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดให้เหมาะกับกลุ่มผู้สูงอายุ อย่างไร

.....

.....

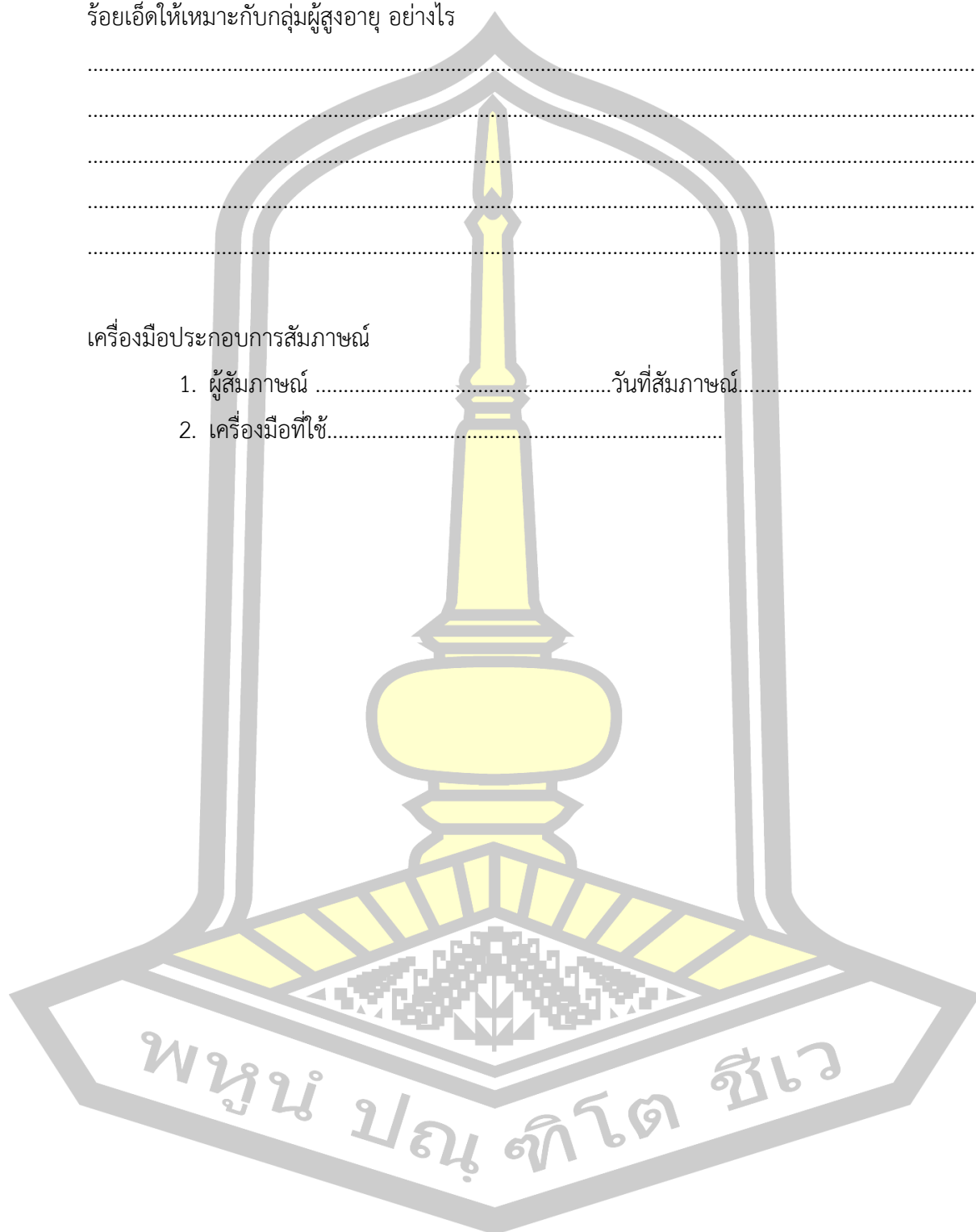
.....

.....

.....

เครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์

1. ผู้สัมภาษณ์ วันที่สัมภาษณ์
2. เครื่องมือที่ใช้.....

แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้างเชิงลึก (Semi-Structured In-depth Interview)
 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
 The Guideline for Buddhist Tourism Development in Roi Et Province
 for Elderly Group

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีทั้งหมด 2 ส่วน ใช้สัมภาษณ์เจ้าอาวาส พระสงฆ์ หรือตัวแทน เกี่ยวกับ
 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัด

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล ฉายาสกุล.....
2. ตำแหน่งปัจจุบัน.....
3. หน่วยงาน/องค์กร.....

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัด

1. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดในอดีตและปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าจุดเด่นของวัดที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้คืออะไร การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดมีลักษณะอย่างไร มีอะไรบ้าง และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่เป็นจุดเด่นของวัดคืออะไร เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวภายในวัดเป็นอย่างไร มีแนวทางในการพัฒนาหรือไม่

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดส่วนใหญ่เกิดจากอะไร

.....

.....

เครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์

1. ผู้สัมภาษณ์ วันที่สัมภาษณ์.....
2. เครื่องมือที่ใช้.....

แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้างเชิงลึก (Semi-Structured In-depth Interview)
 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
 The Guideline for Buddhist Tourism Development in Roi Et Province
 for Elderly Group

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีทั้งหมด 2 ส่วน ใช้สัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล
2. อายุ.....
3. ภูมิลำเนา.....

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด

พุทธ ปลูกจิต ชีวะ

2. ท่านคิดว่าจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้คืออะไร

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด มีเพียงพอ เหมาะสม และปลอดภัยสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุหรือไม่

.....

.....

.....

4. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด มีความสะดวกหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

5. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการบริการด้านที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด

.....

.....

.....

6. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด

.....

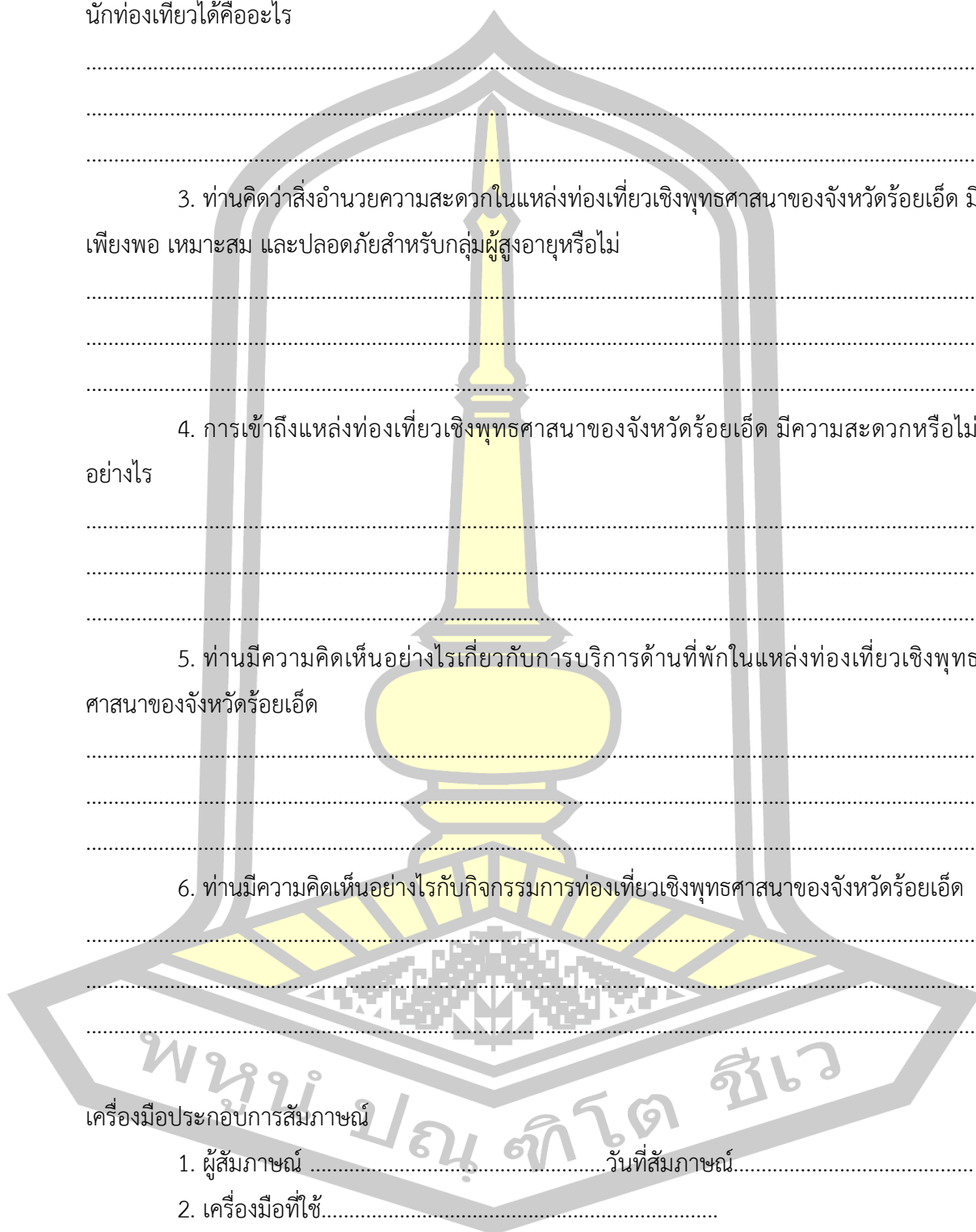
.....

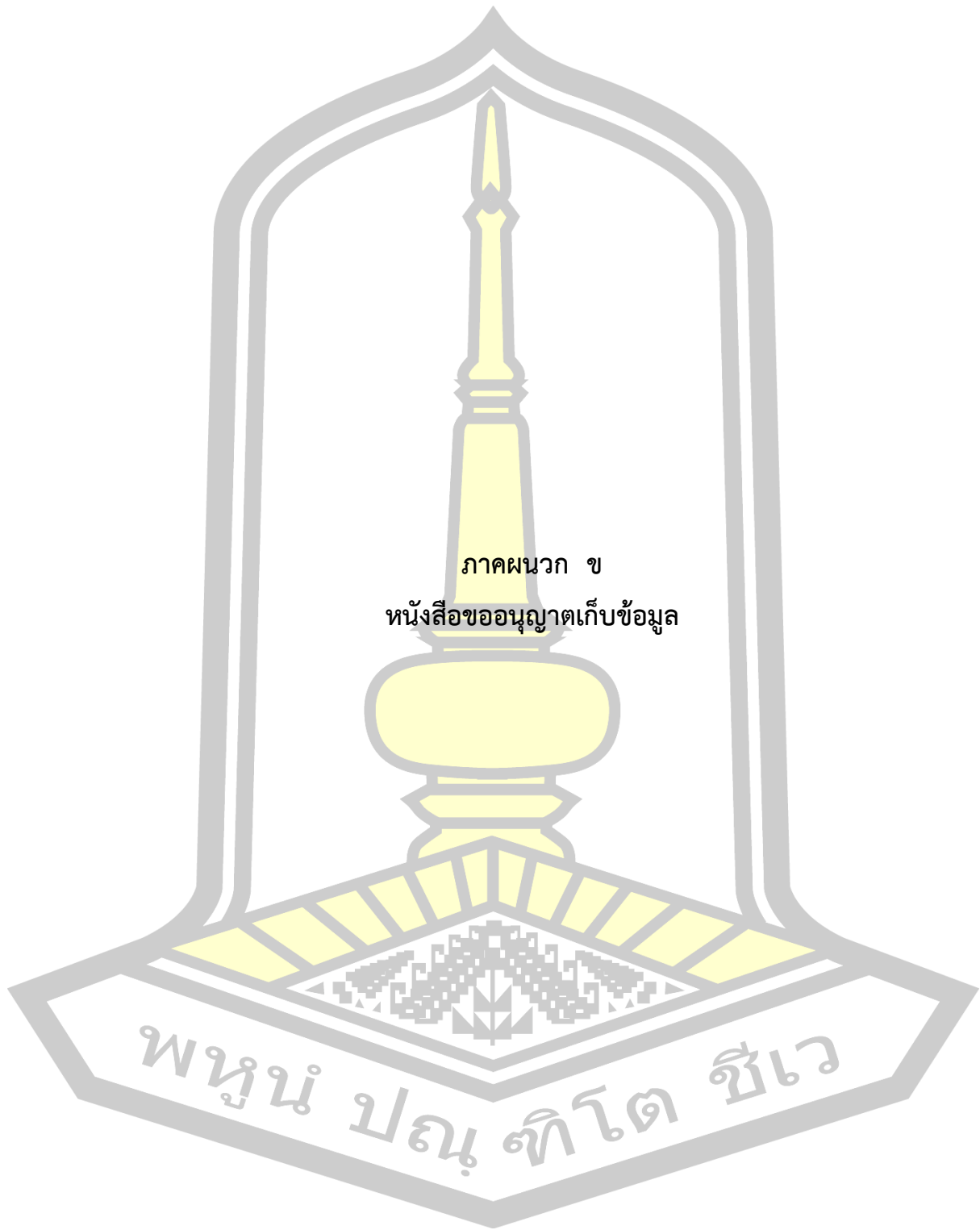
.....

เครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์

1. ผู้สัมภาษณ์ วันที่สัมภาษณ์.....

2. เครื่องมือที่ใช้.....

ภาคผนวก ข
หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล

พหุบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0530.17(2)047

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม
44000

7 กุมภาพันธ์ 2562

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายเวทย์ ถนอมพันธ์ (ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด)

ด้วย นางสาวนงภาพร ทาระอาธร นิสิตระดับปริญญาโท รหัสประจำตัวนิสิต 59011080004 สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ระบบนอกเวลาราชการ ซึ่งนิสิตกำลังดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด (The Development of Buddhist Tourism Route for Elderly Tourist, Roiet Province)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด และคาดว่าข้อมูลจากการศึกษาวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อนิสิต อาจารย์ และผู้สนใจเป็นอย่างยิ่ง

ในการนี้ คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด มีความพร้อมและเหมาะสมสำหรับการเก็บข้อมูลดังกล่าว คณะขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว ทั้งนี้ คณะมอบหมายให้ นางสาวนงภาพร ทาระอาธร หมายเลขติดต่อ 08 0761 4056 เป็นผู้ดำเนินการในครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายละเอียด ศิลาอ่อน)

คณบดีคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
ปฏิบัติราชการแทน อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
โทรศัพท์/ โทรสาร 0 4397 0763

ที่ ศธ 0530.17(2)/049

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม
44000

๗ กุมภาพันธ์ 2562

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายชูชาติ ราชจันทร์ (วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด)

ด้วย นางสาวนงภาพร ทาระอาธร นิสิตระดับปริญญาโท รหัสประจำตัวนิสิต 59011080004 สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ระบบนอกเวลาราชการ ซึ่งนิสิตกำลังดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด (The Development of Buddhist Tourism Route for Elderly Tourist, Roiet Province)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด และคาดว่าข้อมูลจากการศึกษาวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อนิสิต อาจารย์ และผู้สนใจเป็นอย่างยิ่ง

ในการนี้ คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด มีความพร้อมและเหมาะสมสำหรับการเก็บข้อมูลดังกล่าว คณะขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว ทั้งนี้ คณะมอบหมายให้นางสาวนงภาพร ทาระอาธร หมายเลขติดต่อ 08 0761 4056 เป็นผู้ดำเนินการในครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายละเอียด ศิลาน้อย)

คณบดีคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
ปฏิบัติราชการแทน อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
โทรศัพท์/ โทรสาร 0 4397 0763

ที่ ศธ 0530.17(2)/048

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม
44000

๗ กุมภาพันธ์ 2562

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายสำราญ รัตนพันธ์ (ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด)

ด้วย นางสาวนงภาพร ทาระอาธร นิสิตระดับปริญญาโท รหัสประจำตัวนิสิต 59011080004 สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ระบบนอกเวลาราชการ ซึ่งนิสิตกำลังดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด (The Development of Buddhist Tourism Route for Elderly Tourist, Roiet Province)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด และคาดว่าข้อมูลจากการศึกษาวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อนิสิต อาจารย์ และผู้สนใจเป็นอย่างยิ่ง

ในการนี้ คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด มีความพร้อมและเหมาะสมสำหรับการเก็บข้อมูลดังกล่าว คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว ทั้งนี้ คณะมอบหมายให้นางสาวนงภาพร ทาระอาธร หมายเลขติดต่อ 08 0761 4056 เป็นผู้ดำเนินการในครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายละเอียด ศิลาน้อย)

คณบดีคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม

ปฏิบัติราชการแทน อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
โทรศัพท์/ โทรสาร 0 4397 0763

ที่ ศร 0530.17(2)/๐๑๐

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม
44000

๗ กุมภาพันธ์ 2562

เรื่อง ขออนุญาตขอรับข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายสมเกียรติ ชัยคนารักษ์กุล (ประธานหอการค้าจังหวัดร้อยเอ็ด)

ด้วย นางสาวนงภาพร ทาระอาธร นิสิตระดับปริญญาโท รหัสประจำตัวนิสิต 59011080004 สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ระบบนอกเวลาราชการ ซึ่งนิสิตกำลังดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด (The Development of Buddhist Tourism Route for Elderly Tourist, Roiet Province)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด และคาดว่าข้อมูลจากการศึกษาวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อนิสิต อาจารย์ และผู้สนใจเป็นอย่างยิ่ง

ในกรณีนี้ คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าหอการค้าจังหวัดร้อยเอ็ด มีความพร้อมและเหมาะสมสำหรับการเก็บข้อมูลดังกล่าว คณะขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว ทั้งนี้ คณะมอบหมายให้ นางสาวนงภาพร ทาระอาธร หมายเลขติดต่อ 08 0761 4056 เป็นผู้ดำเนินการในครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายละเอียด ศิลาน้อย)

คณบดีคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
ปฏิบัติราชการแทน อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
โทรศัพท์/ โทรสาร 0 4397 0763

ที่ ศธ 0530.17(2)/ 044

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม
44000

๗ กุมภาพันธ์ 2562

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำวิจัย

นมัสการ เจ้าอาวาสวัดวัดบูรพาภิราม

ด้วย นางสาวนงภาพร ทาระอาธร นิสิตระดับปริญญาโท รหัสประจำตัวนิสิต 59011080004 สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ระบบนอกระบบราชการ ซึ่งนิสิตกำลังดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด (The Development of Buddhist Tourism Route for Elderly Tourist, Roiet Province)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด และคาดว่าข้อมูลจากการศึกษาวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อนิสิต อาจารย์ และผู้สนใจเป็นอย่างยิ่ง

ในการนี้ คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า วัดบูรพาภิราม มีความพร้อมและเหมาะสมสำหรับการเก็บข้อมูลดังกล่าว คณะขอความอนุเคราะห์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว ทั้งนี้ คณะมอบหมายให้ นางสาวนงภาพร ทาระอาธร หมายเลขติดต่อ 08 0761 4056 เป็นผู้ดำเนินการในครั้งนี้

จึงนมัสการเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ทางคณะหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากพระคุณท่าน และขอขอบคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(นายละเอียด ศิลาน้อย)

คณบดีคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
ปฏิบัติราชการแทน อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
โทรศัพท์/ โทรสาร 0 4397 0763

ที่ ศธ 0530.17(2)/045

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม
44000

๗ กุมภาพันธ์ 2562

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำวิจัย

นมัสการ เจ้าอาวาสวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม

ด้วย นางสาวนงภาพร ทาระอาธร นิสิตระดับปริญญาโท รหัสประจำตัวนิสิต 59011080004 สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ระบบนอกเวลาราชการ ซึ่งนิสิตกำลังดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด (The Development of Buddhist Tourism Route for Elderly Tourist, Roiet Province)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด และคาดว่าข้อมูลจากการศึกษาวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อนิสิต อาจารย์ และผู้สนใจเป็นอย่างยิ่ง

ในการนี้ คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม มีความพร้อมและเหมาะสมสำหรับการเก็บข้อมูลดังกล่าว คณะขอความอนุเคราะห์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว ทั้งนี้ คณะมอบหมายให้นางสาวนงภาพร ทาระอาธร หมายเลขติดต่อ 08 0761 4056 เป็นผู้ดำเนินการในครั้งนี้

จึงนมัสการเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ทางคณะหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากพระคุณท่าน และขอขอบคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(นายละเอียด ศิลาโน่ย)

คณบดีคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
ปฏิบัติราชการแทน อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
โทรศัพท์/ โทรสาร 0 4397 0763

ที่ ศธ 0530.17(2)/ 04b

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม
44000

กุมภาพันธ์ 2562

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำวิจัย

นมัสการ เจ้าอาวาสวัดประชาคมวนาราม

ด้วย นางสาวนงภาพร ทาระอาธร นิสิตระดับปริญญาโท รหัสประจำตัวนิสิต 59011080004 สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ระบบนอกเวลาราชการ ซึ่งนิสิตกำลังดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด (The Development of Buddhist Tourism Route for Elderly Tourist, Roiet Province)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด และคาดว่าข้อมูลจากการศึกษาวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อนิสิต อาจารย์ และผู้สนใจเป็นอย่างยิ่ง

ในการนี้ คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า วัดประชาคมวนาราม มีความพร้อมและเหมาะสมสำหรับการเก็บข้อมูลดังกล่าว คณะขอความอนุเคราะห์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว ทั้งนี้ คณะมอบหมายให้ นางสาวนงภาพร ทาระอาธร หมายเลขติดต่อ 08 0761 4056 เป็นผู้ดำเนินการในครั้งนี้

จึงนมัสการเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ทางคณะหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากพระคุณท่าน และขอขอบคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(นายละเอียด ศิลาน้อย)

คณบดีคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
ปฏิบัติราชการแทน อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
โทรศัพท์/ โทรสาร 0 4397 0763

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

พหุบัณฑิต ชัยเว

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ .. คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม .. สำนักบัณฑิตศึกษา .. โทร.7379 ..

ที่ .. ศธ.0530.17(2)/๓๐2 .. วันที่ .. ๙ .. ตุลาคม 2561 ..

เรื่อง .. ขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ..

เรียน อาจารย์ ดร.โอชัญญา บัวธรรม

ด้วย นางสาวนงภาพร ทาระอาธร นิสิตระดับปริญญาโท รหัสประจำตัวนิสิต 59011080004 สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ระบบนอกเวลาราชการ ซึ่งนิสิตกำลังดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด คณะได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ด้านงานวิจัยเป็นอย่างดีจึง

ในกรณีนี้ เพื่อให้การดำเนินงานศึกษาวิจัยลุล่วงไปได้ด้วยดี คณะจึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจเนื้อหาแบบสอบถาม เพื่อนิสิตจะได้นำข้อมูลที่ได้รับมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป ทั้งนี้ คณะมอบหมายให้ นางสาวนงภาพร ทาระอาธร หมายเลขติดต่อ 08 0761 4056 เป็นผู้ดำเนินการและได้แนบบแบบสอบถามมาพร้อมนี้ จำนวน 1 ชุด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(นายละเอียด ศิลาน้อย)

คณบดีคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม

ที่ ศธ 0530.17(2)/ ๓๐4

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม
44000

๘ ตุลาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เรียน อาจารย์ ดร. จินนพัช ปทุมพร (คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวนงภาพร ทาระอาธร นิสิตระดับปริญญาโท รหัสประจำตัวนิสิต 59011080004 สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ระบบนอกเวลาราชการ ซึ่งนิสิตกำลังดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด คณะได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ด้านงานวิจัยเป็นอย่างดีจึง

ในกรณีนี้ เพื่อให้การดำเนินงานศึกษาวิจัยคล่องไปได้ด้วยดี คณะจึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจเนื้อหาแบบสอบถาม เพื่อนิสิตจะได้นำข้อมูลที่ได้รับมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป ทั้งนี้ คณะมอบหมายให้ นางสาวนงภาพร ทาระอาธร หมายเลขติดต่อ 08 0761 4056 เป็นผู้ดำเนินการและได้แนบบแบบสอบถามมาพร้อมนี้ จำนวน 1 ชุด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายละเอียด ศิลาน้อย)

คณบดีคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
ปฏิบัติราชการแทน อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สำนักงานคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม

โทรศัพท์/ โทรสาร 0 43754321 ต่อ 7379

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม สำนักบัณฑิตศึกษา โทร.7379

ที่ ศธ 0530.17(2)/303 วันที่ ๗ ตุลาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร.นันทนา อุ้นเจริญ

ด้วย นางสาวนภาพร ทาระอาธร นิสิตระดับปริญญาโท รหัสประจำตัวนิสิต 59011080004 สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ระบบนอกเวลาราชการ ซึ่งนิสิตกำลังดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด คณะได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ด้านงานวิจัยเป็นอย่างดี

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินงานศึกษาวิจัยลุล่วงไปได้ด้วยดี คณะจึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจเนื้อหาแบบสอบถาม เพื่อนิสิตจะได้นำข้อมูลที่ได้รับมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป ทั้งนี้ คณะมอบหมายให้ นางสาวนภาพร ทาระอาธร หมายเลขติดต่อ 08 0761 4056 เป็นผู้ดำเนินการและได้แนบบแบบสอบถามมาพร้อมนี้ จำนวน 1 ชุด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(นายละเอียด ศิลาน้อย)

คณบดีคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวนงภาพร ทาระอาธร
วันเกิด	วันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2522
สถานที่เกิด	อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 10 บ้านเอราวัณ ตำบลผาอินทร์แปลง อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย รหัสไปรษณีย์ 42220
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ครู
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	วิทยาลัยอาชีวศึกษาเลย เลขที่ 1/6 ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย รหัสไปรษณีย์ 42000
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2543 อนุปริญญา สาขาวิชาธุรกิจการท่องเที่ยว สถาบันราชภัฏอุดรธานี พ.ศ. 2552 ปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต (บธ.บ.) สาขาวิชาการจัดการการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี พ.ศ. 2563 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ทุนวิจัย	-
ผลงานวิจัย	-

พูนัน ปณุกิตโต ชีวะ